

Transparentnost Srbija
Transparency Serbia

I DALJE

POD

LUPOM

**I DALJE
POD
LUPOM**

Beograd, 2022

Transparentnost Srbija
Beograd
www.transparentnost.org.rs

Izbor tekstova objavljivanih na portalu "Pod lupom" Transparentnosti Srbija u periodu april 2018 – decembar 2021. godine. Ovaj materijal pripremljen je u okviru projekta "FATRA - FAir and TRAnsparent Political Competition in Serbia" koji je realizovan u saradnji sa Transparency International Češke Republike i koji je pomoglo Ministarstvo spoljnih poslova Češke.

Stavovi izrečeni u analizi pripadaju isključivo autorima i ne predstavljaju nužno zvaničan stav Ministarstva spoljnih poslova Češke Republike.

Autori - Nemanja Nenadić, Zlatko Minić
Urednik - Zlatko Minić
Priprema publikacije - Aleksandra Ajdanić

I DALJE POD LUPOM

Izdavač:
Transparentnost Srbija, 2022
Štampa:
Unagraf

ISBN - 978-86-84711-40-5

Publikacija "I dalje pod lupom" nastavlja tamo gde je stala publikacija "Pod lupom – prva petoletka" koju je Transparentnost Srbija objavila 2018. godine. Period koji pokriva ovaj izbor tekstova obeležen je, u celom svetu, pandemijom, a sa stanovišta korupcije i borbe protiv korupcije izuzetnom netransparentnošću. I to posebno u vezi sa upravo pandemijom i trošenjem novca za borbu protiv virusa. U Srbiji su u ovom periodu održani i parlamentarni i lokalni izbori, izmenjeni su, ili se sprema izmena, više propisa koji regulišu, ili bi trebalo da regulišu, izborne procese, finansiranje političkih aktivnosti, funkcionersku kampanju. Te aktivnosti i procesi bili su u fokusu naše višegodišnje saradnje sa kolegama iz Transparency International Češke. Jedna od tema kojom smo se uporno bavili jeste i partijska okupacija javnog sektora, čiji je ledeni vrh decenijsko održavanje „vd statusa“ – direktora javnih preduzeća, ali i rukovodilaca u javnoj upravi. Ove tri teme čine okosnicu izbora u ovoj publikaciji. Četvrto poglavlje čini nekoliko tekstova koji ilustruju neke od drugih tema o kojima smo pisali i način na koji smo to činili. Važno je napomenuti da publikacija ne obuhvata izveštaje, analize i inicijative koje je TS objavljivala u ovom periodu i koji se mogu naći na sajtu TS. Takođe, u knjigu nisu ušle ni brojne izjave za medije predstavnika TS o aktuelnim temama, od kojih se neke mogu naći u rubrici „Pod lupom“ ili na našem Youtube kanalu i Facebook stranici.

Autori

Sadržaj

Pregovori, dogovori, predlozi i prilozii 8

Finansiranje referendumske kampanje.....	8
Lični košarkaši.....	9
Kupovina glasova.....	10
Da li je SNS u kampanji imala baze podataka o građanima.....	11
Kampanja državnih funkcionera na lokalnim izborima u četiri opštine.....	15
Neuobičajena objava na sajtu Agencije.....	15
Zloupotreba javne funkcije.....	18
Uslovi izbora, predsednik u kampanji, mediji – šta nije pomenuto.....	19
Šta će pratiti radna grupa Vlade, a šta bi trebalo da radi.....	20
Problem “funkcionerskih kampanja” nije rešen.....	22
Ništa od uređivanja funkcionerske kampanje.....	23
Najava promene „cenzusa” – dokaz da je bilo moguće otvoriti raspravu o svim pitanjima izborne reforme.....	25
Izbori u doba vanrednog stanja.....	25
Finansiranje tviter kampanje.....	27
Korona kampanja.....	27
<i>Celebrity i funkcioneri.....</i>	28
Informacije o Nadzornom odboru na sajtu parlamenta.....	29
Agencija odobrava dvostruku eksploataciju funkcionerske kampanje.....	30
Intenzivna funkcionerska kampanja odnela primat nad predstavljanjem izbornih lista.....	31
Kampanja, ili kako da ništa ne ostane u budžetu.....	32
<i>Šta se zna o finansiranju kampanje?.....</i>	33
<i>Ukupni troškovi kampanje i korona.....</i>	34
<i>Reč – dve o organima i zakonima.....</i>	35
Zapisnici biračkih odbora.....	36
Ministrovanje u kampanji tokom godišnjeg odmora.....	36
Prvi podaci o finansiranju kampanje.....	37
Agencija: Ničić koristio javne resurse i prekršio zakon, ali SNS nije.....	38
Niški tužilac nije ispitao da li je Drobnjak zloupotrebio položaj u Kukulovcima.....	39
Odluka o odbacivanju krivične prijave u slučaju „Kukulovce” je bila nepravilna.....	40
Izbori u Americi i Srbiji – koliko je potrošeno iz kojih izvora i šta se o tome zna.....	41
Transparentnost finansiranja izbornih kampanja u Srbiji i Češkoj.....	42
Ograničiti troškove za izbornu kampanju.....	44
Vlada u funkcionerskoj kampanji za izbore u Kosjeriću i Zaječaru.....	44
Izmena pravila o finansiranju kampanje bez javne rasprave?.....	45
Korisni, ali nedovoljni predlozi sa dijaloga o izbornim uslovima.....	46
Nezakonita odluka o obrazovanju Privremenog nadzornog tela za praćenje medija tokom izborne kampanje.....	47
Dogovor o izbornim uslovima ne rešava sve probleme.....	48

Predlozi TS za dopune Nacrta zakona o izboru narodnih poslanika.....	49
Predložene izmene zakona ne rešavaju problem „funkcionerske kampanje”.....	50
Kako će se deliti novac iz budžeta za izborne kampanje u 2022.....	51
Izmene ZoFPA - preliminarni finansijski izveštaji.....	52
Krivična dela u vezi sa finansiranjem stranaka.....	53

COVID 19: Zaključani dokumenti i maskirani podaci.... 56

Nabavka respiratora – nedostajuće informacije.....	56
Obezbediti transparentnost donacija radi efikasnijeg prikupljanja pomoći za borbu protiv pandemije.....	57
Transparentnost i rizici od korupcije u doba korone.....	58
TS pozvala poslanike da zatraže javnost podataka o donacijama i nabavkama.....	58
Da li građani žele da im se uzme 100 evra plus troškovi?.....	59
Krizni štab bez ovlašćenja.....	60
Nezakonito skrivanje dokumenata o medicinskim nabavkama.....	61
Tužbe protiv Vlade zbog skrivanja podataka u vezi sa javnim nabavkama.....	62
Država oprema kovid bolnice mimo zakona.....	63
Upitna zakonitost nabavke opreme za kovid bolnice.....	63
U Banjaluci znaju ono što Vlada Srbije krije od građana Srbije.....	65
Poverenik poništio rešenje RFZO kojim je uskraćen pristup podacima o Covid-19 nabavkama.....	66

Država u vd stanju 67

Vršioći dužnosti u državnoj upravi.....	67
Bavi li se predsednik Srbije direktorima javnih preduzeća.....	68
EPS, Kotež i „Duing biznis” lista.....	68
Dve trećine državne uprave bez zakonitog rukovodstva.....	70
Sukob interesa kod postavljenja v.d. direktora koji otkriva krupnije probleme.....	71
Ne dam v.d. stanje.....	73
Državna uprava i dalje u „v.d. stanju”.....	75
Kako se postavljaju v.d. pomoćnici ministara.....	76
APR reagovao na inicijativu Transparentnosti.....	77
Trafo stanica na telefonski poziv.....	78
Direktori javnih preduzeća predmet otvorene političke trgovine.....	80
Da li su direktori kojima je istekao mandat potpisivali ugovore o javnim nabavkama.....	81
Poziv tužilaštvu da reaguje na nezakonito postavljenje vd direktora.....	82
V.D. lice F.R. u vremeplovu Vlade Srbije.....	83
Novi udar na pravni sistem i poredak u Srbiji.....	86
DRI ukazuje na nezakonitog vd direktora javnog preduzeća.....	87
Ko rukovodi EPS-om.....	89

Krečenje fasade na prividu pravne države90

Ulaganje SNS-a u niški aerodrom	90
Privid pravne države.....	91
“Obogatili se od funkcije...”.....	92
Ispitati optužbe Ristovskog na račun Vučića.....	92
Javite se za 18 godina	93
Kopija kopijine kopije.....	94
Kako ministar odlučuje koga će smeniti.....	96
Vesić o novoj godini i budžetskoj rezervi.....	97
Presuda o “nestalim penzijama” i komentar predsednika države.....	99
Zakon za sprečavanje korupcije, ali pomalo.....	100
Posebne specifikacije.....	102
Može li se voziti autoputem bez presecanja vrpce?.....	103
Koliko vredi zemljište “Beograda na vodi”?.....	103
Uzbunjivač iz Krušika.....	104
Ministar najavio, ministarstvo ne zna o čemu priča.....	105
Izjava o davanjima za sportske klubove – priznanje zloupotrebe javnih resursa 106	
Odgovornost načelnika opštinske uprave partiji za postupanje potomaka....	107
Odložiti otkrivanje spomenika do otkrivanja podataka o troškovima izrade i postavljanja	108
Kako se dodeljuju sredstva iz budžetske rezerve	109
Utvrđiti odgovornost za nezakonitu subvenciju u slučaju „GEOX”.....	110
Kako Vlada utvrđuje koliko treba platiti radove?	111

Pregovori, dogovori, predlozi i prilozi

Sad kad se uradi put treba da se uradi kanal, da se očisti kanal, svi da očistite kanale ispred kuća da voda ide u kanal da ne upropasti, sve tamo ... I sad da izađete na glasanje...

Vršilac dužnosti direktora JP Putevi Srbije Branko Drob-njak u poseti selu Kukulovce, neposredno pred izbore, 10. juna 2020.

Ne stidim se što sam član SNS-a i što radim za svoju stranku, ali uvek za nju radim van svog radnog vremena – vikendom i uveče. SNS je u tom smislu dala jedan drugačiji pogled na to šta je funkcionerska kampanja, šta je stranka, a šta je ono što morate da radite za državu.

Ana Brnabić u Zaječaru, 24. marta 2021.

Finansiranje referendumske kampanje

5. jul 2018.

Srbiju očekuje referendum jer se menjaju neke odredbe Ustava za koje je takav vid potvrđivanja obavezan. Iako se na referendumu često odlučuje o političkim pitanjima, finansiranje referendumske kampanje nije nikada bilo obuhvaćeno zakonima koji se odnose na finansiranje političkih stranaka. Kada politička stranka vodi kampanju u vezi sa referendumom, ona o izvorima prihoda i strukturi troškova me podnosi poseban izveštaj, kao što mora da učini nakon izbora, već ih samo uključuje u godišnji finansijski izveštaj. Agencija za borbu protiv korupcije ne dobija sredstva za kontrolu finansiranja ove kampanje, za razliku od izborne, kada organizuje monitoring rashoda preko posmatrača. Još veći problem kod finansiranja kampanje jeste to što nema posebnih pravila za finansiranje koje dolazi od državnih organa, pa se onda opšta pravila mogu tumačiti na različite načine. Nema takođe nikakvih pravila za finansiranje referendumske kampanje koja bi se odvijala preko privrednih subjekata, formalnih i neformalnih grupa iz Srbije ili inostranstva.

Posledice su neograničena mogućnost da se javni resursi zloupotrebe za promociju ideja iza kojih stoji vlast, mogućnost da se za ubeđivanje birača koriste i oni izvori sredstava koji su strogo zabranjeni kada je reč o izbornoj kampanji, kao što su sredstva javnih preduzeća, inostrane donacije, prilozi firmi koje organizuju igre na sreću ili proizvode akcizne proizvode, kao i odsustvo nadzora i znatno manja transparentnost čitavog procesa.

Transparentnost Srbija je tražila da se ovo pitanje uredi pre 12 godina,

kada je organizovana kampanja za donošenje aktuelnog Ustava. Dali smo i konkretne predloge kako da se to učini, 2011, kada je otvorena rasprava o nacrtu novog Zakona o referendumu i narodnoj inicijativi, ali taj akt ni do danas nije usvojen.

U referendumsku kampanju za odobravanje ustavnih promena 2006. godine je bio upregnut čitav državni aparat i brojne institucije koje su finansirane iz budžeta. Pored toga, direktno je prekršen ondašnji Zakon o finansiranju političkih stranaka, tako što su parlamentarne stranke, preko redovnih budžetskih dotacija dobile vanrednih 150 miliona dinara za vođenje referendumske kampanje. Taj novac je iskorišćen za direktnu partijsku promociju, kako tokom referenduma, tako i za skupštinske izbore koji su usledili nekoliko meseci kasnije. S druge strane, politički akteri i grupe građana koji su bili protiv novih ustavnih rešenja nisu dobili adekvatan prostor u medijima i sredstva da predstavljaju svoje stavove narodu.

Lični košarkaši

23. septembar 2018.

Kada se suoče sa aferama i problemima, predstavnici vlasti najčešće izbegavaju odgovor i odgovornost porukom da nadležne organe treba pustiti da na miru rade svoj posao. Transparentnost Srbija je na nekoliko desetina primera dokumentovala kako to organi na miru rade svoj posao. Ovo je jedan od primera:

TS je od Agencije za borbu protiv korupcije tražila informaciju da li je prikupljala podatke ili preduzimala druge mere u vezi sa promocijom kandidata sa liste „Aleksandar Vučić – zato što volimo Beograd“ u Zemunskoj gimnaziji, tokom kampanje za beogradske izbore. Ukazali smo da je u školama zabranjeno sprovesti političke aktivnosti (član 113. Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja), te da bi omogućavanje političke promocije u školskom objektu moglo da predstavlja i povredu načela i pravila o vršenju javne funkcije, kada je reč o odgovornim licima u Zemunskoj gimnaziji. Ukoliko je Gimnazija omogućila političku promociju (to jest, ako su njeni predstavnici bili upoznati sa prirodom ove posete), onda bi to moglo da predstavlja i povredu Zakona o finansiranju političkih aktivnosti, budući da je zabranjeno da se izborne aktivnosti finansiraju od strane javnih ustanova, što uključuje ne samo donacije, već i besplatne usluge, poput ustupanja prostorija (član 12, stav 1).

Agencija je odgovorila da je uvidom u vesti, slike i snimke sa navedenog događaja utvrđeno da je Goran Vesić posetio Zemunsku gimnaziju u društvu Milana Gurovića, Gorana Grbovića i Nebojše Ilića, „kojom prilikom su navedeni sportisti donirali školi 5.000 evra, naglašavajući da će donaciju školi dati iz ličnih sredstava“.

Agenciju nije zbunila Vesićeva izjava data tom prilikom: „Na našoj listi su i Zvezda i Partizan i reprezentacija Srbije zato što svi volimo Beograd“,

niti činjenica da je o „donaciji košarkaša iz ličnih sredstava“ SNS izveštavala na svojim ličnim internet stranicama.

Odgovor Ministarstva prosvete na zahtev TS upućen Prosvetnoj inspekciji povodom ovog istog slučaja još je plastičniji primer rada nadležnih organa. Ministar Šarčević je u svom dopisu prosledio kopiju izjave direktora Zemunske gimnazije datu Sektoru za inspeksijske poslove Ministarstva. Direktor je objasnio da nikakve političke promocije nije bilo, a on pretpostavlja da se „tvrdnja o političkom skupu“ odnosi na „posetu od strane gradskog menadžera gospodina Gorana Vesića, te proslavljenih košarkaša Gorana Grbovića, Nebojše Ilića i Milana Gurovića“. Košarkaši su, navodi se, organizovali posetu kako bi pomogli sređivanje sale za fizičko. A gospodin Vesić se, prozilaži iz odgovora, tu zatekao. Proslavljeni košarkaši su došli jer su „čuli za sportske uspehe đaka u godini u kojoj se obeležava 160 godina gimnazije“. Pa kad su „videli i čuli u kakvom je stanju sala“ rešili su da pomognu. Ali ne zbog toga što je ovo godina u kojoj se obeležavaju izbori. Sve je „medijski praćeno bez političkog okupljanja i promocije bilo koje stranke, pošto su svemu prisustvovali samo pomenuti košarkaši, učenici i zaposleni“.

Šta bi se iz odgovora moglo zaključiti? Proslavljeni košarkaši krenuli su u gimnaziju jer su čuli za sportske uspehe dece, usput su sreli gospodina Vesića i povelili su ga sa sobom. Kada su stigli, iznenadili su u kakvom je stanju sala i odlučili su da daju donaciju zbog koje su krenuli u gimnaziju i usput su sreli Vesića...

Teško je pronaći logiku ili bar vremenski sled događaja u odgovoru koji direktor nije pisao na miru jer je bio pod pritiskom Inspekcije. Bitno je da je njegov odgovor toliko ubedljiv da je Inspekcija zaključila da je sve u redu. Bar pretpostavljamo, jer ministar odluku Inspekcije nije dostavio.

Kupovina glasova

7. novembar 2018.

Kupovina glasova i zloupotrebe javnih sredstava su krivična dela i kada su u vezi sa izborima za nacionalne savete nacionalnih manjina. Ono što je zajedničko za ova krivična dela i slične događaje koji se odnose na izbore za državne i lokalne organe jeste faktička nekažnjivost.

Najočigledniji primer podmićivanja birača, koje je pri tom vršeno javnim sredstvima, se izgleda dogodio u Novoj Crnji. Prema navodima iz medija u ovoj opštini su pojedini Romi od predstavnika lokalne samouprave dobijali bonove za socijalno ugrožene u vrednosti od 3000 da bi glasali za jednu listu. Krivičnu prijavu je podneo jedan od učesnika tih izbora sa protivničke liste, koji je inače, sličan slučaj prijavio i nakon izbora 2016, kada je, kako kaže, prijavio i predsednika opštine Nova Crnja Peru Milankova i sebe, jer je „lično kupovao glasove za predsednika opštine Nova Crnja“. „Tada je predsednik opštine zamolio mene kako bi on pomogao Romima, ali na taj

način što moram da mu pomognem da on bude predsednik. Kupio sam za njega 131 glas za šta mi je on, to jest njegova ćerka dala 200 hiljada dinara i 700 evra”, ispričao je za N1 Anton Jovanović. Nije poznat ishod tog postupka, a osumnjičeni predsednik opštine je i dalje na tom mestu.

S druge strane, kada je reč o kupovini glasova na lokalnim izborima, jedini znani slučaj vođenja krivičnog postupka neslavno je okončan - zastarevanjem. To je omogućilo da se osumnjičeni akter za ova krivična dela iz 2012. u javnosti čak predstavi kao žrtva progona.

Podsećamo da kada je reč o izborima za državne i lokalne organe vlasti, postoji moguća odgovornost i za dostavljanje lažnih podataka o finansiranju kampanje. Međutim, i tu je krivična odgovornost u stvarnosti nikakva ili toliko mala da se ne vode posebne statistike. S druge strane, kada je reč o izborima za manjinske nacionalne savete ne postoji čak ni dužnost vođenja evidencija o izvorima finansiranja i strukturi troškova kampanje, a kamoli dužnost da se sačine, provere i objave izveštaji. U stvarnosti, vode se ozbiljne kampanje, a učesnici su u mnogim slučajevima isti kao kod “običnih” izbora - političke partije.

Da li je SNS u kampanji imala baze podataka o građanima

17. novembar 2018.

U kampanji pred lokalne izbore 2018. godine mnogi građani žalili su se, putem društvenih mreža, da su na mobilne telefone dobijale pozive iz štaba “liste Aleksandar Vučić”. Jedan takav slučaj, poziv novinarki Istinomera Milki Domanović, snimljen je i objavljen. Saradnik TS Zlatko Minić takođe je dobio poziv, posle čega je pokušao da utvrdi ko ga je zaista zvao, sa kog broja, da li je SNS imala bazu sa ličnim podacima građana i od koga je dobila podatke.

Svi pozivi su bili tipski, “pozivari”, su sa manje ili više umešnosti predstavljali podatke koje su im pripremljeni, uglavnom nespremni za improvizaciju, ali spremni da slažu. Tako se moglo čuti da Siniša Mali i Goran Vesić nisu kandidati za odbornike, ali da Aleksandar Vučić jeste, mada neće biti gradonačelnik, da je renovirana Slavija, “napravljen Beograd na vodi”, da je SNS “dala dosta novca lokalnim samoupravama”, da su “otvorili fabrike, 20.000 radnih mesta”.

Ako bi se onaj ko je pozvan i identifikovan po imenu, zainteresovao otkud to da “lista Aleksandra Vučića” zna njegovo ime, broj mobilnog telefona i opštinu u kojoj živi, odgovor je takođe bio tipski - “imam to u kompjuteru”.

Kada sam saznao da izborni štab “u kompjuteru” ima mene, kolegincu Domanović i kao i brojeve svih onih koji su delili slična iskustva na Fejsbuku i Tviteru, zaključio sam da to podseća na sakupljanje i obradu podataka o ličnosti bez zakonskog osnova i bez pristanka obrađenih

ličnosti. Stoga sam se obratio Povereniku za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti i podneo prijavu. Ideja je bila da podstaknem Poverenika da izvrši nadzor nad sprovođenjem zakona i utvrdi da li je SNS mimo zakona uspostavila bazu podataka i da li je podatke pribavila od MTS-a, čiji sam pretplatnik. Dobio sam “načelni odgovor” koji ne prejudicira eventualnu odluku u postupku nadzora. Upućen sam, međutim, na proceduru propisanu zakonom. Iako mi to nije bila prvobitna namera, krenuo sam pravcem na koji me je Poverenik usmerio.

Zakon kaže: ako sumnjam da neko obrađuje podatke o meni, mogu da zatražim da mi saopšti kakave to podatke ima. Prvi dopis otišao je stoga poštom u centralu SNS-a. Objasnio sam ko me i kad zvao, u čije ime, izneo sumnju da imaju bazu podataka u kojoj smo moj mobilni i ja. Zatražio sam izjašnjenje da li SNS, njen izborni štab ili izborna koalicija obrađuju podatke o meni, koje podatke, otkud im, i sve što tada važeći zakon propisuje, što znači da sam tražio i da mi omoguće uvid u podatke i izdaju kopiju.

S obzirom na to da je osoba, koja je zvala tvrdila da u kompjuteru ima broj mog mobilnog telefona, za akoga sam potpisao ugovor sa operaterom koji je u većinskom državnom vlasništvu, pozeleo sam da proverim da li je izborni štab SNS podatke dobio od Telekomu odnosno od MTS-a.

Stoga sam poslao Telekomu dva zahteva. U prvom sam ih pitao da da li su SNS-u dostavili podatke o svojim korisnicima, među kojima sam i ja. U drugom sam tražio da mi otkriju skriveni broj sa kojeg sam primio poziv. Za slučaj da ne mogu da mi kažu ko me to zapravo zvao, zaželelo sam pojašnjenje koji ih propis sprečava da mi to saopšte i da li bi u tom slučaju oni u moje ime vodili postupak pred Poverenikom protiv meni nepoznatog pretplatnika.

Ubrzo je stigao odgovor iz MTS-ove Direkcije za privatne korisnike, datiran 20. aprila. U suštini naveli su da moj broj nije javno dostupan, da informacije o vlasništvu, lokaciji, pretplatničkom broju i listing poziva nisu dostupni trećim licima i da Telekom garantuje tajnost ličnih podataka.

A što se tiče zahteva da mi otkriju ko je vlasnik broja sa kojeg sam dobio poziv, odgovorili su da to ne nude “kao komercijalnu uslugu”, već je “ista omogućena samo ako se utvrdi postojanje uznemiravanja, odnosno zlonamernih poziva i poruka”. A korisnici imaju mogućnost da podnesu prijavu uznemiravanja.

U međuvremenu, pošto SNS nije odgovorila na zahtev, napisao sam žalbu Povereniku. U julu je Poverenik doneo rešenje kojim se SNS nalaže da odluči po mom prvobitnom zahtevu.

Iz obrazloženja se vidi da je SNS sa Poverenikom komunicirala preko punomoćnika, advokata Dragana Ivanovića, koji je u njihovo ime odgovorio na žalbu. U odgovoru je advokat naveo da SNS ne pose-

duje bazu podataka sa ličnim podacima građana, pa tako ni sa mojim podacima, da ja pritom nisam pružio nijedan dokaz da me je "određeni član" SNS zvao sa neidentifikovanog broja. A pošto nisam pružio dokaz, zaključio je advokat, "paušalno" sam u žalbi Povereniku izneo neistinu. Stoga je žalbu trebalo odbaciti, naveo je advokat.

Pošto je advokat ustvrdio da SNS nema nikakvu bazu, zaključio je da onda ona nije rukovalac podataka, pa nema obavezu da odgovori na zahtev. Pri tome, kako je i MTS saopštio da moji podaci nisu ustupljeni, niti javno dostupni, SNS "ni na koji način nije mogla" da mi uputi poziv jer joj lični podaci o meni i mom broju telefona ne mogu biti poznati.

Konačno, advokat je predložio i da budem kažnjen jer sam se žalio: "Ne-utemeljeni navodi podnosioca žalbe jasno ukazuju da je žalba politički motivisana radi prikazivanja javnosti da se radi o stranci koja krši zakon, iako (stranka, prim. aut.) postupa savesno, striktno se pridržavajući propisa Republike Srbije". Stoga advokat predlaže da se žalba odbaci kao nepotpuna ili odbije kao neosnovana, te da Poverenik "obaveže žalioca da Srpskoj naprednoj stranci nadokadi troškove žalbenog postupka".

Poverenik je, međutim, doneo rešenje da SNS mora da odgovori na zahtev. Mesec dana kasnije iz kancelarije advokata Ivanovića zaista sam dobio dopis u kome me je izvestio da SNS niti poseduje niti obrađuje bilo kakve podatke koji se na mene odnose, pa ne može ni da mi omogući uvid i kopiranje istih.

U tom trenutku bio sam suočen sa sledećim činjenicama ili bar tvrdnjama:

- MTS nije ustupio SNS-u moj broj telefona;
- Neko me je zvao i predstavio se da zove u ime SNS i da moj broj ima u kompjuteru;
- SNS nema podatke o meni ni o drugima, odnosno nema nikakve baze podataka.

To bi moglo da znači:

- a) neko se lažno predstavio;
- b) SNS ne poseduje bazu podataka SADA, ali ju je posedovao u vreme kada mi je upućen poziv;
- c) u ime SNS zvala me je marketinška agencija ili neko drugo (pravno) lice koje je stranka angažovala u vreme predizborne kampanje, a koja poseduje ili je posedovala bazu podataka.

ili čak da

- d) SNS laže

ili da joj

- e) podatke nije dostavio MTS već neki drugo pravno lice ili državni organ.

Krenuo sam od tačke a). Ako se neko lažno predstavio, ko zna šta je zaista želeo i otkud mu moj broj. Ta pitanja izazvala su uznemirenje, što je osnov da se ponovo obratim MTS-u.

Novi dopis naslovljen "Prijava uznemiravanja" dostavio sam im krajem avgusta. Zatražio sam da utvrde ko je vlasnik broja sa kojeg sam pozivan, jer SNS tvrdi da me oni nisu zvali. Obrazložio sam zbog čega za to postoji pravni osnov (član 116. Zakona o elektronskim komunikacijama), i zbog čega sam ja doživeo uznemiravanje, te sam zaključio da su "ispunjeni uslovi da mi Telekom dostavi podatke o fizičkom ili pravnom licu na koje je registrovan, odnosno na koje je u trenutku poziva bio registrovan, skriveni broj". Takođe, zatražio sam da mi se dostave podaci o pravnom ili fizičkom licu koje je platilo troškove poziva koji mi je upućen.

Iz napomene na obrascu na kojem sam prijavio uznemiravanje saznao sam da će "Telekom preduzeti sve mere na sprečavanju zlonamernih/uznemiravajućih poziva u skladu sa članom 116. Zakona o elektronskim komunikacijama". A taj član, propisuje da je operator, ako utvrdi da je zlonamerni ili uznemiravajući poziv upućen sa broja njegovog pretplatnika, dužan da tom pretplatniku uputi upozorenje, odnosno, u slučaju ponovnog uznemiravanja, preduzme druge odgovarajuće mere radi sprečavanja daljeg uznemiravanja. Ako nije pozivano sa njihovog broja, proslediće drugom operatoru prijavu, kako bi ovaj postupio na opisani način.

Pošto četiri nedelje nisam dobio odgovor, meglom sam Telekom podsetio na zahtev. Već narednog dana dobio sam SMS kojim me obaveštavaju da je neophodno da "uznemiravanje nije starije od mesec dana", da obavezno navedem datum kad je bilo uznemiravanje i vremena kada su primljeni pozivi, da još jednom "izvršim proveru" i ponovo podnesem prijavu. Odgovorio sam da nemam nameru da to učinim jer sam sve detaljno obrazložio u dokumentima podnetim uz zahtev, te očekujem da postupe po njemu. Telekom me već posle par dana izvestio da su "pažljivo razmotrili zahtev, uzeli u obzir sve relevantne činjenice i izvršili sve potrebne provere". I zaključili: "Jedan poziv ne smatra se uznemiravanjem".

U međuvremenu, da otklonim sumnje da neko laže ili vešto izbegava da predstavi stvarno stanje u vezi sa zloupotrebom podataka o ličnosti, ponovo sam se obratio Povereniku, sa predlogom da izvrši nadzor nad primenom zakona, odnosno utvrdi da li je Telekom prekršio zakon, na koga je bio registrovan broj sa koga je poziv (odnosno pozivi i drugim građanima koji su iznosili u javnost istovetna iskustva) bio upućen, i da utvrdi da li je (pravno ili fiziko) lice na koje je broj bio registrovan prekršilo Zakon o zaštiti podataka o ličnosti.

Od Poverenika sam ponovo dobio načelan odgovor koji "ne prejudicira

eventualnu odluku u postupku nadzora", ali ne odgovara na predlog da se nadzor izvrši. Uz pojašnjenje odredbi Zakona o elektronskim komunikacijama obavešten sam da su za nadzor nad njegovim sprovođenjem nadležni inspektori elektronskih komunikacija, a da se Poverenik u vezi sa pozivima (i obilascima birača od vrata do vrata) izjašnjavao u saopštenju.

Tu je traganju za odgovorima bio kraj. Možda sam mogao da se obratim inspektorima elektronskih komunikacija ili da istražujem da li je SNS prijavila troškove telefonske linije i cele pozivarske kampanje u izveštaju o finansiranju kampanje podnetom Agenciji za borbu protiv korupcije.

Pitanje je da li bi se odgovori suštinski razlikovali ili bismo se i dalje vrтели u krug, samo sa malo većim prečnikom.

Ostalojenerazjašnjenokojezvaoo,odaklemupodaci,dalijeto deokampanje i kako se finansira i koje (ako je) sve prekršio zakone. Sva ova neodgovorena pitanja bila bi dovoljna da se otvori ozbiljna rasprava koja bi morala da rezultira predlozima kako sprečiti ovakve slučajeve u budućim kampanjama.

Kampanja državnih funkcionera na lokalnim izborima u četiri opštine

14. decembar 2018.

Četiri opštine u kojima se 1. decembra održavaju izbori, našle su se tokom 7 nedelja kampanje u planu "redovnih aktivnosti" najviših državnih zvaničnika čak 20 puta, što je dvostruko više od broja redovnih i vanizbornih ministarskih obilazaka ovih mesta u prethodne dve i po godine. Drugim rečima, učestalost pojavljivanja članova Vlade u Lučanima, Doljevcu, Kladovu i Kuli, bila je 37 puta veća nego u periodu van izbora.

Reč je o dobro poznatoj "funkcionerskoj kampanji", pojavi kada zvaničnici zloupotrebljavaju svoju funkciju u promotivne svrhe, tako što obavljaju aktivnosti koje uopšte ne bi bile preduzete da nema kampanje ili ne bi bile preduzete neposredno pred izbore. TS redovno prati funkcionerske kampanje od izbora 2012. godine. Ovaj vid zloupotrebe, svojstven je svim nivoima vlasti i funkcionerima iz svih partija u Srbiji. Funkcionerske kampanje su dobile na zamahu u poslednje četiri godine, a broj promotivnih aktivnosti je značajno porastao i u periodu van izborne kampanje.

Sobzirom na to da se izbori 16. decembra održavaju samo u četiri opštine, ovog puta su aktivnosti ministara bile vidljivije i bilo je daleko lakše uporediti njihovo interesovanje za mesta u kojima se održavaju izbori u odnosu na raniji period, ali i u odnosu na druga mesta u Srbiji, tokom 45 dana kampanje.

Neuobičajena objava na sajtu Agencije

21. februar 2019.

Na sajtu Agencije za borbu protiv korupcije pojavila se 20. februara neuobičajena objava, uz tvrdnju iznetu već u naslovu da „Predsednik Republi-

ke nije prekršio Zakon o Agenciji". S jedne strane, može se pohvaliti činjenica da je Agencija brzo reagovala na iznete tvrdnje ili sumnje da je visoki državni funkcioner povredio pravila o čijem bi poštovanju Agencija trebalo da se stara. Međutim, takvo postupanje je krajnje neuobičajeno. Naime, tvrdnje i sumnje u to da su javni funkcioneri povredili Zakon o Agenciji za borbu protiv korupcije u medijima u javnosti se iznose svakodnevno, ali se tim povodom Agencija ne oglašava ni promptno, ni sa zadržkom.

Na prvi pogled, objašnjenje bi moglo da bude to što se Agencija oglasila „povodom prijave“ koja joj je podneta. Međutim, i u ovom pogledu je objava neuobičajena, jer ne postoji praksa da se na sajtu Agencije na ovaj način reaguje u drugim slučajevima kada su prijavljene moguće povrede Zakona od strane javnih funkcionera ili političkih stranaka. Na primer, TS se više puta obraćala ukazujući na moguće kršenje pravila iz člana 29. Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije, između ostalog u vezi sa postupanjem funkcionera Grada Beograda i članova Vlade, o čemu smo dobili odgovore i mišljenja Agencije, ali oni nisu objavljivani na sajtu tog organa

Čitalac ove objave, koju su preneli brojni mediji nema informaciju o tome ko je podneo prijavu za moguće kršenje zakona od strane predsednika, niti, još važnije, na koje povrede ta prijava ukazuje. Zahvaljujući iscrpnom presklippingu, uspeli smo da pronademo da je reč o prijavi podnetoj od strane grupe organizacija pod zajedničkim nazivom „Građanski front“, a vest o podnetoj prijavi podnelo je nekoliko medija.

Oni su zatražili od Agencije da utvrdi da li je povređen član 29 zakona u kojem se navodi da "funkcioner može da vrši funkciju u političkoj stranci, odnosno političkom subjektu i da učestvuje u njenim aktivnostima ako to ne ugrožava vršenje javne funkcije i ako to nije zakonom zabranjeno". Tim članom zakona se predviđa i da funkcioner ne može da koristi javne resurse i skupove na kojima učestvuje i susrete koje ima u svojstvu funkcionera, za promociju političkih stranaka, odnosno političkih subjekata, odnosno da funkcioner može biti izuzet od ove odredbe samo ako koristi javne resurse radi zaštite lične bezbednosti." Činjenica da se informacije o kampanji emituju na internet portalu www.vucic.rs, na kojem se nalaze i sadržaji o partijskim aktivnostima predsednika Srbije, po našem uverenju predstavlja kršenje člana 29. stav dva Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije", navele su organizacije Građanskog fronta u zahtevu upućenom Agenciji. Dodaje se i da su uvereni da je Vučić prekršio zakon kada je u izjavi medijima, na početku kampanje komentarisao lidere političkih partija i pokreta. Na kraju su predložili Agenciji za borbu protiv korupcije da u skladu sa svojim ovlašćenjima pokrene postupak u skladu sa zakonom". Zahtev su potpisali Biro za društvena istraživanja, Inicijativa "Ne davimo Beograd", Udruženje pokret slobodnih stanara iz Niša, kao i udruženja građana "Naš grad naša stvar" iz Zrenjanina, "Lokalni front Va" iz Valjeva, "Lokalna alternativa" iz Vrbasa, "Samo Lokalno" iz Bečeja i "Samo jako" iz Mladenovca.

Šta je tim povodom Agencija saopštila? Prvo, „da se u konkretnoj

situaciji radi o vršenju ustavnih ovlašćenja predsednika Republike, a ne o aktivnostima vezanim za promociju političkih stranaka korišćenjem javnih resursa". Predstavljanje Republike Srbije u zemlji i inostranstvu jedno je od ustavnih ovlašćenja predsednika Republike Srbije. Ni Ustav Republike Srbije ni Zakon o predsedniku Republike ne propisuju detaljnije šta obuhvata predstavljanje Republike Srbije u zemlji. Na osnovu toga, Agencija je stava da u kampanji „Budućnost Srbije“ nije prekršen Zakon o Agenciji.

Dalje, da „portal www.vucic.rs, na koji se poziva podnosilac prijave, nije javni resurs te objavljivanje informacija o kampanji „Budućnost Srbije“ ne predstavlja kršenje Zakona o Agenciji.“

Treće, u vezi sa navodom iz prijave da je predsednik Republike „komentarisao lidere političkih partija i pokreta“, Agencija ukazuje da su funkcioneri, izabrani neposredno od građana, izuzeti od obaveze da nedvosmisleno predoče sagovornicima i javnosti da li iznose stav organa, u kojima vrše javnu funkciju ili stav političke stranke odnosno političkog subjekta.

Iz navedenog bi se moglo zaključiti da je Agencija dobila prijavu koja ukazuje na moguće kršenje Zakona, da je zatim sprovedla neki postupak, u tom postupku utvrdila činjenice i na njima zasnovala zaključak da nije došlo do povrede propisa iz nadležnosti Agencije. Međutim, nije vidljivo koje sve činjenice je Agencija pribavila. Tako, u vezi sa prvom tačkom, iz ustavne odredbe prema kojoj Predsednik predstavlja Republiku Srbiju u zemlji i inostranstvu, Agencija praktično izvodi zaključak da je Aleksandar Vučić u okviru kampanje „Budućnost Srbije“ nastupao u funkciji predsednika Republike i da je tom prilikom pred građanima Vranja, Pančeva, Šapca i brojnih drugih mesta „predstavljao Republiku Srbiju“. Moguće da je tako, ali bi radi utvrđivanja činjenica verovatno bilo neophodno da je Agencija pribavila podatak o tome, na primer, uvidom u informacije o svrsi kampanje.

U vezi sa drugom tačkom, radi izvođenja nedvosmislenog zaključka o tome da portal www.vucic.rs nije javni resurs, trebalo bi utvrditi čiji je resurs u pitanju. Iako nije u pitanju javni resurs, nije svejedno sa stanovišta primene zakona da li je to lični sajt A. Vučića, portal koji je vlasništvo njegove političke stranke ili vlasništvo trećeg lica. Naime, kao što bi objavljivanje stranačkog sadržaja na državnom veb-sajtu bilo sporno iz jednog razloga, tako bi i objavljivanje sadržaja koji se odnosi na vršenje državne funkcije na stranačkom ili ličnom sajtu moglo da bude sporno po drugom osnovu.

Najzad, Agencija je u potpunosti u pravu kada kaže da A. Vučić nije u obavezi da nedvosmisleno predoči sagovornicima i javnosti da li iznosi stav državnog organa ili stav svoje stranke, zato što je reč o funkcioneru izabranom od strane građana. To je jedan od najozbiljnijih nedostataka člana 29. Zakona o Agenciji. Ta odredba je primerena za narodne poslanike i odbornike, koji su izabrani na funkciju sa stranačkih lista i koji

nastavljaju da vršeći funkcije zastupaju interese svojih političkih stranaka, ali ne i za predsednika Republike ili recimo predsednika Narodne skupštine, koji nakon izbora na te funkcije predstavljaju jedinstvo zemlje, odnosno instituciju kojom rukovod. U vezi sa time podsećamo da je TS u više navrata predlagala kako da se ova odredba preformuliše, poslednji put letos, tokom rasprave o novom zakonu koji će urediti ovu oblast.

Kada se uporedi vest o prijavi mogućeg kršenja Zakona i objava Agencije može se primetiti da ima i nekih pitanja koja nisu direktno odgovorena, odnosno ispitana. To je pitanje korišćenja javnih resursa i korišćenja skupova na kojima funkcioner učestvuje i susreta koje ima u tom svojstvu za promociju političkih stranaka. Drugim rečima, sudeći po objavljenom sadržaju prijave, Agencija je trebalo da ispita i utvrdi i druge činjenice osim onih koja su pomenuta u saopštenju. Pre svega, da li je skupove na kojima je predsednik Republike A. Vučić učestvovao u tom svojstvu (što je, izgleda za Agenciju nesumnjivo), on ujedno koristio i za neke stranačke svrhe. Naime, izuzetak iz člana 29. st. 5. Zakona o Agenciji koji se odnosi na to da funkcioneri izabrani od strane naroda ne moraju da nedvosmisleno predoče sagovornicima u kojem svojstvu govore (i da na taj način kod otklone eventualnu dilemu), ne znači da oni mogu koristiti skupove na kojima učestvuju u svojstvu državnih funkcionera (kada dilema kod slušaoca ne postoji) u stranačke svrhe.

Zloupotreba javne funkcije

2. maj 2019.

Posle 15 meseci od izborne kampanje za lokalne izbore u Beogradu, u okviru kojeg smo skrenuli pažnju Agenciji za borbu protiv korupcije na nekoliko najozbiljnijih povreda člana 29, koji zabranjuje političarima da javnu funkciju koriste za promociju stranačkih interesa, obavešteni smo da je u jednom takvom slučaju Agencija utvrdila povredu zakona.

Naime, prema mišljenju Agencije, povredu je načinila ministarka i potpredsednica Vlade, Zorana Mihajlović, tako što je 5. februara 2018, tokom posete selu Skela, kada je obilazila radove na obnovi deonice regionalnog puta, rekla da ona „ne daje prazna obećanja i da se lažna obećanja u vreme izbora ne mogu čuti od nje, ni od ministara, niti od SNS-a, i da to mogu da čuju od ...“ dvojice nosilaca opozicionih lista za gradske izbore koje je imenovala. Zbog ovog korišćenja javne funkcije za promociju SNS, čija je članica, ministarki je Agencija izrekla „meru upozorenja“.

Pošto ova mera upozorenja nije objavljena, a da, s druge strane, ovaj vid zloupotrebe javne funkcije nije nešto što je specifično za pomenutu ministarku, već u jednakoj meri karakteriše gotovo sve članove Vlade i mnoge druge javne funkcionere na svim nivoima vlasti, ovu odluku Agencije smo objavili na sajtu TS

U mnogim drugim slučajevima, suprotno dokazima o korišćenju javne

funkcije za političku promociju, koji su u nekim slučajevima bili snažniji nego u ovom, Agencija je bila mišljenja da zakon nije povređen ili se uopšte nije oglašavala. Takav je, na primer, bio slučaj promocije kandidata SNS u Zemunskoj gimnaziji ili promocija stranačkog mitinga na Fejsbuk nalogu opštine Voždovac ili politički obračun ministra energetike sa opozicionarima, preko sajta ministarstva.

Uslovi izbora, predsednik u kampanji, mediji – šta nije pomenuto

3. septembar 2019.

Komentarišući odluku nekoliko opozicionih stranaka o bojkotu izbora predsednica Vlade Ana Brnabić je, pored teza koje se legitimno koriste u političkoj borbi između vlasti i opozicije, iznela i nekoliko teza ili propustila da ukaže na nekoliko činjenica koje zaslužuju komentar sa stanovišta vladavine prava i demokratije u Srbiji.

Tako se, u vezi sa realizacijom preporuka ODIHR navodi da Vlada radi sa ovim ekspertskim telom OEBS-a još od 2016. na unapređenju izbornih uslova i atmosfere u kojima se izbori sprovode. U tom smislu se navodi da je Vlada poslala na komentare Zakon o centralnom registru stanovništva, pominju obuke koje sprovodi RIK i navodi da je ažuriran birački spisak. Međutim, u odgovoru se ne pominje da je ODIHR isto tako tražio da se poboljšaju pravila o finansiranju izborne kampanje i razdvajanju javne od partijske funkcije. Dok u vezi sa izmenama propisa o finansiranju kampanje nije ništa rađeno poslednjih pet godina, ne samo na osnovu preporuka ODIHR, već ni na osnovu planskih dokumenata koje je Vlada usvojila 2013 i 2016, prilika da se poboljšaju pravila o razdvajanju funkcija je propuštena maja ove godine kada je usvajan Zakon o sprečavanju korupcije, na kojem se radi još od 2015.

Komentarišući jedan od zahteva opozicije - da predsednik Aleksandar Vučić na njima ne učestvuje – ona s pravom spočitava onim strankama koje su nekada vršile vlast da nisu primenjivale isti princip u doba kada je predsednik države dolazio iz njihovih redova. Međutim, argument gubi na snazi kada se uzme u obzir da je SNS dobio priliku da vrši vlast 2012, između ostalog, zahvaljujući obećanju da će promeniti tu praksu. Rezultati monitoringa funkcionerske kampanje koji je TS sprovodila pokazuju da se Tomislav Nikolić uglavnom uzdržavao od aktivnosti kojima bi sa predsedničke funkcije dao podršku partiji na čiji je predlog izabran, što je bio redak primer dobre prakse proteklih godina.

U postojećem pravnom okviru je, i nakon Nikolićevog predsedana, dopušteno da predsednik države obavlja stranačku funkciju. Bez obzira na to, zakoni ni sada ne dopuštaju da se predsednička ili bilo koja druga javna funkcija koristi za promociju političkog subjekta. Tako, nema pravnih prepreka da Aleksandar Vučić u kampanji govori na stranačkim mitinzima ili da bude nosilac liste na izborima na kojima nije kandidat, ali nema ni valjanog razloga za to da kroz promotivne aktivnosti državnog

funkcionera, koje ne predstavljaju vršenje predsedničkih obaveza, znatno uvećava medijsko prisustvo u predizbornom periodu. Primera radi, predsednik države će svakako i u doba kampanje primati strane ambasadore, učestvovati na međunarodnim skupovima i deliti odlikovanja povodom državnog praznika, ali nema zakonske obaveze na osnovu koje bi upravo on posećivao domove zdravlja, gradilišta, poljoprivredna imanja ili otvarao fabrike.

U vezi sa situacijom u medijima, i u ovom intervjuu je pomenut zneminiti izveštaj Saveta za borbu protiv korupcije Vlade Srbije iz 2011, koji je opisao nekoliko načina ostvarivanja političkog uticaja na medije. Međutim, isti taj Savet je krajem 2015. objavio na sličnu temu „Izveštaj o mogućem uticaju institucija javnog sektora na medije kroz plaćanje usluga oglašavanja i marketinga”, a i iz nacрта nove Medijske strategije se vidi da kanali uticaja i dalje postoje. Rešavanje pitanja državnog oglašavanja je samo jedno od mnogih pitanja u vezi medija i izbora koje bi trebalo da se reši.

U vezi sa poboljšanjem rada Skupštine, gde je vladajuća većina zaista prestala da primenjuje mere za gušenje debate podnošenjem besmislenih amandmana i najavila dupliranje vremena za diskusiju o budžetu, tek ostaje da se pokaže, u kojoj će se meri održati kada opozicija bude ponovo učestvovala u punom sastavu u radu parlamenta i kada dođe na dnevni red budžetska rasprava. Da bi takva rasprava imala punog smisla, Vlada bi konačno trebalo da počne da podnosi a Skupština da raspravlja i završne račune budžeta iz ranijih godina. Odustvo takvih dokumenata i dalje značajno obara rang Srbije na međunarodnom Indeksu otvorenosti budžeta.

Šta će pratiti radna grupa Vlade, a šta bi trebalo da radi

4. septembar 2019.

Vest o tome da je Vlada „na poslednjoj sednici” usvojila odluku o obrazovanju radne grupe za saradnju sa OEBS, „čiji je zadatak da prati primenu preporuka ove organizacije za unapređenje izbornog procesa”, nije objavljena u izveštaju sa sednice Vlade od 29. avgusta 2019, ni među vestima. Jedini izvor saznanja o tome su „Večernje novosti”, koje saznaju da je za predsednika radne grupe imenovan ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović, da je njegov zamenik direktor republičkog Sekretarijata za zakonodavstvo i nekadašnji predsednik RIK Dejan Đurđević. „Novosti” takođe prenose da oni za obavljanje tog posla neće dobiti novčanu naknadu, da će radna grupa „sarađivati sa svim nadležnim organima i međunarodnim institucijama koji učestvuju u unapređenju izbornog procesa” i da će „svakih šest meseci podnositi izveštaj nadležnom skupštinskom odboru i izvršnoj vlasti”.

Odluka o formiranju radne grupe je, za početak, zakasnela. Naime, Srbija je preporuke OEBS-ove stručne organizacije ODIHR dobila još nakon iz-

bora 2016. i 2017. Od tada su preduzimate neke aktivnosti koje su u vezi sa preporukama (oko biračkog spiska), ali nije učinjeno baš ništa da se reše problemi u vezi sa finansiranjem izborne kampanje, predstavljanjem aktivnosti javnih funkcionera tokom kampanje ili transparentnost rada izborne administracije. U stvarnosti je stanje čak i pogoršano od doba kada je ODIHR davao preporuke, naročito u pogledu intenziteta vođenja funkcionerskih kampanja, (ne)spvođenja kontrole finansiranja kampanja i zloupotrebe javnih resursa tokom kampanja za lokalne izbore.

Transparentnost Srbija je tokom dijaloga o izbornim uslovima ukazala da bi formiranje radne grupe na nivou Vlade moglo imati smisla jedino ukoliko bi ona podstakla rad svih drugih koji treba da rade na poboljšanju propisa na osnovu preporuka ODIHR, kako bi sve reforme mogle da donesu efekat pre početka kampanje za naredne izbore. Međutim, ne samo da rad na izmenama propisa nije započeo, već za sada nema naznaka da uopšte postoji spremnost da se nešto tako uradi u skorije vreme. Vest prema kojoj bi radna grupa izveštavala šestomesečno o svom radu takođe ukazuje da nikakve ozbiljne reforme neće biti preduzete do kraja ove godine, i da problemi neće biti rešeni do narednih parlamentarnih i lokalnih izbora.

TS je ukazala šta bi bilo potrebno uraditi:

- Ministarstvo pravde u saradnji sa Ministarstvom finansija: Formiranje radne grupe za izmenu i dopunu Zakona o finansiranju političkih aktivnosti, koja bi uzela u obzir nacrt izmena i dopuna zakona pripremljen od strane radne grupe iz 2014, mišljenja TAIEK eksperta, preporuke ODIHR, ali i sve druge uočene slabosti i nedostake zakonskih rešenja iz nezavisnog monitoringa. U rad grupe bi trebalo uključiti na primeren način predstavnike političkih stranaka (npr. proširena radna grupa), kao i Agencije za borbu protiv korupcije, a zatim ga izneti na javnu raspravu.

- Ministarstvo pravde: formiranje radne grupe radi izmena Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije u delu koji se odnosi na razdvajanje javne i političke funkcije (član 29), odnosno Zakona o sprečavanju korupcije (član 50), kako bi se ova norma upotpunila i precizirala, uzimajući u obzir preporuke ODIHR i nalaze nezavisnog monitoringa. O ovom tekstu bi na primeren način trebalo da se izjasne političke stranke, Agencija za borbu protiv korupcije i takođe bi trebalo da bude iznet na javnu raspravu.

- Ministarstvo pravde: formiranje radne grupe radi izmena drugih povezanih propisa, u vezi sa krivičnim gonjenjem krivičnih dela koja su u vezi sa nezakonitim finansiranjem kampanje. I za ove izmene je potrebno sprovesti javnu raspravu.

- Ministarstvo kulture i informisanja i Ministarstvo trgovine: formiranje radne grupe koja bi se bavila rešavanjem najhitnijih pitanja izmene medijskog zakonodavstva i propisa o državnom i političkom oglašavanju, a pre sveobuhvatnijih reformi koje će doći na red nakon usvajanja Medij-

ske strategije.

- Narodna skupština: organizovanje javnog slušanja povodom izveštaja Agencije za borbu protiv korupcije o sprovođenju Nacionalne antikorupcijske strategije i povodom dosadašnjih izveštaja o finansiranju kampanje i kontroli finansiranja kampanje.

- Narodna skupština: izbor nedostajućih članova u Savetu REM i Odboru Agencije.

- Regulatorno telo za elektronske medije: preciziranje pravila za postupanje PMU u vezi sa kampanjom, kao i internih pravila postupanja REM u vezi sa monitoringom kampanje, u okviru postojećeg zakonskog okvira i nakon njegove izmene, i objavljivanje tih pravila.

- Agencija za borbu protiv korupcije: preciziranje pravila postupanja u kontroli finansiranja izborne kampanje, uporedo sa izmenom zakonskog okvira i objavljivanje tih pravila.

- Javno tužilaštvo, Agencija za borbu protiv korupcije, REM i drugi nadležni organi: javni poziv svima koji imaju saznanja o kršenju pravila da ih prijave na poverljiv način i pravovremeno objavljivanje nalaza ispitivanja i informacija o preduzetim merama. Ovi organi treba da objave nalaze ispitivanja i informacija o preduzetim merama i u vezi sa nepravilnostima sa ranije održanih izbora, kao i po pitanjima koja su iskrsla u međuiszbornom periodu.

Problem “funkcionerskih kampanja” nije rešen

24. septembar 2019.

Pogrešna su tumačenja da je donošenjem zaključka Vlade postalo zabranjeno ili ograničeno vođenje “funkcionerske kampanje”. Striktnija pravila bi se mogla uvesti jedino zakonom, a šansa da se to učini, na osnovu konkretnog predloga amandmana koji je formulisala TS, propuštena je maja ove godine, kada je usvajan Zakon o sprečavanju.

Zaključak Vlade može biti od koristi utoliko što podseća “zaboravne” javne funkcionere na zabrane i obaveze koje su već utvrđene u zakonima. S druge strane, glavni nerešeni problem “funkcionerske kampanje” prema nalazima TS iz posmatranja dosadašnjih izbora, ogleda se u tome što javni funkcioneri sprovode aktivnosti koje im obezbeđuju dodatnu medijsku promociju van termina za predstavljanje učesnika izbora, iako za tim ne postoji realna potreba niti je reč o ispunjavanju zakonskih obaveza funkcionera (npr. obilasci i otvaranja škola, bolnica, domaćinstava, gradilišta i slično).

Prema saopštenju Vlade (zaključak još uvek nije objavljen na sajtu), Vlada je podsetila funkcionere izvršne vlasti, rukovodioce javnih preduzeća i ustanova, kao i funkcionere pokrajinske i lokalne vlasti da javne skupove

i susrete koje imaju u svojstvu funkcionera ne smeju koristiti za promociju stranaka ili pozive da se ne glasa za političke protivnike. Podseća se i na zabranu da funkcioner koristi javne resurse za promociju političkih stranaka, i precizira da to posebno podrazumeva "korišćenje službenih prostorija, vozila i inventara državnih organa, pokrajinskih i lokalnih institucija, javnih preduzeća i javnih ustanova, osim u slučaju zaštite lične bezbednosti, ako je takva upotreba određenih javnih resursa uređena odgovarajućim propisima ili odlukom nadležnih službi".

U vezi sa ovom tačkom, podsećamo da je Agencija za borbu protiv korupcije pre nekoliko godina dala mišljenje, u kojem je pogrešno tumačila da svi ministri imaju pravo da koriste službena vozila i prilikom obavljanja stranačkih aktivnosti, i onda kada nisu u pitanju lica koja uživaju neprestanu zaštitu (takvo pravo ima npr. ministar unutrašnjih poslova), pa ostaje nada da će zaključak uticati makar na to da se ovaj vid zloupotrebe prekine.

Takođe, pored raznih oblika zloupotreba javnih resursa koje su pomenute u zaključku Vlade, u praksi postoje i druge - na primer, objavljivanje najava stranačkih događaja i izjava funkcionera na zvaničnim sajtovima organa vlasti i na društvenim mrežama koje koriste.

Vlada je preporučila funkcionerima da sve aktivnosti vezane za promociju političkih stranaka, i za izbornu kampanju ne obavljaju "u radno vreme organizacije kojoj pripadaju". Ovaj poziv može biti od koristi, jer pitanje vremena kada se kampanja može sprovoditi trenutno nije uređeno. Međutim, da bi kršenje tog pravila bilo moguće, neophodno je definisati zabranu zakonom.

Određeni značaj bi moglo imati podsećanje direktora javnih preduzeća i javnih službi da "nepoštovanje pravila iz člana 29. Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije predstavlja nesavesno obavljanje dužnosti koje ima za posledicu znatno odstupanje od ostvarivanja osnovnog cilja javnog preduzeća, odnosno javne službe." Da bi taj poziv dobio puni smisao, Vlada bi, kao osnivač javnih preduzeća i ustanova trebalo da razreši direktore preduzeća i ustanova koji prekrše ova pravila, bez obzira na to da li će Agencija razmatrati slučaj i hoće li preporučiti razrešenje. Budući da je Zakon o Agenciji za borbu protiv korupcije na snazi već gotovo devet godina, trebalo bi razrešiti o one direktore koji su se o ovu obavezu oglasili u ranijim izbornim ciklusima.

Ništa od uređivanja funkcionerske kampanje

14. novembar 2019.

Prvi od tri nacrti zakona koje je Vladina radna grupa pripremila „radi ispunjavanja preporuka ODIHR“ za sprečavanje zloupotrebe javnih resursa u izbornoj kampanji upućen je skupštini. Iako je ovom prilikom menjan član Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije, koji uređuje razdvajanje

vršenja javne funkcije od stranačkog delovanja, nije bilo spremnosti da se valjano uredi i pitanje „funkcionerske kampanje“.

U članu 29. i u definicijama iz Zakona o Agenciji, preciziran je pojam „javnog resursa“ i navedeni su pojedini vidovi zabranjenog korišćenja tih resursa, ali od toga neće biti naročite koristi jer se preciziraju pitanja oko kojih ni do sada nije bilo mnogo dilema. Na primer, ni do sada nije bilo nikakve sumnje da je funkcionerima zabranjeno da koriste prostorije i veb-sajtove državnih organa za promociju stranaka. Takođe, i do sada je bilo jasno da ministri ne smeju da koriste službena vozila za odlazak na stranačke mitinge (izuzev onih koji uživaju danonoćnu zaštitu), ali je Agencija za borbu protiv korupcije krivo tumačila postojeće propise.

S druge strane, zakon ne precizira one oblasti gde dileme postoje i gde bi intervencija bila korisna. To je pre svega vođenje „funkcionerske kampanje“, to jest situacije kada se promotivne mogućnosti koje pruža javna funkcija koriste kao prilika za dodatnu promociju pred izbore. Usled toga ćemo i u narednim izbornim kampanjama biti preplavljeni vestima o događajima koji nisu uopšte morali da se dese, ili nije bilo nužno da se odigraju upravo u doba kampanje, sa javnim funkcionerima kao glavnim akterima.

Zanimljivo je da se u vesti sa sednice Vlade Srbije navodi naslov „Jačanje odgovornosti političkih subjekata u izbornom procesu“, iako ovde nije reč o zakonu koji uređuje bilo kakve obaveze „političkih subjekata u izbornom procesu“. Iako Vlada iz nepoznatog razloga nije objavila i konačan tekst predloga zakona koji je uputila Skupštini, već samo vest sa sednice, već sada znamo da ovaj tekst nije poboljšan u odnosu na onaj koji je iznet na javnu raspravu. Naime, Ministarstvo pravde je objavilo izveštaj sa javne rasprave u kojem se navodi da je dobilo niz predloga od Centra za primenjene evropske studije i TS, kao i jedan predlog CESID-a, ali da su „primedbe odbijene, jer su rešenja iz Nacrta zakona celishodnija, primerenija i usklađena sa preporukama OEBS-a i Kancelarije za demokratske institucije i ljudska prava«. Navodna veća celishodnost i primerenost nije objašnjena ni na jednom konkretnom primeru. Stoga se može zaključiti da je javna rasprava održana samo forme radi, a ne sa namerom da se rešenja iz nacrtu poboljšaju.

Inače, TS i CPES su zatražili da se pod pojmom javnih resursa pored nepokretnih i pokretnih stvari izričito navedu i „prava“ (na primer, potraživanja, prava intelektualne svojine itd). Dalje, predlagali smo da se pojam javnog resursa obuhvati i mogućnost za donošenje diskrecionih odluka. Iznenađujuće je da nisu prihvaćeni ni predlozi za preciziranje pojedinih normi – npr. da se dosledno koristi izraz politički subjekt umesto pojma politička stranka i da se izjednači zloupotreba javne funkcije pozivanjem da se glasa za nekog sa pozivanjem da se za nekog ne glasa. Nije prihvaćen ni predlog da se za novouvedene prekršaje kazne svi funkcioneri koji prekrše pravila, a ne samo oni koji su ujedno članovi organa političkih stranaka.

Najava promene „cenzusa“ – dokaz da je bilo moguće otvoriti raspravu o svim pitanjima izborne reforme

14. januar 2020.

Najava promene izbornog cenzusa na svega četiri meseca pre izbora, koja nesumnjivo dolazi iz vlasti, jasno pokazuje da je „poštovanje demokratskih načela“ bilo samo izgovor da se ne rešavanju brojna suštinski bitna pitanja.

Između ostalog, izbegnuto je da se otvori diskusija o izmenama pravila za određivanje visine i načina raspodele budžetskih sredstava za finansiranje izborne kampanje, o gonjenju krivičnih dela u vezi sa podmićivanjem birača i nezakonitim finansiranjem stranaka, kao i o uvođenju ograničenja za aktivnosti državnih organa tokom izborne kampanje radi sprečavanja zloupotreba.

Predstavnici vlasti prethodnih meseci su odbijali da diskutuju o poboljšanju svih propisa važnih za izbore, navodno ne želeći da naruše nepisano pravilo prema kojem se izborni uslovi ne menjaju u izbornoj godini.

Višemesečni razgovori o izborim uslovima su rezultirali minimalnim izmenama u četiri zakona. Te izmene nisu dovoljne da bitno unaprede izborni ambijent, ne rešavaju probleme koje su ranije utvrdili državni organi u Srbiji (npr. u antikorupcijskoj strategiji iz 2013) i ne ispunjavaju preporuke koje je Srbija dobila od OEBS/ODIHR posle prethodnih izbora.

Vladina radna grupa, a potom i resorna ministarstva, dali su predlog za izmene i dopune u svega nekoliko članova Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije i Zakona o finansiranju političkih aktivnosti, ne ostavljajući mogućnost da se javna rasprava vodi i o drugim pitanjima gde je takođe bilo potrebno dopuniti, izmeniti ili precizirati norme.

Uopšte nije bila otvorena mogućnost za izmenu Zakona o izboru narodnih poslanika, iako je to takođe bilo potrebno – npr. u vezi sa sastavom i nadležnostima nedavno izabranog Nadzornog odbora.

Iako smanjenje izbornog cenzusa, samo po sebi, ne mora imati nikakve štetne posledice, lansiranje te teme ih očigledno ima. Tako će se javnost nedeljama baviti ovom atraktivnom temom i njenim posledicama, iako se visina izbornog cenzusa već 20 godina ne postavlja kao bitan problem srpske demokratije, umesto da se puna pažnja posveti rešavanju bitnih problema koji su prepoznati i u domaćoj javnosti i od strane relevantnih međunarodnih organizacija, kao što su neravnomerna medijska zastupljenost izbornih lista, vođenje „funkcionerske kampanje“ i nedovoljna transparentnost i kontrola finansiranja.

Izbori u doba vanrednog stanja

19. mart 2020.

Taman smo posle osam godina dobili jedne parlamentarne izbore koji su raspisani kao redovni, ali je prošla samo jedna nedelja kampanje do uvođenja vanrednog stanja, u celoj zemlji. Tokom jednog dana (15/16 mart) imali smo redovne izbore u vanrednom stanju, dok Uredbom Vlade, i potonjom odlukom Republičke izborne komisije nije odlučeno da se „prekidaju sve izborne radnje u sprovođenju izbora za narodne poslanike, poslanike Skupštine Vojvodine i odbornike skupština opština i gradova, koji su raspisani za 26. april 2020.

Već je objavljeno više komentara gde se uverljivim argumentima objašnjava da nije bilo neophodno uvoditi vanredno stanje zbog aktuelne epidemije, odnosno da je bilo moguće primeniti potrebne mere zaštite stanovništva na osnovu drugih propisa (Zakon o sprečavanju rizika od katastrofa i upravljanju vanrednim situacijama). Takođe, sporno je da li je vanredno stanje uopšte proglašeno na pravno valjan način, jer je to trebalo da učini Narodna skupština u skladu sa svojim ustavnim ovlašćenjima, koju u tom trenutku nije mogla da ograniči zabrana Vlade za okupljanja više od sto osoba u zatvorenom prostoru. Kako god, očigledno je da su zakonodavci svojim neokupljanjem, bilo pre, bilo posle proglašenja vanrednog stanja, dali prečutnu saglasnost predsedniku, predsednici Vlade i predsednici Narodne skupštine da to učine umesto njih.

Postoje mišljenja da je upravo odlaganje izbora bilo razlog za proglašenje vanrednog stanja, a ne nekih drugih mera. Ustav je postavio krute rokove za to kada se izbori moraju raspisati i održati, i oni se ne mogu pomerati zbog epidemija, pa čak ni na osnovu opšte saglasnosti svih učesnika izbornog procesa. Sa druge strane, dok traje vanredno stanje izbori se mogu odložiti.

Odluka RIK nije rešila sve dileme. Tek će biti potrebno da se protumači koliki period nakon ukidanja vanrednog stanja mora da se ostavi učesnicima kako bi se registrovali za učešće i vodili kampanju, jer zakon o tome ništa ne govori. Još veće dileme se odnose na stvari o kojima RIK nije ni bio ovlašćen da odlučuje. Naime, finansiranje izborne kampanje je Zakonom definisano tako da se odnosi na troškove koji nastanu od dana raspisivanja, do proglašenja izbornih rezultata, što znači da se odnosi i na tekući period. Još uvek nema tumačenja ni od Agencije za borbu protiv korupcije, ni od Regulatornog tela za elektronske medije, da li je strankama zabranjeno da se oglašavaju na TV ili putem interneta u vezi sa izborima. S tim u vezi, bitno je razrešiti pitanje imaju li ova dva organa obavezu da postupaju u kratkim rokovima po pritužbama koje se odnose na eventualne zloupotrebe javnih resursa radi promocije političkih subjekata ili u vezi sa nezakonitim finansiranjem. Takođe, one stranke koje su imale troškove overe potpisa za učešće na izborima ili neke druge, računajući s pravom da će uskoro dobiti novac iz budžeta, moraće da čekaju na ta sredstva nekoliko meseci duže, što će ih staviti u nepovoljni položaj u odnosu na one koji će tek naknadno ući u izbornu trku.

Imajući sve to u vidu, očigledno je da bi pored očuvanja zdravlja stanov-

ništva, trebalo obratiti više pažnje i na druga pitanja – očuvanje zdravlja pravnog sistema, a kad sve ovo prođe, na osnovu iskustava, doneti i nova zakonska rešenja koja će sadržati jasna rešenja za sve sada prepoznate probleme.

Finansiranje tviter kampanje

3. april 2020.

Vlasnici društvene mreže "Tviter" ne dozvoljavaju političko oglašavanje, što bi mogao da bude jedan od razloga za gašenje preko osam hiljada profila sa kojih je davana podrška vladajućoj političkoj stranci u Srbiji, SNS i njenom predsedniku, o čemu on navodno "ne zna ništa".

Ovaj slučaj može imati značaja i sa stanovišta primene domaćih zakona. Tako, ako su "operativci" na lažnim tviter nalozima bili plaćeni od strane političke stranke, onda je taj trošak morao da bude upisan negde u okviru finansijskih izveštaja (ne postoji posebna rubrika za ovu vrstu troška). Vidljivost podataka će biti slabija ukoliko su tvitovali zaposleni u stranci, jer će se za njih u finansijskim izveštajima videti samo ukupno isplaćena zarada. Kako god bilo, objavljivanje podataka ove vrste moralo bi da pobudi interesovanje kontrolnog organa – Agencije za borbu protiv korupcije da proba da pribavi dodatne informacije, kako od Tvitera, tako i od SNS – u koje doba su ove aktivnosti vršene (kako bi se videlo na koju se izbornu kampanju odnose), da li su vlasnici brisanih naloga bili zaposleni u stranci ili druga lica i drugo. Hipotetički je moguće i da politička tvit promocija nije bila plaćena, ali bi i u tom slučaju trebalo proveriti da li su poštovana pravila o beleženju besplatnih usluga kao priloga u finansijskim izveštajima.

U slučaju da operativci na tviteru nisu bili stranački, već uposlenici javnog sektora, ili da su za obavljanje njihove delatnosti korišćene prostorije ili oprema u vlasništvu države, javnih preduzeća i opština, onda bi bilo razloga za angažovanje Državne revizorske institucije, budžetskih inspekcija i drugih organa. Međutim, malo je verovatno da bi takve provere uopšte bile moguće izuzev ako neko od učesnika ne bi ukazao na konkretne oblike zloupotrebe javnih resursa.

Korona kampanja

16. april 2020.

Ako se iz iskustva Transparentnosti Srbija stečenog tokom osmogodišnjeg posmatranja izbornih kampanja, i posebno funkcionerske kampanje, pokuša izvući jedna karakteristika ili najvažniji zaključak, to bi svakako bila činjenica da su Aleksandar Vučić i nekolicina ministara (koji se prepoznaju kao njegovi najodaniji ljudi u vladi) u permanentnoj kampanji od 2014. godine. Promotivne aktivnosti nisu prestajale, a javnost je prestala da prepoznaje šta je zapravo dužnost nekog funkcionera, šta spada

u njegov "opis posla" i šta je zapravo vest ili novost u informaciji o aktivnosti funkcionera.

Na izborima za odbornike Skupštine grada Beograda 2018. godine, kada je u delu medija i javnosti već postojala razvijena svest o funkcionerskoj kampanji, a na tu pojavu u svojim izveštajima su ukazivali OSCE/ODIHR i EU, Vučić i Srpska napredna stranka modifikovali su taktiku, pa su uz intenzivnu funkcionersku kampanju gradskih čelnika i upadljivo smanjenja broja promotivnih aktivnosti samog Vučića, uveli "celebrity kampanju".

Reč je o "nestranačkim ličnostima", koje formalno nisu članovi SNS, nalaze se na naprednjačkoj izbornoj listi (Aja Jung, Vesna Stanojević, Sima Avramović, Goran Grbović, Milan Gurović, Nebojša Ilić, Svetislav Gončić, Branislav Milićević, Živorad Nikolić), i dobijaju zavidan prostor u medijima. Tu nije reč samo o pojavljivanju u stranačkim aktivnostima (koje se u medijima plasiraju u slabo gledanim izbornim propagandnim blokovima) u društvu stranačkih funkcionera, već se registruje iznenadno povećanje interesovanja medija za delatnosti kojima se oni bave, za njih lično, pa se pojavljuju "tople ljudske" i "životne priče". Karakterističan je primer centralne informativne emisije gradske televizije Studio B u kojoj ja emitovan prilog u trajanju 2 min 55 sec o uspesima i nagradama Aje Jung, uz snimak kako organizatorica Festivala igre šeta psa beogradskim ulicama.

Većina "selebritija" sa liste nije dobila bilo kakvu značajniju funkciju, čak ni odborničku, sa izuzetkom Zorana Radojičića koji je formalno postao gradonačelnik, ali je u protekle dve godine potpuno skrajnut, bavi se protokolarnim poslovima, čak ima i mali broj promotivnih aktivnosti (u referentnom periodu 2019. i na početku kampanje 2020. godine, posebno u poređenju sa bivšim gradonačelnikom), dok gradom zapravo rukovodi Goran Vesić, pozivajući se neprestano na autoritet Aleksandra Vučića, kao "inicijatora" svih aktivnosti.

Celebrity i funkcioneri

Nema sumnje da je "celebrity + funkcionerska kampanja" dobitna formula i da bi bilo iskorišćena i na izborima 2020. godine, da je za tako nečim bilo potrebe. Međutim, u situaciji kada veći deo opozicije izbore bojkotuje, SNS nema ozbiljnu konkurenciju i samo je pitanje koliko ubedljivu će većinu imati, Vučić i njegov marketinški tim su se odlučili da "selebiritije" sačuvaju za neke naredne izbore, a da ove unapred dobijene izbore iskoriste za "podmlađivanje tima" i uvođenje novih lica na listu. Plan je verovatno bio, a o tome se može zaključivati na osnovu prvih desetaka dana kampanje, da Vučić i funkcioneri od poverenja za koja istraživanja pokazuju da ih javnost (biračko telo koje Vučić targetira) pozitivno percipiraju, odrade funkcionersku kampanju, promovišući uz sebe "nova lica".

U planove se, međutim, umeštala viša sila - pandemija - i dobili smo nešto što bi se mogla klasifikovati kao "korona-funkcionerska kampanja". Od raspisivanja izbora 4. marta, opasnost od panedmije je u prvi mah ignorisana ili minimalizovana, a Vučić je samo u četiri dana (5-9. mart)

organizovao tri promotivne aktivnosti (dva polaganja kamena temeljca za fabriku i posetu Krušiku) i jednu aktivnost koja je najavljena kao stranačka, sudeći po tome da se ne pominje na sajtu predsednika Srbije. Reč je o poseti vinariji na Fruškoj Gori i, istom prilikom, razgovoru sa polaznicama Akademije mladih lidera SNS, kandidatima za poslanike Skupštine Srbije. No čak ni činjenica da je reč o stranačkoj aktivnosti nije bila prepreka da taj događaj dobije zavidnu medijsku pokrivenost, naravno ne u stranačkom bloku. Vučić je tom prilikom govorio o odnosu sa Kosovom, migrantskoj krizi, poseti Berlinu, te konačno i o rejtingu opozicije, pri čemu ga je većina medija, citirajući tu izjavu, predstavila kao predsednika Srbije, a ne lidera SNS.

U tih nekoliko dana i premijerka i ministri stižu na promotivne događaje, a na jednom od njih - polaganju kamena temeljca - predsednica Vlade objašnjava da to nije funkcionerska kampanja već posao Vlade, kakvim su se ona i ministri bavili i u drugim gradovima. Činjenica je, međutim, da je u oba slučaja reč o promotivnim aktivnostima, a u zavisnosti od toga da li se dešavaju u doba izborne kampanje ili van kampanje, karakteriše se, ili ne, kao funkcionerska kampanja.

Već od 12. marta pandemiju je nemoguće ignorisati, ali Aleksandar Vučić je tu prepoznao dodatni prostor za sopstvenu promociju. Na nezakonit i neustavan način proglašeno je vanredno stanje, suspendovane sve preostale (mada uglavnom neefektivne) institucije i mehanizmi kontrole i Vučić je postao "gospodar života i smrti". Barem je takva medijska slika koja dopire do građana, jer počinje period u kome Vučić o merama ograničenja ili odlučuje, ili ih inicira, ili ih predstavlja, u kojem plaši građane, mešajući izlive ljubavi i najstrašnije pretnje. Svaki kritički glas je ugušen jer se lako interpretira kao podrivanja borbe za spašavanje života, dovođenje u pitanje odluka "struke".

Informacije o Nadzornom odboru na sajtu parlamenta

28. maj 2020.

Narodna skupština je postupila po inicijativi TS i objavila je na svom veb sajtu baner koji vodi ka informacijama o radu Nadzornog odbora, formiranog za izbore. Tako, građani sada mogu da vide kada se ovo telo sastajalo, šta je bilo na dnevnom redu, ko su njegovi članovi.

Još važnije, sada je objavljena i adresa na koju svi zainteresovani mogu da pošaju Nadzornom odboru svoje prijave zbog kršenja pravila i standarda ravnopravnosti učesnika u vezi sa izbornom kampanjom.

Još uvek nisu objavljene odluke NO, izuzev Poslovnika. Na drugoj sednici Nadzornog odbora je razmatran akt koji se odnosi na naknade za rad, ali možda još nije usvojen. Podsećamo da iako su izbori raspisani još početkom marta 2020, a Nadzorni odbor formiran krajem decembra 2019. godine, do sada očigledno nije bilo slučajeva u kojima se neko obraćao u

ovom telu radi rešavanja pitanja zbog kojih je odbor osnovan.

TS će koristiti ovaj mehanizam da bi ukazala na probleme za koje za čije rešavanje ili nije nadležan ni jedan drugi organ ili ni jedan od nadležnih organa tim pitanjima ne želi da se bavi. Za početak, Nadzornom odboru ćemo dati priliku da odlučuje o spornim situacijama u vezi sa kojima smo se već obećali Agenciji za borbu protiv korupcije. Agencija je u vezi sa tri naše prijave mogućeg nezakonitog finansiranja izborne kampanje korišćenjem javnih resursa, zaključila da nije povređen Zakon o finansiranju političkih aktivnosti, tumačeći preusko pojam javnih resursa.

Pošto Nadzorni odbor nije vezan u svom radu definicijama iz tog zakona, on ima priliku da oceni onu postupanje političkih stranaka kao suprotno standardima i onda kada ne postoji povreda neke izričite zakonske norme.

Način predlaganja članova ovog tela ne pruža garancije nezavisnog postupanja, budući da je polovina članova izabrana na predlog vlade a druga polovina na predlog poslaničkih grupa, to jest, stranaka koje učestvuju na izborima. Ipak, treba dati priliku članovima koji su izabrani da u praksi pokažu u kojoj meri spremni da ispune svoju zakonsku ulogu.

Agencija odobrava dvostruku eksploataciju funkcionerske kampanje

23. maj 2020.

Po mišljenju Agencije za borbu protiv korupcije nema nezakonitog korišćenja javnih resursa u predizbornim spotovima i objavama SNS i SPS. Iz odgovora koje je TS dobila na inicijative podnete 18. maja proizlazi da Agencija ne smatra korišćenjem javnog resursa sledeće situacije: 1) uključivanje snimaka službene posete javnog funkcionera javnoj zdravstvenoj ustanovi u stranački promotivni spot; 2) prikazivanje javnih zdravstvenih ustanova i preduzeća u državnom vlasništvu u stranačkom spotu; 3) objave o aktivnostima ministara i drugih javnih funkcionera na stranačkoj Fejsbuk stranici, uz grafički simbol aktuelne izborne kampanje.

U svim opisanim slučajevima, Agencija se pozvala na to da je reč o „ranije objavljenim snimcima“, odnosno, prenošenju vesti iz drugih izvora, te da stoga navodno nema korišćenja javnih resursa u partijske svrhe. Ovakvo tumačenje smatramo pogrešnim. Naime, činjenice koje ističe Agencija sa stanovišta finansiranja izborne kampanje znače samo to da politička stranka nije ništa platila za korišćenje tih snimaka i vesti, niti je ikoga pitala za dozvolu, već da ih je besplatno preuzela.

S druge strane, suština korišćenja javnih resursa u situacijama na koje smo ukazali prilikom obraćanja Agenciji, ogleda se u tome što su produkti korišćenja javnih sredstava (snimci posete državnog funkcionera bolnici, vesti o aktivnostima ministara) upotrebljeni za promociju izborne liste

pred potencijalnim biračima. Bez obzira na to što su snimci javnih funkcionera i vesti o aktivnostima ministara besplatni za preuzimanje svima, očigledno je da oni imaju vrednost kao sredstvo propagande samo onim političkim strankama iz kojih dolaze ti javni funkcioneri.

Funkcionerska kampanja, kao najzastupljeniji vid narušavanja ravnopravnosti izbornog procesa u Srbiji, nije ograničena izmenama zakona koje su uvojene pred izbore, i pored toga što su i Vlada i Skupština dobili predlog kako to da učine. Usled nedorečenosti Zakona i njegovog pogrešnog tumačenja, funkcionerska kampanja (npr. posete bolnicama, gradilištima i slično) se upotrebljava dva puta. Prvo su aktivnosti javnih funkcionera iskorišćene za pojačano prisustvo u informativnom programu medija kao navodno politički neutralne vesti. U drugom krugu, produkti funkcionerske kampanje (to jest, snimci i vesti o tim posetama i aktivnostima) koriste se za otvorenu promociju partija – u okviru predizbornih spotova i u okviru objava na stranačkim društvenim mrežama, sa znakom aktuelne izborne kampanje.

Uz sve navedeno, vredno notirati da je rešenja koja se tiču predizbornih spotova SNS-a potpisao direktor Agencije Dragan Sikimić, koji je pre izbora na tu funkciju bio član SNS-a, donator te partije, kandidat za odbornika i predstavnik te stranke u izornoj komisiji opštine Zemun.

Intenzivna funkcionerska kampanja odnela primat nad predstavljanjem izbornih lista

18. jun 2020.

Monitoring Transparentnosti Srbija pokazuje da je intenzivna funkcionerska kampanja pred junske parlamentarne izbore zasenila predstavljanje lista učesnika izbora. Iako su u pitanju izbori za narodne poslanike, medijski je dominantna bila promocija Aleksandra Vučića kroz plaćeno oglašavanje, gostovanje u TV emisijama, njegovo umereno prisustvo u promotivnim događajima koji su, međutim, medijski izuzetno dobro plasirani, te ogroman broj promotivnih aktivnosti drugih zvaničnika koji ne propuštaju priliku da pomenu Aleksandra Vučića. Pri tome se istovremeno promovira i lokalni zvaničnici.

Predsednik, premijerka, dvoje potpredsednika Vlade (Mihajlović i Dačić) i trojica ministara (Vulin, Šarčević i Đorđević) imali su tokom 50 dana kampanje (zaključno sa 17. junom) ukupno 173 promotivna događaja, što je oko 50% više nego tokom istog perioda u 2019. godini. Pri tome treba pomenuti da je u tom periodu u 2019. godini broj promotivnih događaja bio izuzetno visok zbog promotivne turneje predsednika Srbije "Budućnost Srbije" u čemu su učestvovali i drugi javni funkcioneri.

Tokom cele izborne kampanje, ne računajući aktivnosti u periodu "prekida" tokom vanrednog stanja, Ana Brnabić i Aleksandar Vulin su imali po 34 promotivne aktivnosti, Mladen Šarčević i Zoran Đorđević po 25,

Zorana Mihajlović 22, Ivica Dačić 17 i Aleksandar Vučić 17.

Promotivne aktivnosti, međutim, nisu prestajale ni tokom vanrednog stanja, kada ih je Vulin imao dodatnih 52, Đorđević 29, a Vučić 11.

Na naslovnim stranicama štampe (11 nacionalnih i regionalnih dnevnih listova) Aleksandar Vučić je bio dominantan. Pojavio se od 6. marta do danas (računajući i period vanrednog stanja) 324 puta, od toga 275 u pozitivnom kontekstu, 20 u neutralnom i 29 u negativnom. Glavna tema, u pozitivnom kontekstu, bio je 113 puta.

Drugi po broju pojavljivanja je Dragan Đilas sa ukupno 102, od čega 90 u negativnom kontekstu, od toga 37 puta kao glavna tema. Vuk Jeremić i Boško Obradović, mogu da se pohvale sa ukupno 54 naslovnice, od toga 41 u negativnom kontekstu.

SNS oglasna kampanja potpuno je personifikovana u Vučiću. Iako je Vučić predsednik Srbije, 21. juna se ne održavaju predsednički izbori i Vučić, naravno, nije na listi SNS, u jednom spotu se poručuje - "Glasajte za čoveka koji radi a našu decu – Aleksandar Vučić za našu decu".

Učešće predsednika Srbije u funkcionerskoj kampanji je intenzivirano u poslednjim danima pre izborne tišine. Ukupan broj promotivnih događaja je niži od drugih funkcionera, ali su one znatno vidljivije u medijima. S druge strane, svi preostali funkcioneri - predsednica vlade, potpredsednici, ministri, lokalni zvaničnici, čelnici JP, u svojim nastupima za sve postignuto, započeto, za ideje i inicijative najčešće zahvaljuju Aleksandru Vučiću, zatvarajući tako kontekst postavljen kroz izorno oglašavanje. Istovremeno se kroz funkcionersku kampanju najviših zvaničnika obavlja i kampanja za lokalne izbore, jer u društvu sa državnim zvaničnicima (članovi vlade, direktori republičkih javnih preduzeća) u promotivnim aktivnostima nastupaju i predsednici opština i gradonačelnici

O dominaciji funkcionerske kampanje u odnosu na "ravnopravno predstavljanje svih učesnika" u posebnim izbornim blokovima, svedoči i sledeći primer. U jednom posmatranom danu, na početku kampanje, u centralnim informativnim emisijama pet TV stanica (RTS, Prva, Pink, N1 i Studio B), Aleksandar Vučić je bio prisutan 2580 sekundi, u ukupno 11 priloga, Šarčević 180, Ana Brnabić 105, Ivica Dačić 57. Svi ostali funkcioneri su bili zastupljeni sa 1169 sekundi, pri čemu je uglavnom reč o vremenu koje su dobili gradski i opštinski funkcioneri u dnevniku Studija B. S druge strane, izborni blokovi su ukupno u svih 5 dnevnika trajali svega 1253 sekunde.

Kampanja, ili kako da ništa ne ostane u budžetu

20. jun 2020.

Šta se zna o finansiranju kampanje?

Na junskim parlamentarnim izborim 2020. ne pitamo se ko će da potroši

najviše novca i na kakve aktivnosti. Prvo pitanje je rešeno nelogičnim sistemom za raspodelu budžetskih dotacija, uspostavljenim pre 17 godina i dodatno izvitoperenim izmenama postojećeg Zakona o finansiranju političkih aktivnosti iz 2014. Sistem daje ogromnu prednost onome ko može da računa na najbolji izborni uspeh. Naime, samo 20 posto budžetskog novca se deli svima na jednake delove, a ostatak prema osvojenim mandatima. To omogućava favoritima prema prognozama raspoloženja biračkog tela da svoju premoć dodatno utvrde kroz skupe kampanje.

Odgovor na drugo pitanje, o dominantnom načinu vođenja kampanje dao je COVID-19 – troškovi javnih događaja (na radost autobuskih prevoznika), koji su u ranijim prilikama činili oko jedne desetine prijavljenih rashoda, sada će biti zanemarljivi.

Za razliku od većeg dela ostatka sveta, u Srbiji glavno pitanje kampanje nisu ni skriveni donatori iz privatnog sektora, koji bi kroz podršku partiji, onda kada joj je novac najpotrebniji, kupili uticaj na odluke budućih vladodržaca.

Umesto toga, za većinu aktera glavno pitanje je kako potrošiti novac koji učesnicima sleduje iz budžeta pogođenog koronom, odnosno, kako ne vratiti dobijeni novac u budžet. Jedna lista, koja prema svim prognozama računa na preko polovine mandata, steći će pravo na najmanje 2,6 miliona evra iz budžeta, koji se moraju opravdati. Pošto je ta lista (ne računajući četiri dana iz poslednje nedelje) samo na TV oglašavanje već potrošila najmanje 1,7 miliona evra, ovaj cilj će biti dosegnut. Imajući u vidu brojne bilborde, verovatno će čak biti potrebno da se pridoda neki dinar, bilo iz budžetskih prihoda koje je stranka dobila za sasvim drugu namenu – finansiranje „redovnog rada“ (to jest, na sve ono što nije kampanja), bilo iz čuvenih istovetnih dobrovoljnih priloga nekoliko hiljada simpatizera.

Ostaje kao otvoreno pitanje da li će uopšte i u kojoj meri biti prijavljeni nesumnjivo veliki troškovi neželjene komunikacije sa građanima putem fiksnih i mobilnih telefona, razni vidovi humanitarne pomoći i usluga građanima. Posebno je zanimljivo pitanje koliko će biti prikazano oglašavanje na internetu i društvenim mrežama (ranije svega 2%), jer je tom vidu promocije teže ući u trag.

Sigurno je da ni ovaj put u stranačkim finansijskim izveštajima neće biti traga o direktnim zloupotrebama javnih resursa, kao ni o brojnim situacijama kada su javni resursi posredno iskorišćeni, kroz funkcionersku kampanju i stavljanje državnih investicija u stranački koš.

Preostalih 20 učesnika izbora muče drugačije brige – oni bi rado uplatili više i za bilborde i za TV reklame (ukupno će potrošiti manje od milion evra, od čega više od polovine otpada na očekivanog nosioca srebrne medalje), ali ne mogu. Niti im izborne prognoze daju prostora da zakupe veći deo medijskog kolača, niti su dovoljno atraktivni za buduću trgovinu

uticajem, pa da privuku lukrativne donatore.

Štaviše, za dobar deo junskih takmaca veliki rizik predstavlja da uđu u trku računajući na onih 160 i kusur hiljada evra koliko će dobiti svako ko pređe troprocentni cenzus. Njihova poslednja linija odbrane je na koti od 60 hiljada evra, koliko će svaka lista dobiti iz budžeta pred izbore. Taj novac će moći da zadrže samo oni koji na kraju dobiju barem 1% glasova (one liste kojima je priznat manjinski status 0,2%).

Ukupni troškovi kampanje i korona

Direktni troškovi izborne kampanje će očigledno biti daleko manji nego 2016. ili 2017. Biće potrošeno manje od 7 miliona evra budžetskog novca sa raznih nivoa, i 2-3 miliona evra preko toga. Dovoljni razlog za manju potrošnju, kada je reč o glavnoj vladajućoj stranci, mogla je biti činjenica da se ona u ovoj kampanji, kao i tokom barem dve prethodne godine, bori protiv neprijatelja koji neće biti vidljiv na glasačkim listićima. Ostali učesnici skoro u potpunosti zavise od budžetskih dotacija i troše manje nego što bi hteli. To naročito važi za lokalne liste, koje mogu da računaju samo na simbolične dotacije iz lokalnih budžeta.

Stvarni razlog za manje troškova je bila korona. Pandemija je donekle poremetila brižljivo kovane planove, počev od kampanje „Budućnost Srbije“, od pre 18 meseci, za koju se ni danas ne zna da li pripada državi, stranci ili samo osobi koja personifikuje to dvoje, pa do nepostojećeg investicionog plana iz decembra 2019, „Srbija 2025“. Pandemija je prvo pomerila izbore, a zatim prouzrokovala potrebu za osmišljavanjem i vaganjem pogodnih poruka o pobedi ujedinjenih vlasti-doktora-naroda nad nevidljivim neprijateljem. S druge strane, u kampanji su znatno manje bila vidljiva obećanja investicija, valjda zato što ti silni kilometri i samim promoterima zvuče manje uverljivo od kad se u budžetu pojavila rupa, nego onomad, kada je predsednik lično ucrtavao trase raznobojnim flomasterima.

Korona je takođe učinila suviše rizičnim nastavak demonstracije podrške masa u vidu dovedenih stranačkih pristalica ili građana zatečenih u državnim fabrikama. Na kraju, umesto standardnih oglasnih kampanja koje u Srbiji traju između četiri i osam nedelja (kod predsedničkih izbora), ostalo je vremena za nepune tri.

Indirektni budžetski troškovi su barem stotruko veći od direktnih, između ostalog, zbog te iste korone. Ako ništa drugo, pod tu stavku se može upisati onih 620 miliona evra, podeljenih građanima sa biračkim pravom, plus 4000 dinara po penzioneru. Penzioneri su pri tom dobili na kućnu adresu i podsetnik na to od koga im pomoć dolazi.

Reč – dve o organima i zakonima

Još jednom vredi podsetiti da ništa bitno u pravilima o finansiranju kampanje nije promenjeno nakon dijaloga na FPN-u i u Skupštini. Jedina suštinska novina jeste to što Agencija za borbu protiv korupcije sada ima rok od pet dana da ispita pritužbe koje se odnose na nezakonito finan-

siranje kampanje. Do početka izborne tišine to je učinila u 20 slučajeva. U nekoliko situacija je strankama koje su kršile pravila izdato „upozorenje“, a poslednji takav slučaj jeste očigledna zloupotreba resursa javnog preduzeća u promotivnom spotu koji se vrteo na TV stanicama sedam dana, pre nego što je izdato upozorenje.

Za sada nema informacija da li je nakon ovih upozorenja Agencija pokretala prekršajne postupke zbog nezakonitog finansiranja kampanje, niti da li je REM izrekao zabranu emitovanja. S druge strane, u aktivnostima javnih funkcionera koje su okićene obeležjima stranačke kampanje i promovisane na zvaničnim FB nalozima, Agencija nije prepoznala kršenje zakona iz svoje nadležnosti.

REM se, po tradiciji, nije uopšte bavio pitanjem uslova finansiranja promocije u elektronskim medijima, a u pogledu prikaza podataka o vremenu za promociju učesnika izbora prevazišao je svoje prethodne najviše domete. Dok su podaci o promociji stranaka i nosilaca vlasti na prethodnim parlamentarnim i predsedničkim izborima bili uporno skrivani, katkad uz nebulozna objašnjenja, sada je promenjena metodologija tako da statistika pokaže navodnu ravnotežu medijske zastupljenosti vlasti i opozicije.

Od javnog tužilaštva ni ovaj put ni traga ni glasa, na primer, o brojnim krivičnim delima koja mogu da se dogode u vezi sa nedeljnim glasanjem, poput davanja i primanja mita ili narušavanja tajnosti izbornog procesa (fotografisanje zaokruženog listića i lične karte).

Posle 20 godina ovaj put se na izbornoj sceni pojavio i Nadzorni odbor (prigodno, na čelu je poznati glumac). Nadzorni odbor je inače telo nejasnog pravnog statusa i ovlašćenja, čiji su članovi stručnjaci za razne oblasti, izabrani na predlog Vlade i poslaničkih grupa.

Pa ipak, postojala je nada da će upravo zbog toga što NO ne može nikoga da kazni, ovo telo imati veću slobodu delovanja od onih organa čije odluke ozbiljno mogu da utiču na interese stranaka. Nadzorni odbor je tek pet meseci nakon formiranja dobio svoje mesto na internetu i adresu na koju mu se mogu obratiti pritužioci. Ipak, za sada je upitno da li je od ovog poduhvata bilo ikakve vajde.

Iako se radom ovog tela od deset članova (ljudi) bave samo dva člana (Zakon o izboru narodnih poslanika), u razmatranju predstavi TS, Nadzorni odbor je uspeo da „previdi“ svoju nadležnost da prati postupke učesnika u izbornom procesu (čl. 100, st. 1. t. 1), vezujući svoju ulogu isključivo za kontrolu medija iz sledećeg reda (čl 100, st. 1. t. 2).

Zapisnici biračkih odbora

30. jun 2020.

Jedna od retkih preporuka koje je TS davala tokom dijaloga o izbornim

uslovima, a koje su prihvaćene i primenjene odnosi se na objavljivanje originalnih zapisnika biračkih odbora. To je omogućilo da sada svaki zainteresovani građanin može da vidi obilje nepravilnosti prilikom sačinjavanja tih zapisnika, a što je ranije bilo dostupno samo RIK i predstavnicima četiri liste koje su na nekom biračkom mestu dobile najviše glasova. Neki od njih su to pravo iskoristili i izneli u javnost podatke o tome da su zapisnike sa biračkih mesta često popunjavali isti ljudi, da su zapisnici sačinjavani navodno odmah po okončanju izbora i da su brojevi prepravljani.

Kao što smo mnogo puta isticali, transparentnost nije rešenje za sve probleme niti dokaz zakonitosti. Korist od transparentnosti se ogleda upravo u tome što ono što je učinjeno suprotno zakonu postaje vidljivo. Da bi se nezakonitosti otklonile, bilo bi neophodno da se unutar RIK ne odlučuje isključivo većinom glasova, već na osnovu pravila koja bi ograničila “slobodnu volju” većine članova da ignorišu nezakonite radnje biračkih odbora, kao i da ovo telo bude u obavezi da otkloni očigledne nezakonitosti čak i kada niko od učesnika izbornog procesa ne uloži prigovor.

Pored onoga što se vidi iz objavljenih zapisnika, u vezi sa junskim izborima je sada vidljiv i drugi problem – da ni sami zapisnici ne odgovaraju stvarnom stanju stvari kada je reč o glasačkim listićima. RIK nije razmatrao prigovore koji su se odnosili na takve situacije, a Upravni sud je naložio RIK da prilikom razmatranja prigovora utvrdi i činjenično stanje. Imajući u vidu da je broj prigovora koji su podneti iz tog razloga (od strane predstavnika izborne liste “Suverenisti”) veoma veliki (2700) utvrđivanje rezultata izbora bi moglo da potraje dugo. Ukoliko se pokaže da su sumnje utemeljene, to bi dalje otvorilo pitanje odgovornosti hiljada članova biračkih odbora koji su potpisali manjkave zapisnike.

Ministrovanje u kampanji tokom godišnjeg odmora

5. avgust 2020.

Odgovor na zahtev, koji smo uputili Ministarstvu poljoprivrede pred junске izbore, odlična je ilustracija funkcionerske kampanje. Branislav Nedimović, koji je u svojstvu ministra, najčešće u društvu drugih funkcionera (predsednica vlade, gradonačelnik Novog Sada, načelnica Nišavskog okruga itd) tokom izborne kampanje obilazio poljoprivrednike, prisustvovao otvaranju pogona, najavljivao investicije, u to vreme je bio na godišnjem odmoru.

Dok smo radili monitoring za funkcionersku kampanju, na sajtu Ministarstva poljoprivrede, kao ni na sajtu Vlade Srbije, na delu posvećenom aktivnostima ministara, nismo pronašli ništa o aktivnostima Nedimovića. S druge strane, nailazili smo na njega na sajtovima drugih organa, u vestima o aktivnostima funkcionera sa kojima je, kako se ispostavilo, provodio godišnji odmor. Od 11. maja do 11. juna imao je, u našem monitoringu, šest promotivnih aktivnosti, pri čemu je stvarni broj verovatno

veći jer se ovo odnosi samo na događaje na kojima je bio sa drugim funkcionerima koji su bili u uzorku TS.

Nije sporno da bilo ko može da proodi godišnji odmor kako želi, sve dok ne krši neki zakon. Ako se javni funkcioneri uključuju u stranačku kampanju čak bi bilo dobro i poželjno da uzmu godišnji odmor i da obustave aktivnosti u svojstvu funkcionera. Ovdje smo, međutim, imali zaista jedinstven slučaj da ministar uzme godišnji odmor (bar je to zvanično obrazloženo zbog čega ministarstvo nema informacije šta je ministar radio), a da se potom i dalje pojavljuje u javnosti u svojstvu ministra. Tokom izborne kampanje.

Prvi podaci o finansiranju kampanje

31. avgust 2020.

Koalicija "Aleksandar Vučić - za našu decu" potrošila je 686 miliona dinara (oko 5,8 miliona evra) u izornoj kampanji 21. juna. Troškove je pokrila sa 467 miliona iz javnih izvora i 219 miliona od „sopstvenih sredstava“, odnosno sa računa za finansiranje redovnog rada stranke. Iako nosi drugačiji naziv, i tu je reč o sredstvima koja potiču iz budžeta, na osnovu dotacija koje dobijaju parlamentarne stranke. Prijavljeni troškovi preostalih 20 izbornih lista su bili oko 400 miliona dinara.

Reč je o ispravljenim podacima na sajtu Agencije za borbu protiv korupcije. Agencija je ispravila podatke nakon što je TS ukazala na brojne nelogičnosti. Postojale su greške u zbirnim iznosima, zbog čega su brojni mediji prvobitno objavili da je lista okupljena oko SNS potrošila 182 miliona, a koalicija SPS-JS 62 miliona dinara.

Najveći deo troškova SNS odnosi se na TV stanice - oko 293 miliona za oglase na TV-u, 166 za spotove i 15 za zakupljene termine. Koalicija SPS-JS potrošila je oko 212 miliona, od toga 151 za TV oglašavanje. Novac su prikupili iz javnih izvora (85,5 miliona), od priloga fizičkih lica (26,5 miliona), iz sopstvenih sredstava (3,5 miliona) i od kredita kod AIK banke (96 miliona). Lista Aleksandar Šapić SPAS pokrila je 57 miliona troškova delom iz budžeta (34 miliona) od sopstvenih sredstava (23 miliona).

Ukupni troškovi učesnika u kampanji 21. juna bili su, kao što je i TS procenila neposredno po njenom zaključenju, manji nego četiri godine ranije, kada je SNS potrošila 771 milion, koalicija SPS-JS 359, a SRS 114 miliona dinara. SVM je, međutim, udvostručila troškove u odnosu na kampanju pre četiri godine, kada je potrošila 13 miliona dinara.

Nivo javnosti finansiranja kampanje je, prema ocenama Transparentnosti, i dalje na niskom nivou. Ispravljeni podaci o prihodima i rashodima su objavljeni tek oko dva meseca nakon održanih izbora, dok gotovo ništa od podataka nije bilo dostupno javnosti dok je kampanja trajala.

Agencija: Ničić koristio javne resurse i prekršio zakon, ali SNS nije

19. septembar 2020.

Agencija za sprečavanje korupcije donela je, po prijavi TS, rešenje da je gradonačelnik Zaječara Boško Ničić prekršio zakon tako što je u kampanji za izbore 21. juna koristio javne resurse za promociju Srpske napredne stranke. Agencija je Ničiću izrekla "meru upozorenja po kojoj je obavezan da se ubuduće u svemu pridržava odredaba Zakona".

Ničić je 13. juna na Fejsbuk profilu objavio informaciju i fotografije o čišćenju dela grada, navodeći da je to "Akcija za primer - zajedno možemo sve – ZA NAŠU DECU". U toj akciji, nazvanoj po izbornom sloganu liste na kojoj je Srpska napredna stranka, zajedno, istovremeno i ravnopravno sa funkcionerima (odbornik Boban Stanković), članicama (Unija žena) i aktivistima Srpske napredne stranke učestvovali su radnici Javnog komunalnog preduzeća "Vodovod" iz Zaječara i Zavoda za javno zdravlje "Timok" iz Zaječara.

TS je u prijavi ukazala i na moguće kršenje Zakona o politički aktivnostima, odredbe koja zabranjuje političkim subjektima da u toku izborne kampanje koriste javne resurse.

Po ovom delu prijave Agencija je donela rešenje da nema osnova za odlučivanje o povredi Zakona od strane SNS. Punomoćnik stranke se izjasnio da je informacija o akciji podeljena na Fejsbuk profilu Ničića, a ne stranke, pa da shodno tome nisu korišćeni javni resursi i Agencija je prihvatila tu argumentaciju.

Agencija se, međutim, nije bavila činjenicom da su u akciji čišćenja učestvovali zaposleni u javnom preduzeću i javnoj ustanovi. TS je protiv ovog rešenja podnela tužbu upravnom sudu, ukazavši da je Agencija propustila da utvrdi da li su javna sredstva, odnosno angažovanje zaposlenih u preduzećima i ustanovama čiji su osnivači Republika Srbija i Grad Zaječar, korišćeni za vođenje kampanje u korist političkog subjekta.

U tom smislu, citirana objava Boška Ničića je pre svega izvor informacija o mogućoj povredi Zakona, koju je trebalo dodatno ispitati prikupljanjem dodatnih podataka od organa i organizacija, a ne i jedini mogući vid povrede zabrane iz člana 23. Zakona o finansiranju političkih aktivnosti u vezi sa spornim činjenicama.

Niški tužilac nije ispitao da li je Drobnjak zloupotrebio položaj u Kukulovcima

15. septembar 2020.

Više javno tužilaštvo u Nišu – Posebno odeljenje za suzbijanje korupcije je bez valjanih argumenata odbacilo krivičnu prijavu organizacije Transparentnost Srbija protiv v.d direktora JP "Putevi Srbije" Zorana Drobnja-

ka, zbog davanja mita u vezi sa glasanjem tokom predizborne posete selu Kukulovce kod Leskovca, kao i krivičnu prijavu organizacije CRTA podnetu u istoj stvari. Slučaj „Kukulovce“ je jedan od najilustrativnijih primera zloupotrebe javnih resursa za potrebe izborne kampanje sa poslednjih izbora – problema koji nije rešen izmenama propisa i pored toga što se navodi među prioritarnim preporukama međunarodnih i domaćih posmatrača.

Najbolju ilustraciju pogrešnog razmatranja ove krivične prijave predstavljaju navodi iz obrazloženja Rešenja o odbacivanju, prema kojima je „.... prijavljeni Zoran Drobnjak prve polovine juna pristupio u selu Kukulovce..“, te da je sastanak meštana sela sa v.d. direktorom JP i njihovim gradonačelnikom „.....neformalno vođen razgovor....“, iako je reč o skupu na kojem su javni funkcioneri učestvovali u službenom kapacitetu, a na koji su pozvani i mediji.

Iako bi utvrđivanje uzročno – posledičnih veza trebalo da predstavlja rutinski deo rada javnih tužilaca, iz odgovora VJT proizlazi da nije razmatrano da li postoji veza između vesti da su meštani sela, koji su na predsedničkim izborima podržali kandidata Srpske napredne stranke, najavili bojkot parlamentarnih izbora zbog toga što nisu izvedeni obećani radovi u selu, boravka v.d. direktora JP „Putevi Srbije“ u društvu gradonačelnika Leskovca u tom selu samo dva dana nakon objavljivanja vesti i obećanja koje je bilo praćeno porukom: „ i sada da izađete na glasanje....“.

Da se zamenik VJT koji je postupao u ovom predmetu potrudio da, saglasno svojim obavezama i ovlašćenjima, utvrdi činjenično stanje, mogao je da pribavi dokument koji najbolje govori koliko je Zoran Drobnjak ozbiljan kada daje obećanja o tome na koji način će se koristiti sredstva javnog preduzeća.

Naime, JP „Putevi Srbije“ je dalo Nalog za urgentno održavanje preduzeću „Srbijaautoput“ d.o.o. Beograd da izvrše radove pojačanog održavanja i rehabilitacije lokalnih-seoskih ulica u selu Kukulovce 12. juna, odnosno dva dana nakon predizbornih obećanja v.d. direktora JP „Putevi Srbije“ u tom selu.

Zamenik VJT je utvrdio nespornu činjenicu – da je za asfaltiranjem ulica u selu Kukulovce postojala potreba, ali je kao nesporne činjenice naveo i tvrdnje za koje ne postoji potkrepljenje - „da bi se ti radovi svakako realizovali kroz određeni vremenski period“ i da bi radove „svakako finansiralo JP Putevi Srbije“. Naime, asfaltiranje seoskih ulica uopšte nije obaveza republičkog javnog preduzeća, već za to postoji samo mogućnost kroz „naloge za urgentno održavanje“. Tužilac nije predočio dokaze da je izvođenje konkretnih radova bilo prethodno planirano niti da je za njega postojao projekat.

U vezi sa ovim podsećamo da izvršenje krivičnog dela „davanja i primanja mita u vezi sa glasanjem“ ne mora biti povezano sa pozivom da se

glasa ni za jednu određenu stranku na izborima, i da izvršilac ne mora biti član ili funkcioner bilo koje stranke, već bilo koje lice koje „nudi, daje ili obeća nagradu drugome da na izborima glasa ili ne glasa“.

TS će povodom nezakonitog postupanja zamenika javnog tužioca uputiti pritužbu VJT u Nišu, kao i disciplinskom tužiocu Državnog veća tužilaca. TS je u više navrata predlagala zakonska rešenja koja bi smanjila prostor za diskrecione odluke o korišćenju javnih resursa u predizbornom periodu.

Međutim, činjenica da su mogućnosti za zloupotrebu sredstava javnih preduzeća u postojećem pravnom okviru velike, ne oslobađa odgovornosti javne tužioce da krivično gone počiniocima u onim slučajevima gde postoje jasni dokazi o tome da su javna sredstva iskorišćena za kupovinu naklonosti birača.

Odluka o odbacivanju krivične prijave u slučaju „Kukulovce“ je bila nepravilna

19. novembar 2020.

Apelaciono javno tužilaštvo u Nišu potvrdilo je naše viđenje da je odluka Višeg javnog tužilaštva o odbacivanju krivične prijave protiv nekadašnjeg v.d. direktora JP „Putevi Srbije“ zbog davanja mita u vezi sa glasanjem prilikom posete selu Kukulovce bila nepravilna.

Takav stav više tužilačke instance, kao i detaljna argumentacija u vezi sa učinjenim propustima, vraća veru u mogućnost da će sumnje u korupciju u vezi sa ovim slučajem biti valjano ispitane. Istovremeno, bez obzira na to kakav će biti krajnji ishod slučaja, to jednako može da posluži kao dobar signal u pogledu spremnosti najvažnijeg organa za suzbijanje korupcije – javnog tužilaštva da učini ono za šta je nadležno, pa samim tim i ohrabrenje za sve koji su spremni da ukažu na moguću korupciju da to i učine.

U dopisu koji je TS, kao podnosilac krivične prijave, dobila od AJT u Nišu, ukazano je na nepravilnosti u vezi sa razlozima za tužilačku odluku i činjenicama koje su ispitivane u predistražnom postupku, kao i na propust da provere izvrše prikupljanjem podataka ili preduzimanjem dokaznih radnji.

Tako se, između ostalog, ukazuje na nelogičnost zaključka da je poseta selu Kukulovce imala „neformalan karakter“, te da je „nejasno kako poziv okupljenim meštanima za izlazak na izbore može biti u vezi sa zakonskim i statutarnim ovlašćenjima preduzeća kome je povereno javno ovlašćenje upravljanja državnim putevima“.

Takođe je ocenjeno kao nerelevantno to da li je mogući izvršilac krivičnog dela pripadnik neke političke organizacije, jer je reč o krivičnom delu koje može izvršiti bilo koje lice.

Naročito je značajno to što se konstatuje da je prilikom odbacivanja krivične prijave izostalo utvrđivanje činjenica u pogledu toga da li je obećana izgradnja puteva bila u nadležnosti ovog javnog preduzeća, i da li su ti troškovi bili planirani u skladu sa zakonskim uslovima.

S druge strane, AJT je u dopisu dovelo u pitanje mogućnost da se krivično delo „davanja i primanja mita u vezi sa glasanjem“ izvrši obećavanjem neke koristi koja je od opšteg značaja – kao što je izgradnja puteva, iznevši stav prema kojem se ono odnosi samo na slučajeve kada se obećava neka „lična“ korist onome kome je obećanje upućeno. Istovremeno je ukazano da bi se kod takvih radnji moglo govoriti o drugim krivičnim delima, „primera radi, o krivičnom delu nenamensko korišćenje budžetskih sredstava“, privrednom prestupu ili prekršaju.

Bilo kakav bude krajnji ishod razmatranja krivične prijave u ovom slučaju, koji predstavlja jedan od najočiglednijih primera zloupotrebe javnih resursa iz prethodne izborne kampanje, već sada je jasno da je neophodno zakonski ograničiti raspolaganje javnim resursima i promotivne aktivnosti javnih funkcionera u predizbornom periodu, kao što TS godinama predlaže, i kao što je već učinjeno u zakonima pojedinih zemalja.

Izbori u Americi i Srbiji – koliko je potrošeno iz kojih izvora i šta se o tome zna

9. novembar 2020.

Na upravo održanim američkim predsedničkim izborima, za kampanju Bajdena je, prema procenama, utrođeno 790 miliona dolara, da osvoji preko 75 miliona glasova. To znači da je ulog u predsedničku kampanju bio veći od 10 dolara po dobijenom glasu. Međutim, još polovinu tog iznosa su za kampanju u korist Bajdena potrošile razne druge grupe koje su ga podržavale.

Trampova kampanja, od 565 miliona dolara, donela mu je 70 miliona glasova, što znači da je ulog bio 8 dolara po glasu. I Trampova kampanja je bila za oko 50% skuplja kada se dodaju troškovi za kampanju grupa koje su ga podržavale.

Poređenja radi, na nedavno održanim izborima u Srbiji, prema računici Transparentnosti, „ulog po glasu“ je bio značajno manji, ako bi se gledalo ono što je prijavljeno. Kada se gledaju sve liste zajedno, prosečan trošak po dobijenom glasu je bio nešto manji od 400 dinara, to jest 4 dolara, a kada je reč o pobedničkoj SNS još i manji – 351 dinar. Ova razlika je očekivana, kada se imaju u vidu američke i srpske cene oglašavanja i drugih usluga koje su potrebne za kampanju.

Razlike između srpskih i američkih izbora su drastične kada je reč o strukturi prihoda. Dok u Americi dominiraju mali i veliki donatori koji ulažu novac u kandidate bilo radi uticaja na kreiranje politike ili iz ubeđenja,

u Srbiji je gotovo jedini izvor prihoda za kampanje državni budžet.

Druga drastična razlika odnosi se na transparentnost informacija - dok se u Americi o izvorima prihoda i troškovima kampanje podaci znaju tokom kampanje, u Srbiji prve informacije dolaze do javnosti tek oko mesec i po dana posle dana glasanja. Naime, rok za predaju finansijskih izveštaja je 30 dana, međutim on se pomera u slučaju ponavljanja izbora na nekom biračkom mestu, a zatim se čeka neko vreme i dok Agencija za sprečavanje korupcije verifikuje primljene izveštaje i objavi ih na svom sajtu. Jedna od stvari koje bi nesumnjivo trebalo menjati u Srbiji jeste uvođenje pravila prema kojem bi podaci o приходima i rashodima kampanje postali javni i dok ona traje, i kako bi birači kojima je to bitno mogli da i ove informacije uzmu u obzir kada se odlučuju među strankama i kandidatima.

Transparentnost finansiranja izbornih kampanja u Srbiji i Češkoj

21. decembar 2020.

Primenom istovetnih kriterijuma u monitoringu transparentnosti izbornih kampanja u Srbiji i Češkoj tokom ove godine uočeno je da u Srbiji i dalje postoje velike manjkavosti u zakonodavstvu. Jasno je da će do promena regulative izborne kampanje u Srbiji doći, ali je neizvesno kada, ko će i na koji način učestvovati u njima.

Na zajedničkoj onlajn konferenciji TS i TI – Češka, predstavljeni su rezultati transparentnosti parlamentarnih izbora u Srbiji i regionalnih izbora u Češkoj, održanih ove godine.

Ondrej Čakl iz TI Češke Republike predstavio je i glavne pozitivne karakteristike tamošnjih propisa o finansiranju izbornih kampanja. Ti propisi, između ostalog, predviđaju zabrane za zaobilazno kršenje maksimalne vrednosti priloga za partije, jer se prilozima povezanih firmi računaju zajedno. U vezi sa ovim, Nemanja Nenadić iz TS je ukazao da u Srbiji takve zabrane ne bi donele promene u praksi, jer stranke izbegavaju da prikupljaju i prikazuju korporativne priloge, a kontrola nije dovoljno snažna da bi se otkrili novčani prilozima i usluge bez naknade koje firme daju strankama.

U Češkoj postoji ograničenje ukupnih troškova kampanje – za nacionalne izbore to je 3,6 miliona evra, i generalno, postoji saglasnost da je ta suma dovoljna. S druge strane, u Srbiji ovakvo zakonsko ograničenje ne postoji, mada je preporuka međunarodnih posmatrača bila da bi ga trebalo uvesti. U praksi, iako je Srbija siromašnija od Češke i sa nešto manjim brojem stanovnika, pojedine stranke na kampanju troše više nego što je tamo dopušteno. Na poslednjim izborima, prema zvaničnim izveštajima, SNS je potrošila 686 miliona dinara, ili oko 5,6 miliona evra. Na ranijim izborima, troškovi najvećih stranaka su bili još veći, naročito kada su zajedno održavani predsednički i parlamentarni izbori, rekao je Nenadić.

Još jedna prednost češkog pravnog sistema koja je potrebna i Srbiji je transparentnost podataka o finansiranju kampanje dok ona traje. Pravila o transparentnim računima omogućavaju pristup podacima o troškovima koji se plaćaju preko poslovnih banaka. S druge strane, u Srbiji javnost prvi put dobija na uvid informacije o prihodima i rashodima kampanje tek više od mesec dana nakon što održanih izbora.

Uporedni podaci o izdvajanju novca za kampanju parlamentarnih izbora, pokazuju da su stranke na poslednjim takvim izborima održanim u Češkoj, zvanično potrošile ukupno oko 25 miliona evra, dok se „cena“ mandata – u zavisnosti od različitih pristupa računjanju troškova i uspeha na izborima – kretala od 21.000 evra, koliko su potrošili novi poslanici u parlamentu, preko 40.000 evra, koliko je jedan mandat koštao najuspešniju stranku, do 400.000 evra za demokratske liberalne stranke.

U Srbiji, stranke su za parlamentarne izbore potrošile oko 10,4 miliona evra. Trošak po mandatu bio je oko 40.000 evra.

Dok je u Srbiji najveći rashod predizborne kampanje oglašavanje na TV stanicama, sa 60 odsto udela, u Češkoj najveći trošak na poslednjim regionalnim izborima predstavljale su konsultantske i PR usluge (1.400.000 evra) i bilbordi (1.200.000 evra). U Srbiji, iako postoje u nekim slučajevima, konsultantske usluge ne prijavljuju sve stranke, a ponekada se ide u drugu krajnost, pa kroz trošak PR agencije budu prijavljeni i troškovi oglašavanja. I dok se u Češkoj kampanja sve više prebacuje na internet kanale, u Srbiji je njen udeo u ukupnih troškovima iznosio oko 600.000 evra. Na oglašavanje na Fejsbuku u Češkoj otišlo je oko 5 odsto troškova, dok u Srbiji u obrascima za prijavljivanje rashoda, ne postoji posebna stavka za ovu vrstu troškova, tako da podaci koji se o tome mogu naći u izveštajima pojedinih stranaka svakako nisu potpuni.

Na konferenciji je ukazano i na podatke o transparentnosti kampanja učesnika na izborima u junu 2020. Po istovetnoj metodologiji koju koristi TI ČR, TS je ocenila sve liste na skali od 1 (potpuno netransparentno) do 5. Prosečna zbirna ocena je veoma niska 1,4 i ona je, pre svega, posledica nepostojanja zakonske obaveze da svi učesnici u izbornoj kampanji objavljuju podatke o izvorima prihoda i o troškovima kampanje tokom njenog trajanja.

Ograničiti troškove za izbornu kampanju

13. januar 2021.

Organizacija Transparentnost Srbija pozvala je da se, u okviru neophodnih izmena Zakona o finansiranju političkih aktivnosti, ograniče troškovi u izbornim kampanjama, koje su sada nepotrebno skupe, te da se i na taj način Zakon uskladi sa preporukama međunarodnih organizacija za ovu oblast.

Dobar podsetnik na ove preporuke jeste vest koja je stigla iz Prištine, da je tamošnja Centralna izborna komisija (CIK) utvrdila da će maksimalni troškovi političkih partija za predizbornu kampanju biti 934.831 evro.

Na Kosovu je, naime, zakonom propisano da je trošak za kampanju ograničen na pola evra za svakog registrovanog glasača. Kada bi u Zakonu Srbije postojalo ovakvo ograničenje, ni jedna kampanja za parlamentarne izbore ne bi smela da košta više od 3.291.832,5 evra, odnosno 387.119.502 dinara. Na letos održanim parlamentarnim izborima, troškovi koje je prijavila vladajuća SNS bili su 685 miliona dinara,

Vlada u funkcionerskoj kampanji za izbore u Kosjeriću i Zaječaru

24. mart 2021.

Zaječar i Kosjerić, u kojima se u nedelju održavaju lokalni izbori, u poslednjih mesec dana su najviši državni zvaničnici posetili 17 puta, dok su tokom prethodne četiri godine ovi gradovi ugostili 22 funkcionera. To znači da je, počev od 27. februara, kada je zabeležena prva ministarska poseta tokom tekuće kampanje, do 24. marta, učestalost aktivnosti članova Vlade, koje se obavljaju baš u Zaječaru i Kosjeriću bila čak 37,6 puta veća nego u doba van kampanje.

Ovako drastična razlika, zajedno sa činjenicom da su se kroz ove aktivnosti promovisali i čelnici lokalnih samouprava koji se bore za obnovu mandata, na najbolji način dokazuje da je samo prividno reč o „obavljanju redovnih aktivnosti“, a u stvari o funkcionerskoj kampanji.

TS godinama upozorava na „funkcionersku kampanju“ tokom koje funkcioneri učestvuju u događajima koji su organizovani isključivo u svrhu medijske promocije, a ne zbog nečega što je neodložna potreba. Posete ministara čelnicima lokalne samouprave, potpisivanja ugovora, obilasci fabrika i najave ulaganja nisu zabranjene tokom predizborne kampanje, ukoliko se ne koriste stranačka obeležja, ali u praksi birači povezuju funkcionere sa partijama koje predstavljaju, i na taj način te stranke dobijaju znatno veću medijsku promociju, od one koju bi imali da su platili reklamu ili koje imaju u izbornim blokovima.

Tokom donošenja aktuelnog Zakona o sprečavanju korupcije, kao i pri izmenama zakona nakon prošlogodišnjeg dijaloga o izbornim uslovima propuštena je prilika da se donesu pravila koja bi ograničila mogućnosti za vođenje „funkcionerske kampanje“, iako je TS dala konkretne predloge za to[Usled odsustva volje da se taj problem reši, „funkcionerska kampanja“ predstavlja jedan od najučestalijih vidova korišćenja javnih resursa za političku promociju, kako na nacionalnim tako i na lokalnim izborima. Stoga bi naši predlozi morali biti uzeti u obzir i pri razmatranju načina na koji Srbija treba da postupi po preporukama ODHR.

Izmena pravila o finansiranju kampanje bez javne rasprave?

6. jun 2021.

Gotovo neprimetno je prošla vest da je Radna grupa Vlade Srbije za saradnju sa OEBS-om uradila nacrt zakona o finansiranju političkih aktivnosti i poslala na mišljenje Kancelariji OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR). U vesti se kaže da se najznačajnije izmene odnose se na smanjenje maksimalnog iznosa koji fizička i pravna lica mogu da doniraju strankama, kao i na uvođenje obaveze učesnicima izbora, da pre glasanja podnesu Agenciji za sprečavanje korupcije preliminarni izveštaj o troškovima kampanja. Navodi se i da je u toku i rad na izmenama Zakona o izboru narodnih poslanika, Zakona o predsedniku i Zakona o lokalnim izborima.

Ništa od ovoga nije moguće proveriti na bilo kom zvaničnom sajtu. Nema je na sajtu Vladine Radne grupe, sajtu Ministarstva finansija, kao ni Agencije.

Pomenuta radna grupa Vlade je u februaru 2021. organizovala konsultacije sa nevladinim organizacijama koje prate izborni proces i zatražila mišljenja povodom preporuka ODIHR nakon poslednjih parlamentarnih izbora. TS se odazvala ovom pozivu i dostavila svoje predloge. Nikakve povratne informacije nije bilo.

Najava da je nacrt izmena Zakona već pripremljen i upućen na davanje mišljenja ODIHR ukazuje da javna rasprava o ovim važnim izmenama uopšte neće biti organizovana ili da će biti organizovana samo forme radi, a bez želje da se sva pitanja detaljno razmotre pre upućivanja u dalju procedure. Takođe, valja podsetiti da se povodom izbornih uslova već vodi dijalog između predstavnika političkih stranaka (sa učešćem i bez učešća EU parlamentaraca), a jedno od pitanja koja tu treba raspraviti jeste bolje uređenje sistema za finansiranje kampanje.

Javna rasprava o bilo kojoj izmeni zakona koja bitno menja propis je zakonska obaveza. Nije zabranjeno da se pre otvaranja javne rasprave u Srbiji nacrti šalju na mišljenje međunarodnim organizacijama, ali to nije celishodno. Naime, ako će se nacrt na osnovu javne rasprave menjati, onda bi ponovo trebalo zatražiti mišljenje međunarodne organizacije, jer prethodno neće biti validno. S druge strane, u praksi se pokazalo da kada međunarodna organizacija da zeleno svetlo za nacrt, onda Vlada ne želi da taj nacrt menja.

U najmanju ruku, kao što se nebrojeno puta pokazalo, dobijeno pozitivno mišljenje iz inostranstva se koristi kao izgovor za neprihvatanje dobrih predloga koji stižu od zainteresovanih domaćih aktera.

Korisni, ali nedovoljni predlozi sa dijaloga o izbornim uslovima

8. septembar 2021.

45

Transparentnost Srbija ukazuje da predlozi sa dva međustranačka dijaloga o izbornim uslovima koji su do sada objavljeni ne nude jasna rešenja za neke od najvažnijih problema finansiranja izborne kampanje i korišćenja javne funkcije za promociju političkih subjekata. Imajući u vidu da je preduslov za unapređenje izbornog ambijenta neophodna izmena propisa, a da je do početka izborne kampanje ostalo manje od pola godine, postoji realna opasnost da do promena dođe bez javne rasprave. Podsećamo da je uporedo sa ovim dijalozima radna grupa Vlade Srbije za saradnju sa OEBS/ODIHR u junu ove godine već uputila ODIHR nacrt izmena i dopuna Zakona o finansiranju političkih aktivnosti koji do danas nije objavljen niti je iznet na javnu raspravu, iako je to zakonska obaveza.

Nacrt radnog dokumenta od 7. septembra koji su izradili fasilitatori iz EU parlamenta, sadrži neke korisne, ali nedovoljno razrađene predloge. Kao takav se može istaći predlog da mediji objave cenovnike oglašavanja u izornoj kampanji. Jednako bi bilo bitno da budu dostupne informacije o načinu obračunavanja popusta, ali i jasna pravila ili ograničenja za emitovanje promotivnih materijala bez naknade. Krupan nedostatak predloga EU parlamentaraca jeste to što se predviđa donošenje obavezujućeg pravilnika samo za RTS i RTV, a samo preporuka za privatne emitere. Predlaže se da se pravilnikom predvidi „koje aktivnosti javnih funkcionera za vreme izborne kampanje se mogu smatrati zloupotrebom njihovog položaja“. Međutim, šta se smatra zloupotrebom javne funkcije može se urediti jedino zakonom. Pravilnici, koji bi trebalo da važe za sve medije a ne samo za javne servise, mogli bi da uredi jedino način medijskog praćenja aktivnosti javnih funkcionera, kako bi se smanjili štetni efekti intenzivne funkcionerske kampanje.

Takođe je nedovoljno jasno na koji način bi „privremeno nadzorno telo“ u koje bi ušli predstavnici REM i članovi koji koje predlože učesnici dijaloga moglo da vrši nadzor, imajući u vidu zakonske nadležnosti REM nad elektronskim medijima i odsustvo zakonskih nadležnosti bilo kog državnog organa za nadzor nad poštovanjem obaveza od strane drugih vrsta medija. Iz istog razloga je nejasno kakve bi bile posledice ukoliko monitoring praćenja medija pokaže da izveštavanje nije bilo uravnoteženo.

Dobro je što se u predlogu EU parlamentaraca podseća na potrebu unapređenja transparentnosti finansiranja kampanje, za šta je TS već dala niz konkretnih predloga. Međutim, kad je reč o finansiranju kampanje, postoje i druga, još značajnija pitanja kojima se ovaj dokument ne bavi – potreba da se promeni načina budžetskog finansiranja kampanje, da se uredi finansiranje kampanje od strane trećih lica i da se unapredi kontrola poštovanja pravila o finansiranju kampanje. U dokumentu se predlaže smanjenje visine dozvoljenih priloga za kampanju, dok se ograničenje ukupnih rashoda kampanje, za kojim postoji veća potreba, pominje tek kao mogućnost.

Značajno je to što fasilitatori iz EU parlamenta pozivaju državne organe da pruže potpunu zaštitu uzbunjivačima koji bi ukazali na pritisak na bi-

46

rače i zaposlene u javnom sektoru.

Kao što je TS već ukazala, neophodno je precizirati kojim državnim organima uzbunjivači treba da se obrate u ovakvim slučajevima (npr. RIK, javna tužilaštva, Agencija za sprečavanje korupcije), da ti organi promovišu prijavljivanje nepravilnosti i obezbede sigurne kanale komunikacije, i da dobiju obavezu da u kratkom roku obaveste javnost o ishodu ispitivanja prijava.

U istom dokumentu se podseća na obavezu da mediji informišu građane o izbornim programima stranaka na adekvatan način. Međutim, zakonski preduslov za ispunjavanje ove obaveze trenutno ne postoji – jer učesnici izbora uopšte nemaju obavezu da izrade predizborne programe.

Kad je reč o „predlogu sporazuma“ koji je navodno ponuđen učesnicima dijaloga bez posrednika iz EU parlamenta, zanimljiv je predlog da se jedan vid funkcionerske kampanje ograniči – organizovanje svečanih otvaranja ili početka izgradnje infrastrukturnih i drugih objekata. Međutim, nema opravdanog razloga da takva zabrana važi samo sedam dana pre izbora, niti da važi samo za kandidate za predsednika i za poslanike. Naime, radovi na infrastrukturi mogu da se uspešno započnu i završe i bez prisustva bilo kog političara, kako u izbornoj kampanji tako i van nje.

Predlog da se 30% novca iz budžeta deli ravnopravno učesnicima izbora bi omogućio nešto ravnopravnije uslove predstavljanja izbornih lista (sada se na taj način raspodeljuje 20% za parlamentarne i 50% za predsedničke izbore). TS međutim podseća da glavni problem u vezi sa distribucijom budžetskog novca nisu procenti raspodele već to što svrha budžetskih izdvajanja nije jasno određena. Bilo bi smisljeno da građani iz budžeta finansiraju troškove koji su dovoljni da se omogućući da svaka izborna lista i kandidat budu predstavljeni u razumnoj meri.

Nezakonita odluka o obrazovanju Privremenog nadzornog tela za praćenje medija tokom izborne kampanje

18. oktobar 2021.

Odluka Vlade Srbije o obrazovanju Privremenog nadzornog tela za praćenje medija tokom izborne kampanje, koju je stupila na snagu 17. oktobra, nije u skladu sa Zakonom o elektronskim medijima i Poslovníkom Vlade. Privremeno nadzorno telo je po svojem obliku radno telo Vlade, i Vlada svojim aktom može da na to telo prenese samo ona ovlašćenja koja i sama ima. Osnovni problem sa Odlukom je to što su Privremenom nadzornom telu povereni neki poslovi za koje je već zaduženo Regulatorno telo za elektronske medije, pri čemu, da apsurd bude veći, polovinu članova tog tela predlaže sam REM. Imenovani članovi Saveta i zaposleni u REM će tako biti u situaciji da pružaju konsultacije sopstvenoj instituciji i daju mišljenja o njenom radu.

Osnivanje ovog tela je dogovoreno na Međustranačkom dijalogu uz posredovanje EU parlamenta. Međutim, da bi ostvarenje tog političkog dogovora bilo u skladu sa propisima, trebalo je stvoriti zakonski osnov za njegov rad.

Pored toga, deo pravila je nesprovodiv, jer telo treba formirati u roku od 15 dana, članovi tela ne smeju da budu kandidati na izborima, a ko će biti kandidati se još uvek ne zna, jer izbori nisu ni raspisani.

Vlada, inače, uopšte nije objavila ovu Odluku, a REM je dao predlog za članove dva dana pre nego što je Odluka stupila na snagu.

Dogovor o izbornim uslovima ne rešava sve probleme

2. novembar 2021.

Politički dogovor dve vladajuće i sedam opozicionih političkih stranaka i predsednika Narodne skupštine predviđa neke mere koje mogu da povećavaju integritet izbornog procesa i ravnopravnost učesnika izbora, ali mnoge probleme uopšte ne dotiče ili ih samo prividno rešava. Povrh toga, deo dogovora o raspisivanju vanrednih parlamentarnih izbora i uspostavljanju „Kontrolnog tela“ predstavlja kršenje Ustava i zakona.

Kada je reč o finansiranju izborne kampanje i sprečavanju zloupotreba javnih resursa ta poboljšanja su minimalna – ne samo da se ne rešavaju svi problemi koji su već dobro poznati u domaćoj javnosti, već nema naznaka da će biti preduzete mere za postupanje po svim preporukama koje je Srbija dobila od ODIHR nakon parlamentarnih izbora 2020. i 2016. i predsedničkih iz 2017.

Predloženo je povećanje budžetskih sredstava koja će deliti učesnici izbora na jednake delove (30% umesto 20% ukupnog iznosa). Nisu predviđena dodatna pravila za razvrstavanje troškova kampanje između više izbora koji će i ovaj put biti održani istovremeno. Planira se uvođenje obaveze podnošenja preliminarne izveštaja o troškovima kampanje, pet dana pred izbore. Ta mera će uticati na povećanje transparentnosti jedino ako stranke budu objavljivale i ugovorene obaveze, a ne samo ono što je do tada već plaćeno, jer se u praksi oko 90% troškova plaća posle tog datuma.

Korisnu novinu predstavlja objavljivanje cenovnika medija za oglašavanje u kampanji, ali bi trebalo precizirati pravila kada je reč o popustima, odloženom plaćanju i plaćanju oglasa preko marketinških agencija.

Nova pravila o zabrani medijskog prenošenja pojedinih aktivnosti javnih funkcionera (svečana otvaranja infrastrukturnih objekata) su potpuno neadekvatna – umesto postavljanja zabrana za medije, treba ograničiti promotivne aktivnosti javnih funkcionera u kampanji, takva ograničenja treba da važe i za druge funkcionere, a ne samo one koji su na izbornoj listi i svakako treba da važe tokom cele kampanje, a ne samo deset dana

pred izbore.

Sa stanovišta vladavine prava je glavni problem to što se međustranačkim sporazumom predviđaju obaveze za državne organe – između ostalog i za Vladu i predsednika Republike (određivanje da će na obrazloženi predlog Vlade predsednik raspustiti Narodnu skupštinu i raspisati izbore i to u određenom roku). Takav dogovor predstavlja kršenje ustavne odredbe prema kojoj "političke stranke ne mogu neposredno vršiti vlast, niti je potčiniti sebi". Slično tome, nema zakonskog osnova da se međustranačkim sporazumom predviđa formiranje „Kontrolnog tela“, koje bi trebalo da ima ovlašćenja u odnosu na državne organe i nosioce javnih ovlašćenja.

Predlozi TS za dopune Nacrta zakona o izboru narodnih poslanika

14. decembar 2021.

Transparentnost Srbija dostavila je predloge za dopune Nacrta zakona o izboru narodnih poslanika, koje predviđaju uređivanje uzbunjivanja, smanjenje nepotrebnih troškova i izbor članova skupštinskog Nadzornog odbora na javnom konkursu.

Sprovođenje izbornog procesa i ostvarivanje biračkog prava imaju veliki koruptivni potencijalali i značaj za borbu protiv korupcije, kroz sprečavanje i sankcionisanje zloupotrebe javnih resursa ili kroz narušavanje izbornog procesa podmićivanjem birača.

Nažalost, Nacrt nastavlja praksu primećenu proteklih godina tokom pretходno sprovedenih izbora tokom kojih nije zapažena ni jedna pozitivna promena u pogledu sprečavanja povrede tajnosti glasanja aktivnostima koje preduzimaju politički subjekti ili javni funkcioneri i službenici van biračkog mesta, ili u pogledu smanjenja mogućnosti za zloupotrebe javnih resursa u cilju uticaja na birače, navela je TS u komentaru predloga dostavljenog Ministarstvu za državnu upravu i lokalnu samoupravu.

Uzbunjivanje bi se, prema predlogu TS, uvelo kao dodatni mehanizam kontrole izbornog procesa, pri čemu je neophodno urediti koji organ je nadležan da obezbedi sigurne kanale za građane da prijave nepravilnosti. Predlaže se i uvođenje obaveze da javni medijski servisi i Republička izborna komisija građane obaveste o pravu da prijave nezakonite radnje pre, tokom i posle izbora, kao i da postupak uzbunjivanja mogu započeti pred Republičkom izbornom komisijom koja je dužna da na poverljiv način postupa po tim prijavama.

TS je predložila da se članovi Nadzornog odbora, tela koje treba da nadzire proces izbora, biraju nakon sprovedenog javnog konkursa, kako bi se minimizirala mogućnost nedozvoljenih uticaja i uspostavila nezavisna, stručna i građanska kontrola izbornog procesa pod okriljem Narodne skupštine Srbije. Radi smanjenja nepotrebnih troškova, TS je predložila

da članovi i zamenici članova organa za sprovođenje izbora u proširenom sastavu nemaju pravo na naknadu ako su imenovani na predlog podnosioca izborne koji već ima članove odnosno zamenike u stalnom sastavu.

Predložene izmene zakona ne rešavaju problem „funkcionerske kampanje“

3. decembar 2021.

Transparentnost Srbija ističe da predložene izmene u Zakonu o elektronskim medijima i Zakonu o sprečavanju korupcije, iako korisne, ni izbliza ne rešavaju problem intenzivne „funkcionerske kampanje“ koja je u medijima znatno zastupljenija od predstavljanja programa učesnika na izborima i plaćenog oglašavanja.

Prema predlogu Vlade, elektronski mediji, u deset dana pred izbore, neće moći da izveštavaju o zvaničnim javnim skupovima na kojima se otvaraju infrastrukturni i drugi objekti ili obeležava početak izgradnje takvih objekata, „ako na tim skupovima učestvuju javni funkcioneri koji su kandidati za predsednika Republike, narodne poslanike, poslanike u skupštinama autonomne pokrajine i odbornike u skupštini jedinice lokalne samouprave“.

Kao što je TS istakla u komentaru Sporazuma o unapređenju izbornih uslova, ova zabrana je nedovoljna iz sledećih razloga:

- 1) Sporazumom i predlogom zakona nisu obuhvaćeni štampani mediji;
- 2) zabrana važi samo u poslednjih 10 dana, a ne i tokom cele izborne kampanje;
- 3) zabrana se vezuje isključivo za javne skupove na kojima se otvaraju infrastrukturni i drugi objekti (putevi, mostovi, škole, bolnice, fabrike i sl.), ili obeležava početak izgradnje takvih objekata, a neće važiti, na primer, kada javni funkcioneri tokom kampanje obilaze radove koji su već započeti a ne i završeni niti kada posećuju već postojeće javne i privatne objekte;
- 4) zabrana se ne odnosi na sve javne funkcionere, već samo za one koji su kandidati na izborima. Umesto njih, na ovaj način će moći da sebe i svoju izbornu listu promoviraju aktuelni javni funkcioneri koji su „viđeni“ za mesto budućeg premijera ili ministra, a nisu kandidati za narodne poslanike. Posebno ističemo da ova norma nije bila deo nacrta izmena zakona koji je iznet na javnu raspravu.

Odredba Zakona o sprečavanju korupcije, koja se odnosi na razdvajanje javne od političke funkcije, takođe se menja, ali u veoma ograničenom obimu, a javna rasprava je još uvek u toku. Time će ovaj Zakon, doživeti četvrtu izmenu u 30 meseci.

Na osnovu tih izmena konačno će biti uvedena obaveza za predsednika Republike da uvek i nedvosmisleno predoči sagovornicima i javnosti da li iznosi stav državnog organa ili političke stranke na čijem je čelu. Međutim, nacrt ne predviđa uspostavljanje iste takve obaveze i za predsednike skupština i skupštinskih radnih tela, što je takođe potrebno.

Iako korisne, ove izmene člana 50. Zakona o sprečavanju korupcije su daleko od toga da budu dovoljne da reše problem intenzivne „funkcionerske kampanje“.

Za rešavanje tog problema je neophodno da se uspostave pravila na osnovu kojih bi se promotivne aktivnosti javnih funkcionera u doba pred izbore svele na neophodni minimum, odnosno samo na situacije kada je reč o neodložnim aktivnostima koje samo ti funkcioneri mogu da obave zbog ispunjavanja zakonskih obaveza ili održavanja međunarodnih odnosa. U to svakako ne spadaju obilasci škola, bolnica, socijalnih centara, fabrika, gradilišta i slično.

Pored toga, neophodno je proširiti pojam javnih resursa čije korišćenje zabranjeno za potrebe političke promocije, tako da se obuhvati ne samo postojeća javna imovina, već i odricanje od budućih javnih prihoda i preuzimanje obaveza na teret budžeta (npr. vanredna socijalna pomoć, oprost dugova prema komunalnim preduzećima i slično).

Kako će se deliti novac iz budžeta za izborne kampanje u 2022.

24. decembar 2021.

Transparentnost Srbija uradila je detaljan proračun koji pokazuje kakve će biti posledice izmena Zakona o finansiranju političkih aktivnosti na finansiranje predsedničke i parlamentarne izborne kampanje 2022. godine iz budžeta. Izmenama je, naime, povećan procenat koje dele na jednake delove sve izborne liste, ali je smanjen deo koji dobijaju svi učesnici kampanje za predsedničke izbore.

Raspodela novca iz budžeta za kampanju za parlamentarne izbore bila je predmet pregovora na međupartijskom dijalogu. Tu su opozicioni predstavnici ispregovarali da se na jednake delove distribuiraju 30% umesto aktuelnih 20% ukupnih dotacija, dok će ostatak podeliti samo oni koji pređu cenzus. To u praksi znači da će 2022. svaka izborna lista moći da računa na nešto više od 110 hiljada evra (ako ih ukupno bude oko 20), a oni koji pređu troprocentni cenzus na oko 280 hiljada evra ukupno.

Međutim, iako raspodela za predsedničke izbore uopšte nije bila predmet međupartijskog sporazuma, predlog koji je objavilo Ministarstvo finansija donosi promene koje opozicioni pregovarači sigurno nisu želeli. Naime, za predsedničke izbore od 2011. važi znatno egalitarniji sistem raspodele nego kod parlamentarnih izbora, jer se tu pola novca deli na ravne časti, a ostatak predlagračima kandidata koji uđu u drugi krug (ili

pobedniku u prvom krugu). Ako bi broj kandidata bio sličan kao pre 5 godina (11), svaki njihov predlagrač bi dobio čak oko 350.000 evra za kampanju. Prema sadašnjem predlogu Ministarstva, u scenariju sa 11 predsedničkih kandidata svako od njih će dobiti značajno manje novca (oko 210.000 evra).

Drugim rečima, Nacrt će za efekat imati da ravnopravnost učesnika izbora u zbiru bude manja nego što bi bila da u zakonu ništa nije menjano. Izmene pravila će najviše ići u korist pobednika predsedničkih izbora, koji će iz budžeta inkasirati 1,570 miliona evra više nego što bi prema odredbama aktuelnog zakona. Takođe, ukoliko dođe do drugog kruga, prema postojećem Zakonu bi oba predlagrača dobila po 1,960 miliona evra za to dodatno nadmetanje i to dok kampanja još traje. Prema novim rešenjima, oko 3,923 miliona evra bi se raspodelilo tek nakon izbora, srazmerno broju osvojenih glasova u drugom krugu.

Izmene ZoFPA - preliminarni finansijski izveštaji

26. decembar 2021.

Naizgled bitna novina u predloženim izmenama Zakona o finansiranju političkih aktivnosti jeste uvođenje obaveze učesnika izborne kampanje da pored konačnog podnose i preliminarni izveštaj o finansiranju kampanje. Ovo rešenje jeste u skladu sa preporukom ODHR-a, ali je suštinski pogrešno na više načina i njegov učinak će biti gotovo nikakav. Izveštaj se podnosi sa stanjem od 15 dana pre izbora. Međutim, do tada će učesnici platiti tek zanemarljiv deo troškova kampanje. U stvari, iskustvo pokazuje da se većina troškova izborne kampanje plaća tek nakon održavanja izbora.

Ipak, to ne znači da je transparentnost podataka nebitna. Naprotiv, treba pronaći adekvatno rešenje da se ona obezbedi. Sve kampanje se moraju finansirati sa jednog posebnog računa. Stranke od svojih banaka dobijaju dnevne izvode o prometu sa tog računa. Umesto pravljenja posebnih izveštaja, mogla bi se propisati jednostavna obaveza svakodnevnog objavljivanja tih izvoda, eventualno uz zaštitu nekih ličnih podataka (na primer broj računa fizičkog lica koje je uplatilo prilog). Naime, reč je o podacima koji su u principu javnog karaktera, koji su i sada dostupni, ali tek u izveštaju. Još zanimljivije rešenje postoji u Češkoj, gde su stvari uređene tako da same banke omogućavaju dnevni uvid u partijske račune.

U Srbiji bi čak i ovo bilo nedovoljno da javnost stekne adekvatan uvid u finansiranje kampanje dok ona traje. Pošto znamo da se velika većina troškova kampanje plaća naknadno, daleko veći značaj bi imalo objavljivanje informacija o preuzetim finansijskim obavezama čak i ako one nisu plaćene. Na primer, svako od učesnika kampanje zna ili bi trebalo da zna, koliko je ugovorio televizijskih reklama i bilborda, koliko je angažovao autobusa za prevoz učesnika mitinga i slično. Svi ti podaci bi morali biti poznati i pre izbornog dana, i nema razloga zbog čega bi građani

informacije o tome dobijali tek mesec dana nakon izbora. Praktičan značaj objavljivanja ovih podataka, kako za građane koje zanima cena kampanje, tako i za kontrolu koju vrši Agencija za sprečavanje korupcije, bi bio veliki. Naime, objavljivanje tih podataka bi bitno suzilo mogućnost da se podaci o prihodima, a naročito o troškovima kampanje prilagođavaju budućoj neizvesnoj okolnosti – uspehu političkog subjekta na izborima, a u cilju izbegavanja zakonske obaveze da se neutrošeni deo budžetskih dotacija vrati u budžet ili zarad drugih vidova kršenja ZFPA.

Krivična dela u vezi sa finansiranjem stranaka

28. decembar 2021.

U nacrtu novog Zakona o finansiranju političkih aktivnosti je samo pisano postojeće krivično delo. Jedan od razloga zbog kojeg gotovo da nije bilo slučajeva da se ova norma primeni (pored nepodnošenja krivičnih prijava) jeste i loša definicija samog krivičnog dela. Zato je TS dala predlog za znatno jasnije i potpunije uređivanje krivične odgovornosti, kako za nezakonito finansiranje stranaka i kampanja, tako i u pogledu pritisaka i odmazde koje bi neko vršio prema partijskim donatorima i firmama koje im pružaju usluge.

Pored svega toga, ovo krivično delo bi trebalo premestiti u Krivični zakonik, uvrstiti ga u spisak krivičnih dela koja ispituju tužilaštva nadležna za druga koruptivna krivična dela i omogućiti da se dokazi prikupljaju primenom posebnih istražnih tehnika.

Aktuelni zakon i nacrt zakona predviđaju da se sankcioniše lice koje u ime i za račun političkog subjekta pribavi sredstva za finansiranje političkog subjekta protivno odredbama tog zakona u nameri da prikrije izvor finansiranja ili iznos prikupljenih sredstava političkog subjekta. Glavni nedostatak ovog zakonskog rešenja jeste to što kao osnov krivične odgovornosti predviđa tačno određena namera počinioaca, koja je pri tom pogrešno određena. Namera za koju se može očekivati da postoji kod nezakonitih davanja je u stvari sasvim drugačija od one koja je inkriminisana – kod donatora da ostvare neki uticaj na donošenje odluka preko političkog subjekta kojem daju prilog, a kod političkog subjekta da prikupi sredstva potrebna za sprovođenje svojih aktivnosti.

U oba slučaja, prikrivanje izvora i visine finansiranja je samo način ili sredstvo da se do donacije dođe (npr. zato što određeno lice uopšte ne sme da da prilog na osnovu Zakona, zato što ne sme da da više od zakonskog limita), a ne svrha nezakonitog poduhvata.

Mi smo predložili unošenje dva nova člana u Krivični zakonik. Prvim, pod nazivom „Nezakonito finansiranje političkog subjekta“, predlaže se inkriminacija lica koja daju sredstva za finansiranje političkog subjekta suprotno zakonu u iznosu većem od 50.000 dinara, kao i lica koja u ime i za račun političkog subjekta takvu naknadu prime. U praksi, ova inkri-

minacija se može odnositi na situacije kada neko umišljajno da ili primi prilog u gotovini preko navedenog iznosa znajući da je takav vid davanja priloga nije dopušten, ako neko da ili primi prilog koji prelazi maksimalnu vrednost davanja od jednog lica znajući da to prelazi zakonski limit, ako neko da prilog iako je svestan da nema pravo da to učini jer spada u krug lica koja ne smeju finansirati političke subjekte itd. Za razliku od aktuelnog krivičnog dela iz Zakona o finansiranju političkih aktivnosti, na osnovu ovog predloga ne bi se dokazivalo da je davanje ili primanje sredstava bilo skopčano sa tačno određenom namerom (dovoljan je umišljaj), ali se, s druge strane, postavlja minimalna vrednost datih ili primljenih sredstava koja je osnov da bi uopšte postojala krivična odgovornost. Iznos od 50.000 dinara je postavljen kao granica u tom smislu.

U stavu u kome se predlaže inkriminacija raznih oblika prikrivanja izvora ili vrednosti finansiranja političkog subjekta izričito navodimo četiri oblika prikrivanja. Prvi oblik je davanje političkom subjektu sredstava koja su dobijena od drugoga za tu namenu, odnosno situacije kada jedan potencijalni davalac priloga, koji nema pravo da lično finansijski pomogne politički subjekt (npr. zato što bi na taj način prekoračio zakonsku granicu, zato što spada u krug lica koja ne smeju finansirati političke subjekte ili zato što ne želi da se sazna da je on dao prilog) umesto toga svoja sredstva raspodeli drugim ljudima, koji se potom pojave kao donatori političkog subjekta.

Drugi oblik krivičnog dela iz ovog stava predstavlja plaćanje troškova aktivnosti političkog subjekta kao da su sopstveni. Zakon nalaže političkim subjektima da sami plaćaju troškove svojih aktivnosti, sa sopstvenog računa. Izuzetak predstavljaju besplatne usluge, to jest usluge koje neko neposredno pruži političkom subjektu i koje se kao takve evidentiraju među primljenim priložima. Ovde se predviđa sankcionisanje učinilaca koji lažno prikažu trošak političkog subjekta kao sopstveni ili kao trošak trećeg lica, na primer, kada se osnivaču javnog glasila plaća za emitovanje oglasa političkog subjekta, a kod plaćanja se prikazuje kao da je u pitanju emitovanje nekih drugih oglasa.

Treći oblik krivičnog dela iz ovog stava predstavlja drugu stranu medalje prethodno opisanog jer predviđa sankcionisanje lica koja pružaju usluge ili isporučuju robu političkim subjektima, a zatim prime naknadu za te troškove od trećeg lica (npr. politički subjekt zakupi autobuse za prevoz učesnika mitinga, a zatim taj trošak autotransportnom preduzeću direktno podmiri vlasnik lokalne benzinske pumpe).

Četvrti oblik ovog krivičnog dela mogu počiniti odgovorna lica u političkom subjektu koja umišljajno propuste da navedu neki izvor finansiranja političkog subjekta u knjigovodstvenoj evidenciji ili finansijskom izveštaju, koja navedu netačan izvor finansiranja ili netačan iznos. I u ovom slučaju predviđeno je da krivična odgovornost, za razliku od prekršajne, postoji samo kada je vrednost prikrivenih sredstava preko 50.000 dinara.

Predlogom novog člana, koji je nazvan „Narušavanje prava fizičkih i pravnih lica u vezi sa finansiranjem političkog subjekta“ predviđa se kažnjavanje lica koja ugrožavaju prava pružalaca usluga i prodavaca roba političkim subjektima, a ne samo prava davalaca priloga. Na ovaj način bi se kažnjavali i učiniooci koji na nedozvoljen način utiču na fizička i pravna lica da ne prodaju robu ili da ne pruže uslugu političkom subjektu.

COVID 19: Zaključani dokumenti i maskirani podaci

Na polu-crno smo avansno platili dodatne respiratore, i neću da kažem odakle, pa makar me streljali.

Aleksandar Vučić, 15. marta 2020.

Uvek smo bili korak ispred, ali postoje problemi sa respiratorima. Ako bude trebalo sam ću da sednem u avion i vadim ih iz magacina. Pa da vidimo ko će da me spreči. Sešću u avion Er Srbije i počecu da utovaram respiratore u avion.

Aleksandar Vučić, 7. aprila 2020.

Pa to polaze od sebe, znaju kako bi oni krali pare na narodnoj mucii.

Aleksandar Vučić, naprimerdbu voditeljke daje Transparentnost Srbija tražila da se objave podaci o nabavci medicinske opreme, 7. aprila 2020.

Nabavka respiratora – nedostajuće informacije

6. april 2020.

Transparentnost Srbija poziva državne organe i zdravstvene ustanove da objave ključne informacije o svim nabavkama koje su sproveli od uvođenja vanrednog stanja, uključujući i one nabavke kod kojih nije primenjen Zakon o javnim nabavkama.

Iako je radi transparentnosti javnih rashoda ustanovljen državni Portal javnih nabavki, građani Srbije su ovih dana informacije o velikim nabavkama dobijali na druge načine, putem Instagram profila i kroz medijske izjave predsednika Republike. Tako je, prema njegovim rečima, Srbija već naručila i platila 1100 respiratora. S druge strane, poslednja nabavka koju su naši državni organi i zdravstvene ustanove raspisali i objavili na Portalu javnih nabavki potiče od 11. marta 2020. Tada je Ministarstvo zdravlja, uz pozitivno mišljenje Uprave za javne nabavke, otvorilo pregovarački postupak radi kupovine 15 respiratora, i odabralo povoljniju od dve ponude već posle sedam dana.

Zakon o javnim nabavkama je na snazi i posle proglašenja vanrednog stanja. S druge strane, on očigledno nije primenjen na vrednim nabavkama koje se trenutno sprovode. Kako je to moguće? Po Zakonu o javnim nabavkama iz 2012, koji će se primenjivati do 1. jula 2020, postoji mogućnost da se nabavke sredstava „radi obezbeđivanja osnovnih životnih

uslova u slučajevima elementarnih nepogoda“ vrše bez primene bilo kog od propisanih postupaka. Jedina obaveza je da se u takvim slučajevima postupaju „u skladu sa načelima iz zakona“ (efikasnost, konkurencija, transparentnost, jednakost ponuđača). Međutim, poštovanje tih načela je stvar koja se samo naknadno može utvrđivati, i za to nema čvrstih proceduralnih garancija. S druge strane, kod pregovaračkog postupka, kakav je primenjen kod nabavke 15 respiratora u prvoj polovini marta ove godine, rokovi su znatno skraćeni u odnosu na redovnu tendersku proceduru, ali postoje i garancije transparentnosti – objavljivanje informacija na Portalu javnih nabavki.

U aktuelnoj situaciji velike potražnje za respiratorima na svetskom nivou, može se zamisliti da bi mogla biti privremeno opravdana čak i tajnost nekih podataka o nabavkama. Međutim, teško je zamisliti bilo kakav valjani razlog da se ne objavi šta je tačno kupljeno i koliko je za to plaćeno. Informacije o tome bi trebalo da pružaju oni državni organi koji nabavljaju medicinsku opremu. Pored toga, trebalo bi izbeći bilo kakve izjave koje bi mogle biti shvaćene kao poziv na kršenje zakona (npr. da su respiratori kupljeni “na polu-crno”).

Objavljivanje potpunih informacija u vezi sa epidemijom, uključujući i to šta su potrebe zdravstvenih ustanova, šta smo nabavili kupovinom ili iz donacija, a šta nam još uvek nedostaje, pomoglo bi izgradnji poverenja između vlasti i građana. To poverenje neophodno za sprečavanje širenja zaraze i smanjenje njenih štetnih posledica.

Obezbediti transparentnost donacija radi efikasnijeg prikupljanja pomoći za borbu protiv pandemije

21. april 2020.

Transparentnost Srbija je uputila inicijativu Ministarstvu finansija i Vladi za objavljivanje sveobuhvatnih podataka o pomoći koju su institucije Republike Srbije dobile od stranih država, međunarodnih organizacija, privrednih subjekata, drugih pravnih lica ili pojedinaca za suprostavlanje pandemiji COVID 19. Pri objavljivanju bi trebalo zaštititi lične podatke onih davalaca koji žele da ostanu anonimni.

TS je u inicijativi podsetila na dobar primer objavljivanja sličnih podataka u vreme poplava 2014. godine. Nakon što je u javnosti otvoreno ovo pitanje, Vlada Srbije je tada počela da objavljuje i redovno ažurira podatke o primljenim donacijama.

Trenutno su na sajtu Ministarstva finansija objavljene instrukcije za uplate donacija za pomoć u borbi protiv COVID-19. U medijima su objavljivane vesti (najčešće kroz izjave zvaničnika) o primljenim donacijama, u novcu i robi. Nisu međutim objavljeni sveobuhvatni, pregledni niti dokumentovani izveštaji o primljenim donacijama u novcu i robi, kao ni o distribuciji tih sredstava.

Smatramo da bi objavljivanje informacija bilo od izuzetne važnosti, ne samo zbog jačanja poverenja između organa vlasti i građana, već pre svega zbog podsticajnog efekta na aktuelne i potencijalne donatore.

Transparentnost i rizici od korupcije u doba korone

23. april 2020.

Ko zna koji put do sada ponavlja se isti scenario - vlasti u Srbiji ignorišu upozorenja domaćih stručnjaka, organizacija, institucija u vezi sa (anti) korupcijskim problemima. A onda se takva upozorenja pojave i u izveštajima međunarodnih organizacija, postanu prepreka u evropskim integracijama, razlog za loše ocene i loša rangiranja.

Ovoga puta reč je o upozorenju da je u doba borbe protiv korona virusa neophodna (što) veća transparentnost u zdravstvenom sistemu i da je neophodno umanjiti korupcijske rizike. TS je tražila da se objave podaci o nabavci medicinske opreme, nedavno smo uputili i inicijativu da se javnim učine podaci o donacijama za borbu protiv pandemije. Sada upozorenje o korupcijskim rizicima stiže i od antikorupcijskog mehanizma Saveta Evrope - organizacije GRECO. Nema, međutim, mnogo razloga zbog kojih bismo pomislili da će ovo upozorenje zabrinuti naše vlasti. Naime, Srbija nije ispunila čak ni preporuke četvrtog kruga evaluacije, za šta je rok prvobitno bio kraj 2016, ali ni u naknadno postavljenim rokovima

A najnovije preporuke, odnosno smernice kreću upravo od javnih nabavki u zdravstvu u vreme borbe protiv virusa i ukazuju da zemlje članice moraju da usvoje odgovarajuće transparentne procedure za javne nabavke koje omogućavaju zdravu konkurenciju i sprečavaju korupciju.

Mi, za to vreme, ne znamo kako je i koliko medicinske opreme do sada nabavljeno. Iako je jasno da su zbog specifičnosti situacije morale biti primenjene posebne procedure, nema razloga da do danas javnost ne zna gotovo ništa o trošenju novca u iznosima koji se, bar prema izjavama zvaničnika, mere u stotinama miliona evra.

Ministar zdravlja je ove nedelje, na direktno i jednostavno pitanje novinara BIRN-a o tome koliko je respiratora nabavljeno i koliko je za to plaćeno, odgovorio da se to ne može znati jer su “nabavke u toku”. To što nabavke nisu okončane znači samo da podaci koje bi ministar mogao dati u ovom trenutku neće biti i završni. S druge strane, kao što je TS već ukazala, nema razloga da se građanima već sada ne predoče podaci o tome koliko je nabavki već sprovedeno.

TS pozvala poslanike da zatraže javnost podataka o donacijama i nabavkama

27. april 2020.

Transparentnost Srbija pozvala je narodne poslanike da na sednici 28.

aprila zatraže od prisutnih predstavnika Vlade Srbije objavljivanje informacija o nabavkama koje su sprovedene bez primene Zakona o javnim nabavkama toko vanrednog stanja radi borbe protiv epidemije, kao i o donacijama koje su u tu svrhu primljene.

Informacije o javnim nabavkama odnose se na podatke u meri u kojoj je to moguće učiniti u ovom trenutku - na primer za ugovore koji su već zaključeni i realizovani.

U dopisu upućenom svim poslaničkim grupama i samostalnim poslanicima, TS ih je pozvala da od Vlade traže se objave i redovno ažuriraju podatke o primljenoj finansijskoj i nefinansijskoj pomoći od međunarodnih organizacija, stranih država, privrednih subjekata, pravnih i fizičkih lica za koje poseduju evidencije, uz zaštitu ličnih podataka donatora koji žele da ostanu anonimni. TS je takođe pozvala poslanike da sami iniciraju, ili da od prisutnih predstavnika Vlade traže da to ona učini, izmene propisa koje uređuju ove dve oblasti. Izmenama Zakona o javnim nabavkama (još uvek važećeg, kao i novousvojenog, čija primena počinje 1. jula 2020), trebalo bi za ubuduće obezbediti ostvarivanje načela transparentnosti kod javnih nabavki koje se sprovode bez primene Zakona o javnim nabavkama.

Istovremeno, trebalo bi izmeniti i dopuniti Zakon o donacijama i humanitarnoj pomoći, Zakon o javnoj svojini, Zakon o smanjenju rizika od katastrofa i upravljanju vanrednim situacijama, kako bi se obezbedio adekvatan nivo javnosti podataka o donacijama koje u situacijama elementarnih nepogoda prikupljaju državni organi i javne ustanove.

Da li građani žele da im se uzme 100 evra plus troškovi?

30. april 2020.

U gostovanju na RTS-u, predsednik Vučić je rekao da neće uzeti 100 evra, na koje kao punoletni građanin ima pravo na osnovu Vladine uredbe, i to obrazložio na sledeći način: „Neću, jer meni nije potrebno. Ja bih tih 100 evra potrošio, a bolje mi je da ode u neku investiciju države. recimo u izgradnju puta Čačak-Požega.”

Isplata 100 evra građanima najavljena je kao mera za podsticanje domaće privrede (“novac iz helikoptera”), a ne kao mera podrške socijalno ugroženima. O njenim nedostacima je veoma jasno govorio Fiskalni savet, nakon prvobitne najave, kao i nakon usvajanja rebalansa budžeta

Glavni problem sa ovom merom nije to što je ista suma namenjena svakom građaninu, bez obzira na to koliko je imućan ili socijalno ugrožen, pa čak ni neverovatna zamisao predsednika Vučića i ministra Malog da milioni građana obaveštavaju državu da žele da im uplati novac na koji su propisom stekli pravo. Osnovna stvar je to što građane niko nije pitao da li žele da im država uzme novac da bi ga posle razdelila. U Srbiji građani

uopšte nemaju priliku da utiču na to iz kojih izvora će se budžet puniti i na koje namene će ga državni organi trošiti.

U ovom slučaju dodatno komplikuje priču to što građanima nije bila data mogućnost da se izjasne da li misle da bi trebalo da im se uzme novac za ove namene, već i to što novac koji će biti podeljen ne postoji. Da bi ove isplate, kao i drugi programi pomoći mogli da se sprovedu, država mora da se zaduži. Zbog toga, ne samo da će građanima biti uzeto 100 evra (u proseku), da bi im se dalo 100 evra, kao što je slikovito objašnjeno, već će zarad toga morati da snose i dodatne troškove. Najočigledniji trošak je kamata, za koju se može očekivati da će biti između 2% i 3%, na osnovu nedavnih pokazatelja. Manje očigledni i teže procenjivi su troškovi u vezi sa administriranjem – prvo poziva nekoliko miliona građana koji žele da se prijave za ove isplate, a zatim i vršenja samih tih isplata.

Krizni štab bez ovlašćenja

23. jul 2020.

U javnom pozivu, koji je za sada potpisalo više od 1200 doktora, između ostalog se traži utvrđivanje odgovornosti postojećeg Kriznog štaba i formiranje novog.

Krizni štab i pojedini njegovi članovi su mesecima neprestano prisutni u javnosti, što nosi sa sobom faktičku i moralnu odgovornost, ali je manje poznato da to telo ne poseduje nikakva zakonska ovlašćenja. Kao što je već pisano, Krizni štab nije zakonom uređeno telo, već savetodavno telo Vlade. Samim tim, Krizni štab ne može da donese bilo kakav obavezujući akt, već samo da daje preporuke Vladi kako dalje postupati u vezi sa epidemiološkom situacijom i epidemiološkim merama. Nepoznato je zašto se Vlada odlučila da ga formira, umesto da su obrazovana tela koja su predviđena Zakonom o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti i Zakon o smanjenju rizika od katastrofa i upravljanju vanrednim situacijama.

Ne samo da su nepoznati razlozi za formiranje ovog neformalnog tela, već ni sama ta odluka nije objavljena, ni u Službenom glasniku Republike Srbije, ni na sajtu Vlade. TS je još početkom aprila zahtevom za pristup informacija tražila kopiju odluke o formiranju, ali do sada nije bilo odgovora, iako su rokovi odavno prošli.

Jedini izvor saznanja o tome da uopšte postoji, i to ne jedan, već najmanje tri krizna štaba (za suzbijanje zarazne bolesti, za otklanjanje štetnih ekonomskih posledica i za region južne Srbije) su neproverljive izjave i saopštenja.

Doktori - potpisnici otvorenog pisma su izneli zahteve, koji su važni bez obzira na dalju sudbinu Kriznog štaba. Između ostalog se traži da se javnosti objasni nadležnost nad bazom iza COVID portala, da se organizuje postupak pouzdanog utvrđivanja broja zaraženih, obolelih i umrlih od

kovida-19, kako u opštoj populaciji, tako i među zdravstvenim radnicima, da se nezavisnom istragom utvrdi da li su podaci namerno zataškavani. Pristup podacima iz baze je takođe tražila grupa od 90 nevladinih organizacija, ali je iz „Batuta“ stigao odgovor koji upućuje na već objavljene podatke, upravo one za koje su iznete argumentovane sumnje da su nepotpuni.

S druge strane, za pojedine tvrdnje koje su davali i zvaničnici i članovi Kriznog štaba se već sada zna da nisu bili zasnovane na proverljivim podacima. Između ostalog, u tim izjavama je negirano da je proces održavanja izbora 21. juna 2020, u kojem je učestvovalo nekoliko miliona ljudi, mogao imati uticaja na širenje zaraze.

TS je, u želji da to proveri, od Instituta „Milan Jovanović Batut“ zatražila podatak o broju zaraženih među onima koji su najviše bili izloženi riziku - članovima biračkih odbora. Međutim, „Batut“ je odgovorio da ovo telo, u koje se slivaju podaci iz svih zdravstvenih ustanova, ne poseduje tražene informacije.

Nezakonito skrivanje dokumenata o medicinskim nabavkama

7. avgust 2020.

Dokumenti o trošenju javnih sredstava na nabavku medicinske opreme su dvostruko sakriveni – označavanjem „stroge poverljivosti“ od strane Vlade i sprovođenjem nabavki bez primene Zakona – pokazuje odgovor koji je TS dobila od Republičkog fonda zdravstvenog osiguranja. Istovremeno, i pored toga što bi objavljivanje informacija o tome koliko je Srbija nabavila „lekova, testova, medicinskih sredstava, zaštitne lične opreme i drugih neophodnih sredstava i opreme radi lečenja obolelih od COVID-19“ navodno nanelo „tešku štetu po interese Republike Srbije“, državni funkcioneri i članovi Kriznog štaba su iznosili takve podatke. Ta činjenica dodatno ukazuje da potpuna tajnost ovih podataka nije opravdana.

Zakon o javnim nabavkama koji je bio na snazi do 30. juna ove godine, dopuštao je mogućnost da se u situacijama kada je neku nabavku neophodno sprovesti odmah, „radi obezbeđivanja osnovnih životnih uslova u slučajevima elementarnih nepogoda“, ne sprovodi čak ni skraćena procedura („pregovarački postupak“). Ovaj izuzetak se mogao primenjivati samo kada zbog hitnosti nije bilo moguće čekati ni nedelju dana, koliko je, na primer, trajala nabavka 15 respiratora koju je sprovelo Ministarstvo zdravlja u martu.

Međutim, čak i u takvim situacijama je postojala zakonska obaveza da se obezbedi primena načela transparentnosti u meri u kojoj je to moguće – na primer, da se objavi šta je nabavljeno i po kojoj ceni - što vlasti u Srbiji nisu poštovala. Od 1. jula 2020. na snazi je novi Zakon, koji uopšte ne poznaje ovaj izuzetak, pa bi svaka hitna medicinska javna nabavka posle tog datuma morala da bude oglašena.

Ni stari ni novi Zakon ne dopuštaju mogućnost da se svi podaci o javnoj nabavci proglašavaju za tajne, izuzev kod pojedinih nabavki koje se vrše u sektoru bezbednosti. Međutim, izgleda da je upravo to učinjeno Odlukom Generalnog sekretarijata Vlade Srbije od 11. marta 2020. i Zaključkom Vlade od 15. marta 2020, ali nije moguće proveriti jer ni te odluke nisu dostupne. Po Zakonu se može čuvati poverljivost pojedinih podataka o nabavci, ali se ne mogu kao poverljivi, tretirati podaci o tome da li je neka nabavka sprovedena i ugovor zaključen.

RFZO, kojem je preneto iz budžetske rezerve 40 milijardi dinara i koji je verovatno sprovodio većinu nabavki u vezi sa borbom protiv pandemije, prilikom odbijanja zahteva je višestruko prekršio Zakon, zbog čega je TS uložila žalbu Povereniku. RFZO je sam zahtev označio kao „nedopušten“, iako je, na osnovu Ustava i Zakona, informaciju uvek dopušteno tražiti. RFZO je naveo samo formalni osnov za uskraćivanje prava (određivanje tajnosti), iako je bio dužan da razmotri da li je poverljivost neophodno čuvati „radi zaštite pretežnijeg interesa“. RFZO nije naveo koji se interes uopšte čuva uskraćivanjem podataka javnosti o tome na koji način organi vlasti postupaju sa javnim sredstvima i u kojoj meri su obezbedili nabavku medicinske opreme za suzbijanje zarazne bolesti. Najzad, RFZO je zbog navodne tajnosti, uskratio čak i informacije o nabavkama respiratora i testova za virus, o čemu su se javno oglašavali državni funkcioneri i članovi Kriznog štaba, stvorivši tako utisak da su svi oni narušili tajnost podataka i da su načinili „tešku štetu“ interesima Republike Srbije, jer je upravo to ono što se može štititi određivanjem „stroge poverljivosti“.

Tužbe protiv Vlade zbog skrivanja podataka u vezi sa javnim nabavkama

14. septembar 2020.

Transparentnost Srbija podnela je Upravnom sudu dve tužbe protiv Vlade Srbije zbog prikrivanja podataka u vezi sa javnim nabavkama zdravstvene opreme tokom pandemije, odnosno u vezi sa tajnošću tih podataka. Reč je o tužbama zbog neodgovaranja na zahteve za pristup informacijama od javnog značaja.

TS je još 13. marta od Vlade tražila dokumente u vezi sa određivanjem i opozivom tajnosti podataka o broju respiratora. Naime, predsednica Vlade Srbije, Ana Brnabić, na konferenciji za štampu 12. marta 2020. izjavila je da se „broj respiratora u Srbiji tretira kao državna tajna“.

Kasnije istog dana predsednik Republike Srbije, Aleksandar Vučić, izneo je javno podatak da Srbija „raspolaze sa 1008 respiratora“ i da će u narednih 25 dana biti nabavljeno još 500. Na osnovu toga bi se moglo zaključiti da je tajnost podataka bila određena, ali da je potom opozvana.

TS je u međuvremenu od Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje tražila podatke o javnim nabavkama sprovedenim tokom pandemije, ali

je zahtev odbijen uz obrazloženje da postoje čak dve odluke koje utvrđuju da su ti podaci tajna. Jedna od njih je odluka Generalnog sekretarijata Vlade Republike Srbije od 11. marta 2020. kojom se "podaci koji se odnose na sve nabavke lekova, testova, medicinskih sredstava, zaštitne lične opreme i drugih neophodnih sredstava i opreme radi lečenja obolelih od bolesti, u toku trajanja proglašenja bolesti COVID-19, izazvane virusom SARS-CoV-2, čije je sprečavanje i suzbijanje od interesa za Republiku Srbiju, označeni oznakom stepena tajnosti „STROGO POVERLJIVO“".

To bi značilo da je tačna tvrdnja Ane Brnabić od 12. marta, ali ostaje nejasno da li je onda Aleksandar Vučić na TV-u saopštio podatak koji je strogo poverljiv.

U odgovoru RFZO navodi se i da u vezi sa javnim nabavkama postoji oznaka stepena tajnosti „Strogo poverljivo“, shodno Zaključku Vlade Republike Srbije SP 05 broj:00-96/2020-1 od 15. marta 2020. godine. TS je od Vlade Srbije tražila ovaj zaključak i pošto Vlada nije odgovorila podneli smo i zbog toga tužbu Upravnom sudu.

Država oprema kovid bolnice mimo zakona

6. novembar 2020.

Ministarstvo zdravlja sklopilo je ugovor vredan 1,7 milijardi dinara sa tri kompanije za nabavku opreme za nove kovid bolnice koje se grade u Zemunu i Kruševcu, odlučivši pri tome da ne primeni Zakon o javnim nabavkama. Obrazloženje koje je dato za zaobilaženje ZoJN je - zato što se nabavlja oprema u oblasti odbrane i bezbednosti.

Izgradnjom dve kovid bolnice u Zemunu i Kruševcu koordinira Ministarstvo odbrane, ali u ovom slučaju nije bilo pravnog osnova da se ova nabavka sprovede bez primene Zakona o javnim nabavkama. Naime, iako je reč o opremanju vojnih objekata za potrebe kovid bolnica, očigledno nije u pitanju nabavka „iz oblasti odbrane i bezbednosti“.

Ukoliko je neki deo konkursne dokumentacije morao da bude poverljive prirode, to se moglo obezbediti određivanjem poverljivosti tih informacija, a ne tako da se nabavka sprovede u potpunosti bez objavljivanja javnog poziva i da se na taj način nadmetanje ograniči samo na firme koje je naručilac želeo da pozove.

Upitna zakonitost nabavke opreme za kovid bolnice

4. januar 2021.

Ministarstvo zdravlja je nabavilo opremu za kovid bolnice u Batajnici i Kruševcu bez primene Zakona o javnim nabavkama, pozivajući se na odredbu koja omogućava takvo postupanje kada je to neophodno zbog zaštite bezbednosti države. Međutim, Ministarstvo se u obrazloženju svoje odluke pozvalo isključivo na hitnost, a ne i na razloge bezbednosti,

što dovodi u pitanje zakonitost ovog postupka nabavke. Transparentnost Srbija pozvala je stoga Kancelariju za javne nabavke da izvrši monitoring navedene nabavke.

Vrednost ove nabavke je bila 1.760.129.751,00 dinar bez PDV-a, odnosno nešto više od dve milijarde dinara sa PDV-om. U slučajevima izuzetne hitnosti, koja je u ovom slučaju bila neupitna, naručilac može da sprovede pregovarački postupak, što je, na primer, učinila Vojnograđevinska ustanova, kada je ugovarala izgradnju istih tih Kovid bolnica.

Kako se može zaključiti na osnovu šturih informacija koje su objavljene naknadno, konkurencija je prilikom nabavke opreme postojala, ali je bila ograničena na firme kojima je Ministarstvo zdravlja, na osnovu nepoznatih kriterijuma, uputilo poziv da dostave ponude.

U dopisu TS upućenom Kancelariji navodi se da je kao osnov neprimenjivanja Zakona naveden član Zakona o javnim nabavkama (član 20. stav 1. tač. 2), koji se može koristiti kao pravni osnov kada bi primena Zakona „obavezala Republiku Srbiju da otkrije podatke čije otkrivanje je u suprotnosti sa bitnim interesima njene bezbednosti, a na osnovu odluke Vlade“. Ta vrsta izuzetka nema veze sa hitnošću nabavke, već isključivo sa zaštitom poverljivih podataka i to samo u slučajevima kada nije moguće očuvati interese bezbednosti države na drugi način, na primer tako što bi naručilac odlučio da ne objavi poverljive delove konkursne dokumentacije.

Međutim, u obaveštenju o dodeli ugovora koje je objavljeno na Portalu javnih nabavki, nema ni reči o razlozima zaštite bezbednosti. Umesto toga, kao objašnjenje razloga za izuzetak od primene Zakona navedeno je sledeće: „S obzirom da je u skladu sa Zaključkom Vlade 05 broj 464-5913/2020/1 od 23. jula 2020. godine, Zaključkom Vlade 05 broj 464-5915/2020/1 od 23. jula 2020. godine i Zaključkom Vlade 05 broj 464-73153/2020-1 od 24. septembra 2020. godine započela izgradnja kovid bolnica u vojnim kompleksima „Zemun ekonomija“ u Beogradu i „Rasina“ u Kruševcu, gde će se lečiti pacijenti oboleli od zarazne bolesti COVID-19 izazvane virusom SARS-CoV-2, potrebno je blagovremeno iste opremiti medicinskom i drugom odgovarajućom opremom kako bi mogle da funkcionišu i služe za potrebe za koje je su namenjene.

Takođe, imajući u vidu epidemiološku situaciju, preporuke Kriznog štaba i drugih nadležnih institucija, potrebno je da se u skladu sa gore navedenim Zaključkom sprovede javna nabavka medicinske opreme za potrebe navedenih kovid bolnica kako bi se u što kraćem roku stvorili uslovi za lečenje obolelih od zarazne bolesti COVID-19 izazvane virusom SARS-CoV-2 imajući u vidu je rok za završetak izgradnje objekata kovid bolnica 01.12.2020. godine „Zemun ekonomija“ u Beogradu i 15.12.2020. godine „Rasina“ u Kruševcu. Kako je predmet javne nabavke kompletno opremanje bolnica (kreveti poluintenzivne i intenzivne nege, respiratori, ultrazvučni uređaji, monitori, rendgen aparati, CT skeneri i druga oprema)

potrebno je da se javna nabavka dobara sprovede do gore naznačenog roka i da se ista isporuči i instalira“.

Iz obrazloženja proizlazi da je Ministarstvo zdravlja, koje je nabavku sprovело bez primene Zakona kako bi navodno zaštitilo bezbednost Republike Srbije, tu odluku zasnovalo isključivo na razlozima izuzetne hitnosti. Štaviše, Naručilac je propustio da navede i formalni osnov za primenu izuzetka iz člana 20. st. 1. t. 2 ZJN – odluku Vlade kojom se utvrđuje da bi „otkrivanje podataka bilo u suprotnosti sa interesima bezbednosti Republike Srbije“.

Hitnost sprovođenja javne nabavke ni u kom slučaju ne može biti valjani razlog za isključenje transparentnosti, pogotovo što je u vreme pandemije korona virusa jedna ovakva nabavka privukla veliku pažnju javnosti i što je u pitanju nabavka od velikog značaja za brojne građane Republike Srbije. Hitnost takođe nije razlog koji bi bio opravdan za grubo narušavanje načela iz Zakona o javnim nabavkama, kroz ograničavanje konkurencije samo na one privredne subjekte koje je naručilac, na osnovu nepoznatih kriterijuma odabrao i pozvao da dostave ponudu.

Kancelarija za javne nabavke vrši monitoring u cilju sprečavanja, otkrivanja i otklanjanja nepravilnosti koje su nastale u primeni Zakona o javnim nabavkama, na osnovu godišnjeg plana ili obaveštenja koja dobije od drugih državnih organa, fizičkih ili pravnih lica. Kada utvrdi nepravilnosti u primeni propisa, prema Zakonu, Kancelarija „podnosi zahtev za pokretanje prekršajnog postupka za prekršaje, zahtev za zaštitu prava i inicira sprovođenje drugih odgovarajućih postupaka pred nadležnim organima.“

U Banjaluci znaju ono što Vlada Srbije krije od građana Srbije

26. maj 2021.

Dok Vlada od građana Srbije iz nepoznatih razloga krije informaciju o tome koliko su plaćene vakcine, u parlamentu Republike Srpske u Banjaluci se vodi debata o tome da li su RS i BiH za vakcine platile više nego što je bilo nužno.

Tako je poslanik, koji dolazi iz tamošnje opozicione stranke (SDS), Slobodan Stanić, izneo podatak da je Srbija plaćala kineske vakcine 30 evra (za dve doze - vakcinu i revakcinu), kao i Crna Gora, dok će ih Republika Srpska plaćati čak 54,4 evra.

Ukoliko su ove informacije tačne, to bi značilo da je političarima iz druge države poznato i da javno iznose informacije o nabavkama koje je Vlada Srbije proglasila za tajne. Zaključak koji je Vlada donela odnosi se na sve nabavke koje su namenjene suzbijanju pandemije još 15. marta 2020, i do danas ga nije stavila van snage.

U međuvremenu su najviši predstavnici države iznosili neke podatke koji su navodno tajni (npr. o broju nabavljenih respiratora), ali nikada nisu

objavili ni jedan proverljiv dokument niti informacije o jediničnim cenama plaćanih dobara.

Razlozi za određivanje tajnosti su nepoznati, jer je i sam zaključak o određivanju tajnosti označen kao poverljiv dokument. Ono što je sigurno jeste da ni prethodni, ni aktuelni Zakon o javnim nabavkama ne dopuštaju mogućnost da se odredi poverljivost nabavki koje se odnose na dobra, usluge i radove u oblasti zdravstva.

Poverenik poništio rešenje RFZO kojim je uskraćen pristup podacima o Covid-19 nabavkama

16. septembar 2021.

Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, rešavajući po žalbi Transparentnosti, poništio je 1. septembra 2021. rešenje kojim je Republički fond zdravstvenog osiguranja odbio da dostavi podatke o vrednosti sprovedenih nabavki radi suprotstavljanja pandemiji. Poverenik je takođe naložio RFZO da utvrdi „da li postoje svi uslovi da se isključi ili ograniči slobodan pristup informacijama“, a ako je to slučaj, „da li bi u konkretnom slučaju i koje teške pravne ili druge posledice realno mogle nastupiti ukoliko se tražene informacije učine dostupnim javnosti“.

TS je u julu 2020. od RFZO tražila podatke o nabavkama iz prve polovine 2020. koje nisu bile oglašene. Reč je, pre svega, o nabavkama koje su sprovedene na osnovu odredbe ranijeg Zakona o javnim nabavkama koja je omogućavala naručiocima da u slučaju kada je to neophodno radi zaštite života i zdravlja ljudi ne sprovedu ni jedan od postupaka nabavke, ali uz dužnost da obezbede u meri u kojoj je to moguće primenu načela transparentnosti i konkurencije. Takođe, zahtevom su traženi podaci i o drugim izuzetim nabavkama (npr. na osnovu međudržavnih sporazuma, donacija iz robnih rezervi).

Ne samo da je RFZO odbio da dostavi tražene informacije, već je to učinio uz pozivanje da je zahtev „nedopušten“, što ni u kom slučaju ne može biti istina, jer je nesumnjivo reč o informacijama koje su nastale u radu i u posedu su RFZO. Kao jedini razlog za odbijanje, RFZO navodi da su traženi podaci sadržani u dokumentima koji su označeni stepenom tajnosti „strogo poverljivo“, shodno zaključku Vlade od 15. marta 2020. godine, SP 05 broj:00-96/2020-1. Istinitost ove tvrdnje je nemoguće proveriti, jer Vlada nije objavila taj zaključak. Transparentnost Srbija je ovaj akt 15. aprila 2020. tražila od Vlade, ali je ona zahtev ignorisala, a upravni spor po tužbi TS nije rešen. Proglašena tajnost dokumenata, može biti samo formalan osnov za ograničavanje prava na pristup informacijama, pored čega bi morao da bude utvrđen i suštinski – da je takva tajnost neophodna radi zaštite drugog pretežnijeg interesa, koji ima ustavno i zakonsko utemeljenje, što je potvrđeno i rešenjem Poverenika.

Država u vd stanju

Neću da ukinem... Ja ne dam, ja ne dam.

Aleksandar Vučić, o primedbi MMF-a predugo traje v.d. stanje u javnim preduzećima i da je potrebno da dobiju profesionalnu upravu, 17. januar 2020.

Prateći politiku Aleksandra Vučića, u cilju stabilizacije celog elektro-energetskog sistema, modernizujemo i gradimo nove trafostanice.

Vršilac dužnosti direktora JP Elektroprivreda Srbije Milorad Grčić u poseti Gornjem Milanovcu, neposredno pred izbore, 16. juna 2020.

Ne znam šta bih ti rekao, Mićo.

Aleksandar Vučić u obraćanju Miloradu Grčiću na sastanku nakon energetskog kolapsa, 14. decembra 2021.

Vršioци dužnosti u državnoj upravi

14. jun 2018.

Na činjenicu da se u Srbiji zloupotrebljava status vršioca dužnosti Transparentnost Srbija već godinama ukazuje, i u svojim izveštajima o praćenju ove oblasti ističe da je manje od trećine položaja popunjeno na osnovu konkursa. To je bila jedna od tema kojom su se bavili i eksperti SIGMA. Analizirajući zakonski okvir i realno stanje u vezi sa državnim službenicima na položaju, eksperti su zaključili da najveći problem u Srbiji predstavlja činjenica da ne postoji obaveza da se zaposle predloženi kandidati, kao i pomenuti problem u vezi sa zloupotrebom pozicija sa statusom vršioca dužnosti.

Najveća prepreka za reformu u Srbiji je ta što političari ne prihvataju postupak zapošljavanja na osnovu zasluga i u isto vreme pokušavaju da popune radna mesta velikim brojem službenika u statusu vršioca dužnosti, bez ikakvih konkursnih postupaka. Podaci do kojih su došli eksperti SIGMA ukazuju da su 60% državnih službenika na položaju u Srbiji u statusu vršioca dužnosti.

Jedna od ocena u ovom dokumentu je da se, ili ne postupa u skladu sa odredbama zakona, ili postoje drugi načini koji se primenjuju da bi se zaobišlo načelo zapošljavanja na osnovu zasluga. U tom kontekstu, važno je da se obezbedi mogućnost da, ukoliko je dozvoljeno postojanje

instituta vršioca dužnosti državnog službenika na položaju, ona treba da postoji samo za postojeće državne službenike, a ne za lica koja dolaze izvan sistema državne uprave i čije se kvalifikacije ne proveravaju u postupcima zapošljavanja državnih službenika.

Institut vršioca dužnosti državnog službenika na položaju je neophodan da bi se obezbedilo nesmetano funkcionisanje organa i da bi se obezbedilo dovoljno vremena za okončanje postupaka zapošljavanja. Zato eksperti SIGMA navode da bi primer dobre prakse bio da se za izvršavanje pozicije vršioca dužnosti uspostavi maksimalni rok u trajanju do šest meseci, koji nije moguće obnoviti.

Bavi li se predsednik Srbije direktorima javnih preduzeća

5. novembar 2018.

Medijske spekulacije o tome da predsednik države, Aleksandar Vučić, nezadovoljan padom Srbije na rangiranju zemalja po lakoći poslovanja („Doing business“), traži smene direktora pojedinih javnih preduzeća, ne bi bila značajna, da ju je bilo ko demantovao i predočio građanima da direktore javnih preduzeća postavlja i razrešava Vlada Srbije, kada se, po proceduri iz Zakona o javnim preduzećima utvrdi da nisu ispunili planove ili da su nestručno obavljali poslove, a ne predsednik Republike.

Transparentnost Srbija ovim povodom podseća da Srbija ima i drugi, znatno veći problem kada je reč o direktorima javnih preduzeća - velika većina njih uopšte nije ni postavljena nakon konkursa koji su obavezni još od 2012. godine, već rade kao vršioци dužnosti. U tom statusu, oni se mogu lako zameniti iz bilo kog arbitrarnog razloga i od strane političkih struktura koje su ih isto tako arbitrarno i postavile na ta mesta. Posledice su opstajanje političkog uticaja tamo gde ga ne bi smelo biti, rугanje vladavini prava, a neretko i lošiji rad samih javnih preduzeća.

EPS, Kotež i „Duing biznis“ lista

6. decembar 2018.

Koliko god bilo za pohvalu to što jedno javno preduzeće ispituje nepravilnosti u svom radu i kažnjava zaposlene koji ne obavljaju valjano svoje dužnosti, u slučaju „EPS-Kotež-Doing business“ i dalje postoje dve krupne nepoznanice. Prva je da li bi grešaka u radu bilo manje da ovim i drugim javnim preduzećima u Srbiji rukovode profesionalni direktori, a ne politički postavljenici, kao što je propisano Zakonom o javnim preduzećima još od 2012. Drugo pitanje je da li se unutrašnje kontrole sprovode redovno ili samo onda kada slučajevi dobiju veliki negativni publicitet, zbog kojeg reaguju uticajni političari?

Grupa zaposlenih i nižih rukovodilaca u EPS „smenjena je i prebačena na niže pozicije“ odlukom vršioca dužnosti najvećeg javnog preduzeća u Srbiji, Milorada Grčića. Kao razlog se navodi da su propusti 23 zaposlena

iz Beograda, Vranja, Zrenjanina, Niša i Prijepolja doveli do „pada Srbije na Doing business listi Svetske banke“ i višekratnih prekida u snabdevanju električnom energiju u beogradskim naseljima Kotež i Krnjača.

Kako EPS navodi, istraga unutrašnje kontrole pokazala je da su pojedini zaposleni odgovorni za kršenje procedura za izdavanje dozvola za priključenje na elektro mrežu i kašnjenje u izdavanju dozvola zbog čega je Srbija, između ostalog dobila nižu ocenu Svetske banke. „Pojedini su umešani i u korupciju i protiv njih su podnete krivične prijave, a deo zaposlenih kažnjen je zbog loših rezultata u smanjenu gubitaka i krađe električne energije, kažu u EPS-u“. Takođe se ističe da EPS i ODS „EPS Distribucija“ imaju odličnu saradnju sa Gradom Beogradom koja je dodatno ojačana u oblasti rešavanja problema sa nelegalnom gradnjom.

Svakako je za pohvalu to što jedno javno preduzeće sprovodi unutrašnju kontrolu i što preduzima mere da za kažnjavanje zaposlenih koji nisu valjano obavljali svoje dužnosti. Važno je, međutim, da se takve kontrole sprovode redovno i bez obzira na to da li su neki konkretni slučajevi zadobili medijsku pažnju ili pažnju političkih moćnika. U najnovijem slučaju EPS-a, činjenice ukazuju na to da je glavni motiv bio političko-promotivne prirode. Naime, prema nedemantovanim vestima od 6. novembra 2018, predsednik države Aleksandar Vučić, koji je bio na istom mestu sa članovima Vlade drugim povodom, „rekao je da nije zadovoljan nekim aktivnostima i radom pojedinih sektora u okviru Ministarstava energetike i Ministarstva privrede“ oko Duing biznis liste i „da je taj posao morao da se uradi mnogo brže i bolje“. Najavio je da će zbog toga da odgovaraju i pojedini direktori javnih preduzeća, jer je na njima bilo da preduprede propuste“. Iz ovoga bi se moglo zaključiti da je unutrašnja kontrola u EPS sprovedena kako bi v.d. direktora predupredio moguću štetu po sebe.

Zakon o javnim preduzećima poznaje mogućnost razrešenja profesionalnih direktora koji su imenovani na te položaje nakon sprovedenog javnog konkursa. Direktor može biti razrešen pre isteka roka ako JP ne dostavi tromesečni izveštaj u roku, ako ne ispuni planirane aktivnosti iz programa poslovanja, utroši sredstva iznad planiranih za određene namene bez saglasnosti, prekrši pravila o zaradama, ne poštuje pravila o finansijskom izveštavanju i preporuke revizora ili ne izvršava odluke nadzornog odbora. Drugim rečima, ako je plasman Srbije na „Duing biznis“ listi bio toliko bitan, rešavanje problema u vezi sa brzinom odobravanja priključenja korisnika je moglo da da bude uvršteno u plan poslovanja ovog preduzeća, ali ga tamo nema

S druge strane, vršioци dužnosti direktora JP mogu biti razrešeni bez bilo kakvog obrazloženja na bilo kojoj sednici Vlade, što ih čini dodatno zavisnim od političara koji odlučuju o njihovoj sudbini. Kako bi takvo stanje trajalo što kraće, Zakon propisuje da se vršilac dužnosti može imenovati „do imenovanja direktora po sprovedenom javnom konkursu“ i ujedno ograničava trajanje takvog mandata na period „ne duži od jedne godine“, s tim da „isto lice ne može biti dva puta imenovano za vršioca dužnosti

direktora“. Aktuelni direktor ovog preduzeća je preuzeo dužnost preuzeo 15. marta 2016. godine. Na sajtu preduzeća se ne navodi da li je nakon 15. marta 2017. izvršeno ponovno imenovanje. Sve i da jeste, ono ne bi moglo da traje duže od 15. marta 2018. U međuvremenu, konkurs koji je Vlada objavila 23. marta 2016, sa pozivom kandidatima da se prijave u roku od 30 dana, očigledno nije okončan. Kao što su pokazala istraživanja TS, slično je stanje i u većini drugih republičkih javnih preduzeća, i to stanje je nepromenjeno već pet godina.

Politički uticaj na sprovođenje interne kontrole u slučaju havarije u beogradskom naselju Kotež dolazi sa nižeg mesta u hijerarhiji vlasti. Samo jedan dan je protekao između pitanja koje je zamenik gradonačelnika Beograda, Goran Vesić „javno uputio“ Elektrodistribuciji Beograd zbog toga što je neimenovani nelegalni graditelj izazvao havariju i objave reakcije EPS-a. Takve reakcije nije bilo u prethodna tri dana, dok su stanovnici 50 ulica bili bez struje. Naravno, sasvim je izvesno da su zaposleni iz EDB i pre Vesićevo pitanje utvrđivali razloge havarije i radili na tome da se ona otkloni, pa ostaju pitanja da li je pitanje političara ubrzalo kontrolu EPS, da li je ono ponukalo JP da se oglasi saopštenjem i imenuje odgovorne ili su se obe strane dogovorile oko načina kojim im je omogućio promociju u vezi sa istim događajem. Kako god bilo, posledica ovakve promocije jeste da će se u budućnosti građani obraćati političkim moćnicima da reše probleme koji bi trebalo da budu sastavni deo rada depolitizovanih delova javnog sektora.

U normalnom toku stvari, u pravnoj državi, javnim preduzećem bi rukovodio direktor koji je imenovan u skladu sa zakonom, a odgovornost za njegov rad bi se utvrđivala na osnovu ostvarenih planova. Ako je rešavanje problema koji se ocenjuju u rangiranju Svetske banke o lakoći poslovanja prioritet za Srbiju, taj prioritet bi bio definisan u planu rada ovog i drugih javnih preduzeća. Najzad, unutrašnje kontrole bi ispitivale odgovornost zaposlenih za propuste kad god do njih dođe, a građani bi o preduzetim merama dobijali informacije uvek, i bez obzira na zainteresovanost političara ili direktora zbog negativnog publiciteta u javnosti.

Dve trećine državne uprave bez zakonitog rukovodstva

1. jul 2019.

Počev od 1. jula 2019. oko dve trećine organa državne uprave u Srbiji ne samo da nema rukovodioce izabrane na konkursu, kao što to nalaže zakon donet davne 2005. godine, nego ni zakonite vršioce dužnosti. TS neprestano upozorava na nezakonito stanje još kada je davne 2010. godine prvi put istekao rok za okončanje konkursa (31. decembar 2010)! Međutim, protek vremena, zakonske izmene, akcioni planovi i poruke iz EU nisu bili dovoljni da Vlada promeni praksu postavljanja lako zamenljivih vršilaca dužnosti na položaje, umesto profesionalaca čije bi razrešenje morala da obrazlaže.

Tog dana je, naime, po sili zakona, istekao mandat svim vršiocima dužnosti pomoćnika ministara, sekretara ministarstava, direktora i drugih rukovodilaca Vladinih kancelarija, uprava i posebnih organizacija. Ovaj rok za okončanje „v.d. stanja“ u državnoj upravi je aktuelna Vlada sama sebi postavila, izmenama Zakona o državnim službenicima iz 2018. godine. O stepenu odsustva volje da se ovaj zakon primeni najrečitije govori izveštaj sa poslednje sednice Vlade. Na toj sednici, održanoj pre samo četiri dana (27. juna 2019.), Vlada je postavila čak dvadeset vršilaca dužnosti, i to tri u Ministarstvu finansija, dva u Ministarstvu kulture i informisanja, jednog u Ministarstvu poljoprivrede, pet u Kancelariji za Kosovo i Metohiju, tri u Kancelariji za informacione tehnologije i elektronsku upravu, tri u Državnom pravobranilaštvu i po jednog u Upravi za javne nabavke, Republičkoj direkciji za robne rezerve i Direkciji za imovinu.

Veliki problem predstavlja odsustvo podataka o ispunjavanju ove obaveze Vlade. Naime, jedinstven spisak državnih službenika koje postavlja Vlada, do sada nije objavljen. Naglašavamo da građani Srbije mogu da steknu potpunu informaciju jedino detaljnom pretragom podataka sa svake sednice Vlade, svih raspisanih konkursa i pravilnika o sistematizaciji radnih mesta ili informatora o radu svakog od nekoliko desetina organa državne uprave, i to pod uslovom da su objavljeni i ažurni. Naša organizacija takav spisak nije dobila ni po više upućenih zahteva za pristup informacijama, iako je očigledno da bi on morao postojati. Naime, već godinama Vlada Srbije dostavlja zbirne podatke o ovom pitanju Evropskoj komisiji. Prema poslednjim objavljenim podacima, sa kraja 2018. godine, bilo je 370 mesta u vrhu državne uprave, od čega je svega 107 (29%) bilo popunjeno na osnovu sprovedenih konkursa, dok su na 263 (71%) mesta bili vršioci dužnosti.

Ovaj ozbiljan udarac vladavini prava nažalost nije izolovan slučaj. Naime, „v.d. stanje“, koje olakšava direktnu kontrolu institucija javnog sektora od strane političkog vrha, a protivno zakonskim odredbama, postoji i u velikom broju preduzeća u državnom vlasništvu.

Sukob interesa kod postavljenja v.d. direktora koji otkriva krupnije probleme

26. decembar 2019.

Situacija u kojoj je član Vlade, Milan Krkobabić, učestvovao u postavljenju svog sina na mesto vršioca dužnosti direktora JP „Stara planina“ nesumnjivo predstavlja sukob interesa. Iako bi ishod glasanja verovatno bio isti i da se ministar bez portfelja izuzeo iz odlučivanja po ovom pitanju, Zakon o Agenciji za borbu protiv korupcije predviđa da je „pojedinačni akt u čijem donošenju je učestvovao funkcioner koji se zbog sukoba interesa morao izuzeti, ništav“. Za sada je poznato da je Agencija u prvom stepenu preporučila razrešenje ministra, na šta on ima pravo da se žali, ali nije poznato da je Agencija ili bilo ko drugi pokrenuo postupak za oglašavanje rešenja o postavljenju vršioca dužnosti javnog preduzeća ništavim.

Dok je eventualna odluka predsednice Vlade da predloži razrešenje ministra nekoliko meseci pre isteka mandata, a pogotovo narodnih poslanika koji bi se o tome izjašnjavali biti pre svega stvar njihove procene o tome šta im se politički više isplati, utvrđivanje ništavosti je bitno zbog krupnih pravnih posledica koje bi imalo za važnost ugovora i drugih akata koje je v.d. direktora donosio u prethodnih pola godine i onih koje će donositi na dalje.

Međutim, mnogo veći problem od nepotizma jednog ministra predstavlja to što čitava Vlada krši Zakon o javnim preduzećima time što umesto da organizuje konkurse za profesionalce, na šta je obavezna još od 2012, već godinama na ova mesta postavlja vršioci dužnosti. Tako, sudeći po javnim registrima Agencije za borbu protiv korupcije, Javno preduzeće „Stara planina“ ima ne jednog, već najmanje tri vršioca dužnosti! Naime, pored Stefana Krkobabića, koji je vršilac dužnosti od 7. juna 2019, i dalje se kao aktivni vršioci dužnosti u evidencijama vodi njegova neposredna prethodnica, Biljana Đokić (od 21. septembra 2018). Njeno ime se inače ne može naći u registru funkcionera, ali se navodi da je podnela jedan izveštaj o imovini, i to 1. marta 2019. Sudeći po ovim evidencijama, bivša direktorka nije podnela izveštaj po prestanku mandata, niti je prvi izveštaj podnela na vreme, po stupanju na javnu funkciju.

Dalje, Agencija vodi kao aktivnog vršioca dužnosti istog ovog preduzeća i Miloša Adamovića, koji se vodi na tom položaju od 20. oktobra 2016, i koji nakon toga uopšte nije podnosio izveštaje, a bio je dužan u roku od 30 dana od prestanka funkcije v.d. direktora, odnosno u oktobru 2018. Pored toga, ako je Miloš Adamović zaista bio vršilac dužnosti od oktobra 2016. do septembra 2018, to znači da je gotovo polovinu mandata ovim preduzećem rukovodio nelegalno, a da su svi akti potpisani između 19. oktobra 2017. i 20. septembra 2018. ništavi, jer mandat vršiocu dužnosti, po Zakonu o javnim preduzećima iz 2016. može trajati najduže godinu dana.

Još jedan vršilac dužnosti direktra ovog javnog preduzeća koji je po evidencijama Agencije aktivan, jeste i Vladimir Simović koji je bio vršilac dužnosti od 12. juna 2015, pa do 20. oktobra 2016. U doba njegovog postavljenja važio je Zakon o javnim preduzećima iz 2012, koji je omogućavao Vladi da postavi vršioca dužnosti na period od šest meseci, i da pod određenim uslovima, to učini još jednom. Drugim rečima, u najboljem slučaju, postoji period od četiri meseca i osam dana u kojem je upravljanje JP Stara planina bilo nezakonito, a svi potpisani akti ništavi. Kao i u slučaju, prethodno navedenih vršilaca dužnosti, ni za ovog bivšeg direktora „Stare planine“ nema traga da je dostavio izveštaj o imovini i prihodima nakon prestanka funkcije, a što je bio obavezan da uradi u novembru 2016.

Prethodni direktor (Svetislav Popadić), nije bio vršilac dužnosti, već je iskoristio pun četvorogodišnji mandat na koji je postavljen pre nego što je uvedena obaveza organizovanja konkursa. On je podneo izveštaj po

prestanku mandata, ali kasnije nego što Zakon predviđa (početkom decembra, umesto u julu 2015).

Ne dam v.d. stanje

19. januar 2020.

Kakvo „iznenađenje“. MMF je upozorio da predugo traje v.d. stanje u javnim preduzećima i da je potrebno da ona dobiju profesionalnu upravu, kako bi bila transformisana. Mediji koji su osam godina čitali ili retko progovarali o partijskom čerupanju javnog sektora, ustreptali su i zapitali se – ljudi moji, pa šta se to dešava.

Mnogi bi mogli da im odgovore – „pa rekli smo vam“, „upozoravali smo“. Na primer, Fiskalni savet je još 2014. zaključio da „državna i javna preduzeća prete da potope javne finansije Srbije“ i da je „partijsko upravljanje državnim preduzećima dobrim delom uzrok većine sadašnjih problema“ u JP. Profesor Miloško Arsić ukazivao je na razmere katastrofalne štete koja se nanosi državi zbog nestručnog upravljanja i nesprovođenja profesionalizacije. Mi u TS dosadili smo i sami sebi ponavljanjem istih primedbi – od toga da se usvaja novi Zakoni o javnim preduzećima koji ostavlja prostor za partijsko upravljanje, do predstavljanja analiza kako to u praksi izgleda.

A država, predstavnici vlasti, od 2012. godine najavljuju reforme. Profesionalizacija i departizacija javnih preduzeća bilo je jedno od glavnih predizbornih obećanja. Raskidanje sa lošim praksama prethodne vlasti, proverljivo krive za sve. Te 2012. godine usvojen je novi Zakon o JP i odmah prekršen, jer nisu raspisani konkursi za direktore JP u kojima su, neposredno pre donošenja zakona, na čelo postavljeni partijski funkcioneri.

A većina konkursa koji su 2013. raspisani ni do danas nisu okončani. Novi zakon usvojen je 2016. Tek početkom 2017, kada je već isticao rok da se izaberu direktori, raspisani su novi konkursi.

Ministar privrede Goran Knežević obećao je tada da na čelu javnih preduzeća neće biti stranačkih funkcionera, da će konkursi i izbori direktora biti sprovedeni onako kako to zakon nalaže, uz ogradu da će „možda za par dana rokovi biti probijeni, ali to nije značajno. Važno je da dobro uradimo te konkurse“. Direktori će na konkursima biti izabrani „za mesec, mesec i po dana“, obećao je neupućeni ministar.

„Mesec, mesec i po“ se oteglo na tri, tri i po godine. Sa tendencijom daljeg otezanja.

Na kraju, čak i mediji koji ne vole da postavljaju neprijatna pitanja, nisu mogli a da se ne zainteresuju za to da li će se nešto učiniti u vezi sa v.d. stanjem u javnim preduzećima. Ili, da izbegnemo ovaj neodređeni pasiv – da li će Vlada Srbije sprovesti zakon. Da li će formirati komisije (ako to

već nije učinila 2017. nakon raspisivanja konkursa) i da li će te komisije okončati konkurse. Ili raspisati nove. Jer je od raspisivanja još neokončanih konkursa stasala nova generacija profesionalaca koji ispunjavaju uslove. I da li će Vlada prethodno usvojiti podzakonske akte koji treba da regulišu profesionalizaciju – obuku nadzornih odbora u oblasti korporativnog upravljanja, finansijske stimulacije za (profesionalne) direktore koji uspešno budu rukovodili preduzećima, a koja su prethodno oslobođena obaveze da vode socijalnu politiku.

Odgovor? Premijerka Srbije Ana Brnabić poručila je da će izbor direktora javnih preduzeća biti deo reforme tog sektora posle parlamentarnih izbora i da će to biti „u fokusu“ buduće vlade. Vlada je naime u međuvremenu radila neke druge važne stvari – rešavala je „problem preduzeća u stečaju: Železare u Smederevu, RTB Bora, HIP Azotare i PKB Beograd“.

To su znači kapaciteti vlade. Premijerka ne veruje da su sve te stvari mogle da se rade istovremeno i kvalitetno. To je nalik na njenu izjavu s početka 2018. da „postoje kašnjenja u reformama u vezi sa vladavinom prava, ali je za Srbiju važniji kvalitet nego brzina“.

I možda bi neko naivan pomislio – pa nema veze, sad će izbori, oni će to da završe do kraja 2020, inače će opet da im raznorazni domaći i međunarodni kritičari sednu za vrat. Kad ono, iz jednoipčasovnog gostovanja u jutarnjem programu, Aleksandar Vučić progovara. To što je on rekao teško je prepričati, a kamoli shvatiti.

V.d. stanje naime ostaje na snazi, jer Vučić lično tako želi. Obrazloženje je, kako sam ja shvatio, da bi profesionalizacija upravljanja javnim sektorom ugrozila budućnost naše dece, pošto bi se stvorio pritisak sistemom spojenih sudova na privatni sektor da podigne plate. A Vučić voli odgovornost i disciplinu, a ne da se arče JP kao da su Alajbegova slama. A poznato je da se slama najbolje štiti kad je čuva v.d. partijski poslušnik.

Ako ne verujete evo kako je taj dribling izgledao, od reči do reči:

Voditelj: Juče kažu (MMF, primedba Z.M.) da ukinete v.d. stanje da su mnogi rukovodioci upravo...

Vučić: Neću da ukinem... Ja ne dam, ja ne dam, zato što bi ti raspušteni direktori ponovo da naprave neprivlačnim privatni sektor i da sve pozapošljavaju u javni sektor i da to ne može privatnik više da izdrži. Zato što morate da posmatrate... sve je sistem spojenih sudova. Zato što, koliko god se radujem i borim se za radnika, da povećamo minimalac za 11,2 odsto, jer znam da će najsiromašniji radnici time najviše da dobiju, toliko brinem hoće li vlasnik Mone, jer to je bistar bistar mali, klinac roditelja Nade i zaboravio sam otac kako se zove, Toma mislim da se mali zove, bistar mladić, kaže – meni ne odgovara da se toliko povećava minimalac, jer ja plaćam toliko i toliko stotina radnika. Morate da vodite računa...

Voditelj: To je privatna firma...

Vučić: Naravno, zato što mi ne vodimo naša javna preduzeća kao da je privatna firma nego kao da je alajbegova slama. Kad se budemo navikli...

Voditeljka: Pojavljuju se šale na tu temu da vi volite v.d. stanje.

Vučić: Ja ne volim v.d. stanje, ja volim disciplinu i odgovornost.

Voditelj: Da li to znači da nećete poslušati i usvojiti ovu odluku?

Vučić: Delimično ćemo da usvojimo, delimično ćemo da usvojimo. Ja sam gori MMF od MMF-a. I zato sam vam doneo Srđane, vi se smejete Srđane, vi mislite svi. Mnogi od vas misle i govore u sebi jesi video onu budalu, a zato vaša deca, zato vi ne morate da brinete sutra da vam neko kaže da vam je zemlja prezadužena, naprotiv Srbiji pada nivo javnog duga, a istovremeno su nam investicije sve veće. E pa sad da li je to zbog ovog ili onoga vi to razmislite.

Tema se tu odjednom menja, voditelj govori kako je Vučić jedini predsednik koji dolazi u jutarnji program, kako je zbog toga njima veća gledanost, a Vučić dalje iznosi svoje ideje. I na kraju zbog smejanja budali, zbog „ovog ili onog“ i zbog opaske o gledanosti ne saznasmo ni šta je to Vučić doneo Srđanu ni šta će delimično usvojiti.

Ni u kom će svojstvu to usvojiti – kao predsednik SNS-a, kao neformalni savetnik premijerke, ili prosto kao Vođa.

Državna uprava i dalje u „v.d. stanju“

5. jun 2020.

Vlada Srbije nastavila je i ove godine da postavlja vršioce dužnosti, donevši do kraja maja 2020. godine 21 rešenje na šest meseci i 212 rešenja kojim je v.d. status postojećim kadrovima produžen za još tri meseca.

Prethodnu godinu, Srbija je završila, suprotno zakonu, sa tek nešto više od jedne trećine rukovodilaca u državnoj upravi koje je Vlada imenovala nakon konkursa, dok ostatak čine vršioци dužnosti. Mada to ukazuje na neznatan boljitak (oko 5%) u odnosu na situaciju krajem 2018, očigledno je da Vlada sistemski primenjuje praksu postavljanja lako zamenjivih vršilaca dužnosti umesto profesionalaca čije bi razrešenje morala da argumentuje.

Krajem 2018, od 370 položaja u državnoj upravi, na osnovu prethodno sprovedenih javnih i internih konkursa bilo je postavljeno 107 službenika, kako se navodi u izveštaju Pregovaračke grupe za Poglavlje 23.

Tokom 2019, Vlada je raspisala samo 42 konkursa za položaje na mestima pomoćnika ministara, sekretara ministarstava, direktora i drugih rukovodilaca Vladinih kancelarija, uprava i posebnih organizacija. Pošto je na kraju 2018. bilo ukupno 263 mesta koja su zauzimali vršioци dužnosti, to znači da Vlada tokom 2019. nije ni pokušala da kroz konkurs popuni

ove položaje u čak 221. slučaju.

Počev od 3. juna 2020, imajući u vidu odredbe Zakona o vladi sporno je i ovlašćenje Vlade (u tehničkom mandatu) da postavlja službenike na položaje u državnoj upravi, uključujući i vršioce dužnosti, tako da se može očekivati da će mnoga od tih mesta ostati upražnjena do formiranja nove vlade posle izbora.

Vlada Srbije se, dakle, i dalje oglašuje o Zakon, donet još 2005. godine, ali i o akcione planove i poruke Evropske unije o promeni prakse postavljenja vršilaca dužnosti. Zbog tih poruka, Vlada je sebi zadala rok da nezakonito v.d. stanje otkloni do 30. juna 2019, ali je nakon toga nastavila još zdušnije da imenuje vršioce dužnosti. To je bilo praćeno izjavama premijerke koje ukazuju ne samo na to da usaglašavanje stanja sa zakonom nije bilo prioritet, već da se ovaj vid političke kontrole nad javnom administracijom shvata kao nešto dobro.

U drugoj polovini 2019. doneto je skoro duplo više rešenja o postavljenjima vršilaca dužnosti u odnosu na prvih šest meseci 2019.

Zanimljiv je slučaj jednog vršioца dužnosti (sekretara Ministarstva zdravlja) za koga je tokom 2019. doneto pet rešenja za postavljanje na tu poziciju, svako u trajanju od po tri meseca, mada su tri od njih „naknadna“ i odnose se na postavljenja te osobe u 2018. godini (juni, septembar i decembar).

Kako se postavljaju v.d. pomoćnici ministara

14. jul 2020.

Razmena kratkih saopštenja državnog organa (Ministarstvo zaštite životne sredine) i političke stranke (SNS) potvrdila je nešto što su građani već znali - da se vršioци dužnosti u javnoj upravi ne postavljaju na osnovu unapred definisanih kriterijuma, da te odluke Vlada kao kolektivno telo donosi samo formalno, a da se odabir vrši na drugom mestu.

Oni koji više veruju ministru (iz SPS), zaključiće da se ova kadrovska rešenja vrše na predlog stranaka koje čine vladajuću koaliciju. Ministarstvo za zaštitu životne sredine je na svom zvaničnom sajtu saopštilo da je pomoćnik ministra Slobodan Perović, "imenovan na to mesto, na predlog Srpske napredne stranke, uz saglasnost Alekse Jokića." Pomenuti Aleksa Jokić ne vrši ni jednu državnu funkciju, a iz raznih medijskih napisa se može zaključiti da je on član predsedništva SNS, ali ne i kakva su mu zaduženja po tom osnovu.

Građani koji poklone veru saopštenju SNS zaključiće da se vršioци dužnosti postavljaju na osnovu ličnih i arbitrarnih odluka ministara i da odgovaraju samo njima.

Pomoćnici ministara se po Zakonu postavljaju na osnovu prethodno

sprovedenog konkursa. Postavljanje vršilaca dužnosti je predviđeno kao kratko privremeno rešenje, dok se konkurs ne okonča. U stvarnosti, Vlada ignoriše ovu svoju obavezu, pa su tako, prema nalazima Transparentnosti Srbije, na kraju prošle godine blizu dve trećine ovih mesta zauzimali lako zamenljivi vršioci dužnosti, umesto profesionalaca, čija bi smena morala da bude zasnovana na jasno definisanim zakonskim razlozima.

APR reagovao na inicijativu Transparentnosti

26. septembar 2020.

Nakon što smo uputili inicijative Ministarstvu privrede i Agenciji za privredne registre da reše problem nezakonitih direktora javnih preduzeća, kojima je davno istekao mandat, dobili smo brzi odgovor od APR-a.

Jednim mejlom su nam na svih 19 dopisa odgovorili da nisu nadležni da menjaju podatke. Nismo odustali, pa smo se obratili novim dopisom, ukazavši u prigovoru da postoje koraci koje mogu da preduzmu. To je urodilo plodom - dobili smo konačno odgovor da APR sama ne može da izmeni podatke ali će odmah proslediti inicijativu Ministarstvu privrede. Ministarstvo sada ima na stolu dve inicijative - našu i ovu prosleđenu od APR-a.

Jasno je da u ovom slučaju nije upitno da li Ministarstvo može ili želi da reši ovo pitanje. Nije rešenje samo obrisati aktuelne vd direktore, već okončati konkurse, izabrati profesionalne direktore i ubuduće redovno sprovođiti konkurse.

Prethodno bi trebalo usvojiti podzakonske akte koji se čekaju osam godina, a koji treba da doprinesu profesionalizaciji, ali, što je mnogo važnije i teže, potrebna je politička volja da se prekine kontrola javnih preduzeća, domova za uhljebljivanje, za izvlačenje novca, zloupotrebu resursa i poluga za održavanje socijalnog mira.

Bez svega toga, konkursi će biti samo prazna školjka za dovođenje partijskih kadrova koji će preko JP sprovođiti partijsku politiku.

Podsećamo, od 34 preduzeća u državnom vlasništvu na koja se primenjuje Zakona o javnim preduzećima, samo devet ima direktore izabrane na konkursu, kao što nalaže Zakon, dok su u 22 na čelu vršioci dužnosti direktora. U još tri preduzeća nije bilo moguće utvrditi u kojem statusu je direktor.

Od 22 slučaja "vd stanja" (13 javnih preduzeća i devet akcionarskih društava ili društava sa ograničenom odgovornošću), u čak 19 je istekao mandat vd direktora, koji je zakonom ograničen na najduže 12 meseci.

Sve odluke i ugovori potpisani od strane tih 19 građana koji nezakonito rukovode javnim preduzećima posle isteka mandata su ništavi, što je već utvrđeno najmanje jednom sudskom presudom. U tom predmetu je za-

posleni dobio spor protiv JP Pošte Srbije, jer je rešenje protiv njega doneo na osnovu pisanog ovlašćenja v.d. direktorke kojoj je istekao mandat.

Trafo stanica na telefonski poziv

12. oktobar 2020.

Prilikom obilaska jednog sela na Pešteru, predsednik Srbije je brzo reagovao na problem meštana. Koliko se može razumeti, dotok električne energije je bio nestabilan, što je onemogućavalo korišćenje električnih muzilica za krave u tom stočarskom kraju. Na TV snimku se vidi da predsednik dogovara sa v.d. direktorom EPS izgradnju nove trafo-stanice („ne manje od 35 kilovolta“), tokom sledeće godine, naravno „ako budžet to dozvoljava“. Dobro je ako će problem meštana Dolića biti rešen, pa makar i na ovaj način. Da li u svemu ovome ima nečega štetnog ili pogrešnog?

Očigledno je da problem o kojem su meštani upoznali predsednika nije od juče, pa je verovatno da su se nekom u vezi sa tim već obraćali, a da nije rešen. Ako problem nije bio rešen do sada iako jeste prioritetan, to znači da bi zbog toga trebalo pokrenuti postupak za utvrđivanje odgovornosti onih koji problem nisu rešili ranije. S druge strane, ukoliko problem nije prioritetan, to jest, ukoliko postoje druga mesta gde su investicije i intervencije javnog preduzeća potrebne, onda se na ovaj način čini šteta meštanima nekog drugog grada ili sela. Međutim, dok su dobitnici poznati na osnovu TV snimka, ostaje nepoznato ko je na gubitku zbog ove intervencije sa najvišeg nivoa. Najzad, treća mogućnost bi bila da su radovi zaista prioritetni i da su već planirani, ali da je čitava stvar iskorišćena u promotivne svrhe.

Ni jedan od aktera u ovom slučaju ne postupa u okviru svojih ovlašćenja. Predsednik Srbije svakako nije nadležan da rešava pitanja iz nadležnosti javnih preduzeća, ali mu se ne može zameriti ni kao čoveku ni kao političaru to što je želeo da pomogne u rešavanju. Međutim, pomoć koja ne bi ugrozila funkcionisanje institucija bi se mogla sastojati, na primer, u tome da preko Vlade Srbije (koja jeste nadležna za nadzor nad radom javnih preduzeća) zatraži informacije o postupanju EPS u ovom slučaju i da ih obavesti o tome šta je saznao. Telefonski poziv direktoru preduzeća, pogotovo kada je reč o osobi čiji položaj zavisi od volje vlade koju kontroliše predsednikova politička stranka, bez obzira na ograde u pogledu raspoloživog budžeta, ima dejstvo naloga da ovi radovi budu uvršteni u plan za narednu godinu. Da stvar bude složenija pobrinula se ta ista Vlada, time što godinama nije izabrala direktora EPS na konkursu, niti je imenovala zakonitog vršioca dužnosti. Naime, Miloradu Grčiću je mandat na mestu v.d. direktora ovog javnog preduzeća istekao još 23. marta 2017. Usled toga, bilo koja odluka koju on donese, uključujući program poslovanja za narednu godinu ili odluke u vezi sa izgradnjom bilo koje trafo stanice imaju jednaku pravnu snagu kao i da ih je potpisao bilo koji građanin Srbije, koji nikada nije bio ni direktor ni zaposlen u EPS.

Ovaj primer je dobra ilustracija zbog čega političari ne žele profesionalizaciju javnih preduzeća i zbog čega na čelu javnih preduzeća godinama, mimo zakona, sede vršioci dužnosti. Oni su smenjivi u svakom času i takav status otvara mogućnost političkog pritiska i ispunjavanja želja - bilo da je reč o predizbornom asfaltiranju ulica ili postizbornom podizanju rejtinga i učvršćivanju slike o predsedniku koji je za sve zadužen i sve rešava. Druge oblik korišćenja javnih preduzeća i njihovih resursa i da ne pominjemo.

Inače, TS je aktivnosti vršioca dužnosti direktora EPS-a zabeležila i u okviru monitoringa izborne kampanje. Tada je izvršavao dužnosti podrške lokalnim funkcionerima organizujući im promotivne događaje.

U tome ga nije omeo ni zvanični kraj predizborne kampanje jer je on svoju kampanju okončao 19. juna, tokom izborne tišine, kada je obišao postrojenje u Obrenovcu, u društvu predsednika opštine Miroslava Čučkovića.

Prethodno su 17. juna radove na rekonstrukciji dalekovoda i mreže niskog napona na području opštine Mionica obišli Grčić i Boban Janković, predsednik te opštine. Grčić je iskoristio priliku da podseti i na inicijatora napajanja električnom energijom Mionice i Divčibara: "Aleksandar Vučić, predsednik Srbije, vodi računa o svakom kvadratnom metru Republike Srbije. Sada je momenat kada se otvara novo poglavlje za budućnost Mionice i svih Mioničana, ali i čitav kraj kada je reč o napajanju električnom energijom".

Istog dana Grčić je bio u Obrenovcu sa ministrom finansija Slišom Malim i tamošnjim predsednikom opštine: prisustvovali su otvaranju renoviranog banjskog kupališta „Cevka“ - "mesta za uživanje i još jednog u nizu obećanja koje je ispunjeno", kako je to sročio Mali. Za pohvale na račun predsednika bio je zadužen ministar finansija: "Obrenovac je opština koja je simbol obnove i napretka Srbije, ali su uspehu prethodile teške reforme koje je pokrenuo predsednik Republike Srbije Aleksandar Vučić". Činjenica da je teško ustanoviti vezu EPS-a i banjskog kupališta možda je bila presudna da se ova vest, za razliku od drugih promotivnih aktivnosti Grčića, ne nađe na sajtu EPS-a.

Našla se zato vest od 16. juna kada je Grčić obišao predsednika opštine Gornji Milanovac i rekonstruisanu trafostanicu. Trafostanica je izgrađena, moglo bi se zaključiti, da bi predsednik mogao da otvara fabrike koje rade na struju: "Prateći politiku Aleksandra Vučića, u cilju stabilizacije celog elektroenergetskog sistema, modernizujemo i gradimo nove trafostanice. Znamo da je bilo neophodno poboljšati snabdevanje električnom energijom na području Gornjeg Milanovca kako bi mogle da se otvaraju fabrike i grade autoputevi".

I 15. juna je Grčić elektrifikovao lokalne zvaničnike. U Lazarevcu je položen kamen temeljac za novu trafostanicu, a Grčić je pojasnio da trafostanica služi da bi se struja za čiju proizvodnju brine predsednik sprovela

do građana: "Svedoci smo da politika Aleksandra Vučića, predsednika Republike Srbije, daje rezultate i to se vidi u svakoj opštini širom Srbije. Elektroprivreda Srbije i ogranak Rudarski basen Kolubara zahvalni su predsedniku što brine o proizvodnji, ali nije važno samo da se struja proizvede već i da stigne do građana. Zato su neophodna ulaganja u distribuciju i danas počinjemo gradnju nove 35 kV trafostanice u koju će biti uloženo 150 miliona dinara".

Grčić je 11. juna modernizovao elektromrežu i gradonačelnika Loznice. na puštanju u rad nove trafostanice „Loznica 2“. Pohvale predsedniku, ali i Vladi, prepustio je domaćinu: "politika predsednika, države i vlade potvrđuju da se ulaganjem u sve vidove infrastrukture ne samo podiže kvalitet života nego je to šansa i za domaću privredu i dovođenje novih stranih investitora".

U Kruševcu je 8. juna, na puštanju u rad još jedne "rekonstruisana i dograđena trafostanica" bila pojačana ekipa. Uz vd direktora EPS, gradonačelnicu Kruševca, prisustvovala je i direktorka Elektromreža Srbije.

Na sajtu EPS-a nađena je još jedna promotivna elektrolokalna aktivnost - puštanje u rad trafostanice u Ubu, 22. maja, u društvu predsednika opštine, sa predsednikom na usnama: "Shodno uspešnoj razvojnoj i ekonomskoj politici Aleksandra Vučića, izgradnjom autoputa Ub postaje sve interesantniji i neophodno je bilo baviti se rekonstrukcijom i izgradnjom mreže za snabdevanje električnom energijom".

Posle ovih osam predizbornih promotivnih aktivnosti tokom kampanje, Grčić se u narednih tri i po meseca na terenu pojavio samo četiri puta - 24. juna kada je posetio poplavljena područja u Ljuboviji, 14. avgusta na gradilištu trafostanice "Krnješevci", 28. avgusta u poseti rudarima noćne smene u Kolubari (sa obrazloženjem da je poseta deo "redovne razmene iskustava za unapređenje proizvodnje uglja i električne energije i poboljšanje uslova rada") i 5. oktobra na gradilištu trafostanice "Zlatibor 1".

Direktori javnih preduzeća predmet otvorene političke trgovine

27. oktobar 2020.

Nova Vlada Srbije još nije izabrana, a već stižu najave da će kršiti aktuelni Zakon o javnim preduzećima. Prvo je novi predsednik Narodne skupštine izjavio da se „ime direktora Srbijagasa nije dovodilo u pitanje i da na čelu tog preduzeća ostaje Bajatović,“ ali i da će "SPS pored toga dobiti još jedno jako preduzeće". On je takođe objasnio da SPS-u preduzeća „nisu važna zbog samog preduzeća, već da što više ljudi bude deo tog procesa i da u tome učestvuju“.

Današnje Novosti, na naslovnoj stranici, u zavisnosti od izdanja, doskorašnjeg ministra Antiću vide bilo kao direktora „Koridora“ ili EPS-a.

Zakon o javnim preduzećima, kako onaj iz 2012, tako i onaj iz 2016, nala-

žu da načelu javnih preduzeća budu profesionalni direktori, koje će Vlada Srbije imenovati nakon sprovedenog konkursa. Oba navedena zakona su usvojile Narodne skupštine u kojima su većinu činili poslanici SNS i SPS. Međutim, to ovim partijama, odnosno Vladama koje su formirale, nije ništa smetalo da ih bezobzirno krše. Tako, prema nalazima Transparentnosti, od 34 republička preduzeća na koja se primenjuje ovaj zakon, samo u devet postoje direktori koji su imenovani nakon sprovedenog konkursa, u 22 vršiocu dužnosti, dok za tri nije bilo moguće naći tačne podatke. U čak 19 slučajeva preduzećima nezakonito rukovode građani kojima je po sili zakona prestao mandat, zbog čega smo pokrenuli inicijativu kod Ministarstva privrede i APR za vršenje nadzora, odnosno brisanje podataka o nezakonitim zastupnicima.

Čak 17 od 34 javnih i državnih preduzeća nije nikada imalo direktora izabranog na javnom konkursu. Preostalih 17 je tokom ovih osam godina u proseku imalo direktora izabranog na konkursu samo 2,5 godine,

Dosadašnja i buduća premijerka je 17. januara 2020, u reakciji na zahtev MMF-a da se prekine praksa upravljanja JP preko vršilaca dužnosti, obećala sprovođenje konkursa.

I Antić i Bajatović bi mogli biti izabrani za direktore JP za koja su "viđeni" i na konkursu, ukoliko ne bude bilo boljih kandidata. Javna objava da je ta stvar rešena na političkom nivou predstavlja veoma dobru garanciju da se na taj konkurs neće ni javiti niko drugi, znajući da će se u suprotnom naći načina da ipak bude izabran unapred određen kandidat. U takvim okolnostima bi bilo poštenije i po pravni poredak sigurnije da Vlada ili poslaničke grupe predlože amandman kojim će se sve odredbe Zakona o konkursu zameniti odredbom prema kojoj "Vlada imenuje direktora javnog preduzeća na osnovu koalicionog sporazuma predsednika političkih stranaka koji čine Vladu".

Da li su direktori kojima je istekao mandat potpisivali ugovore o javnim nabavkama

2. januar 2021.

Transparentnost Srbija pozvala je Kancelariju za javne nabavke da sprovede monitoring primene zakona u javnim preduzećima i drugim preduzećima u državnom vlasništvu čijim je direktorima istekao mandat i utvrdi ko je potpisivao planove javnih nabavki i zaključivao ugovore o javnim nabavkama.

Reč je o 20 preduzeća čiji su direktori u statusu vršioca dužnosti iako je svima istekao rok maksimalnog trajanja tog statusa propisan zakonom: JP „Srbijagas“, JP „Srbijašume“, JP „Putevi Srbije“, JP „Pošta Srbija“, JP „Elektroprivreda Srbije“, JP za podzemnu eksploataciju uglja „Resavica“, JP „Nuklearni objekti Srbije“, JP „Zavod za udžbenike“, JP „Mreža most“, JP „Emisiona tehnika i veze“, JP „Nacionalni park Kopanik“, JP „Nacional-

ni park Fruška Gora“, JP „Nacionalni park Đerdap“, „Železnica Srbije“ AD, Srbija Voz“ AD, „Srbija Kargo“ AD, Transnafta AD, „Državna lutrija Srbije“ DOO, „Tvrđava Golubački grad“ DOO i „Rezervat Uvac“ DOO.

Od Kancelarije za javne nabavke TS je zatražila da proveri da li su u navedenim preduzećima ugovore o javnim nabavkama i nabavkama na koje se ne primenjuje Zakon zaključivala lica koja se neosnovano prikazuju u javnosti kao direktori, odnosno vršiocu dužnosti direktora, iako im je istekao mandat.

Naime ukoliko su nakon isteka svog mandata, ugovore ispred naručilaca zaključivala ta lica, to predstavlja osnov za ništavost ugovora u skladu sa Zakonom o obligacionim odnosima.

Ukoliko su ugovore zaključivala lica koja su ovlašćena od strane direktora ili vršioca dužnosti, treba proveriti kada je ovlašćenje dato. Ukoliko je ovlašćenje dato nakon isteka mandata, to takođe predstavlja osnov za ništavost tako zaključenih ugovora, jer su oni ustvari bili ovlašćeni od strane neovlašćenog lica.

Iz istog razloga, Kancelarija za javne nabavke bi trebalo da proveri i da li su aktuelne planove javnih nabavki potpisivala, odnosno odobravalala, lica koja za to nisu bila ovlašćena. Ukoliko je to slučaj, planovi javnih nabavki za 2020. nisu važeći, odnosno nisu bili važeći ni planovi ovih preduzeća iz ranijih godina, što znači da nisu bili ispunjeni uslovi za pokretanje postupaka javnih nabavki na osnovu nevažećih planova.

Poziv tužilaštvu da reaguje na nezakonito postavljenje vd direktora

27. april 2021.

Transparentnost Srbija pozvala je Republičko javno tužilaštvo da zbog povrede zakona na štetu javnog interesa podnese tužbu, odnosno pokrene upravni spor za osporavanje zakonitosti rešenja o retroaktivnom postavljenju na položaj vršioca dužnosti direktora Agencije za zaštitu životne sredine Filipa Radovića.

Vlada Srbije je na sednici održanoj 15. aprila 2021. postavila Radovića na položaj vršioca dužnosti direktora Agencije, ali retroaktivno na tri meseca, počev od 9. oktobra 2020. godine. Pre toga, Radović je bio direktor Agencije od 22. februara 2013. godine do 19. marta 2015. godine, kada je prvi put postavljen na položaj vršioca dužnosti direktora. On je potom još 20 puta postavljan za vršioca dužnosti direktora, redovno na tri meseca, i jednom na šest meseci. Pre gore pomenutog retroaktivnog postavljenja, Radović je još pet puta bio postavljan retroaktivno ali je tada bila reč o kašnjenjima od jednog do devet dana.

TS je u dopisu RJT ukazala na zakonski okvir, propisana ograničenja i zabrane, te navela da se na osnovu svega iznetog može osnovano pretpostaviti da donošenje pomenutog rešenja ima za cilj da se, kroz retroak-

tivno postavljene, ozakone akti koje je taj bivši vršilac dužnosti direktora donosio u periodu dok nije imao pravo da donosi odluke u ime Agencije.

„Ovom prilikom Vas podsećamo da nije reč o beznačajnim aktima već aktima kojima se odlučivalo o osnovnim i najvažnijim pravima i interesima drugih lica. Kao ilustraciju njihove važnosti navodimo slučaj iz novembra 2020. godine, kada je Milenko Jovanović dobio otkaz na mestu načelnika za pitanja kvaliteta vazduha u Agenciji za zaštitu životne sredine, u vreme kada Filip Radović nije imao status v.d. direktora Agencije, tačnije kada mu je mandat prestao“, podseća se u dopisu TS.

Jovanović je, inače, ukazivao da je otkaz dobio zato što se suprotstavio odluci direktora da se bez odobrenja stručnjaka menjaju i ublažavaju kriterijumi za ocenjivanje kvaliteta vazduha. Agencija je tada navela da je zaposleni otpušten zbog toga što „nije obezbedio adekvatno održavanje većine mernih stanica, koje su zbog toga nedopustivo zapuštene“, što je Jovanović negirao. Milenko Jovanović je na posao u Agenciju vraćen odlukom Višeg suda u Beogradu – do okončanja sudskog postupka koji je pokrenuo posle otkaza ugovora o radu.

Transparentnost Srbija uputila je dopis i predsednici Vlade Srbije u kome je ukazala na ovaj slučaj i zakonske odredbe i pozvala Vladu da prestane sa praksom „ozakonjenja“ tj. stvaranjem privida da su odluke koje građani, kojima je istekao status vršioca dužnosti direktora, i dalje donose u skladu sa zakonom.

V.D. lice F.R. u vremeplovu Vlade Srbije

5. maj 2021.

Došli smo do tačke kada treba priznati da su vladari sa apsolutističkim tendencijama iz srpske prošlosti više držali do prava nego današnja Vlada Srbije.

Tako je, prema svedočanstvu Slobodana Jovanovića, u jednom od nekoliko državnih udara, poslednji Obrenović 6. aprila 1903. na 45 minuta obustavio primenu Aprilskog ustava iz 1901, da bi za to vreme ukinuo zakon o izborima, opštinama i štampi i doneo nove koji su mu bili po volji, a potom vratio ustav na snagu. Aktuelna Vlada Srbije ne poseže za državnim udarom ovog tipa, kako bi, na primer, privremeno ukinula važenje Zakona o državnim službenicima i izvršila postavljenja na način suprotan tom zakonu. Umesto toga, naši sadašnji vlastodršci prigodno modifikuju zakone fizike.

Tako je Vlada, na sednici održanoj 15. aprila 2021. postavila Filipa Radovića na položaj vršioca dužnosti direktora Agencije za zaštitu životne sredine, na tri meseca, ali počev od 9. oktobra 2020. Da bi valjda bilo manje primetno, na sednici održanoj 7 dana kasnije, Radović je ponovo postavljen na tri meseca, ovaj put počev od 10. januara 2021. Da ne bude

nedoumice, ni Zakon o državnim službenicima ni Zakon o opštem upravnom postupku, ne dopušta retroaktivnost, već predviđa da „akt počinje da proizvodi pravna dejstva od kada je stranka o njemu obavestena, ako njime nije određeno da pravna dejstva počinju kasnije“.

Inače, ista osoba je bila direktor (ne vršilac dužnosti) Agencije od 22. februara 2013. do 19. marta 2015, kada je razrešen i pored toga što mu nije bio istekao petogodišnji mandat. Razlog za to je očigledno bila reorganizacija nakon izmene Zakona o ministarstvima. Naime, Agencija, koja je ranije bila deo Ministarstva energetike, razvoja i zaštite životne sredine postala je deo Ministarstva poljoprivrede i zaštite životne sredine, pa je položaj koji je on zauzimao formalno prestao da postoji.

Iako je u nekim slučajevima promena naziva resora korišćena kako bi se bez daljeg obrazlaganja uklonili nepoželjni pomoćnici ministara i drugi službenici na položaju koji su postavljeni nakon konkursa, to ovde nije slučaj. Na podobnost Filipa Radovića jasno ukazuje činjenica da je on nakon toga još 20 puta bio postavljan za vršioca dužnosti direktora.

Odluka o retroaktivnom postavljenju za period od 9. oktobra 2020. dobija posebno na značaju u kontekstu činjenice da je upravo u ovom periodu, novembra 2020, otkaz na mesto načelnika za pitanja kvaliteta vazduha u Agenciji za zaštitu životne sredine dobio Milenko Jovanović. Jovanović je, inače, ukazivao da je otkaz dobio zato što se suprotstavio odluci direktora da se bez odobrenja stručnjaka menjaju i ublažavaju kriterijumi za ocenjivanje kvaliteta vazduha. Agencija je tada navela da je zaposleni otpušten zbog toga što „nije obezbedio adekvatno održavanje većine mernih stanica, koje su zbog toga nedopustivo zapuštene“, što je Jovanović negirao. Milenko Jovanović je na posao u Agenciju vraćen odlukom Višeg suda u Beogradu – privremenom merom do okončanja sudskog postupka koji je pokrenuo posle otkaza ugovora o radu.

Međutim, bez obzira na to da li će sud protumačiti da je ovaj otkaz bio zasnovan na legitimnim razlozima ili je reč o odmazdi prema uzbunjivaču, odluka o otkazu je svakako nezakonita, jer ju je doneo Filip Radović, koji u tom trenutku nije bio ni direktor, ni vršilac dužnosti direktora, već samo neko ko se faktički nalazio u direktorskoj kancelariji. Problem sa uzurpacijom funkcije je, u stvari, daleko veći od zakonitosti otkaza uzbunjivaču, jer se odnosi na bilo koji akt koji je F.R. potpisivao, u periodima kada nije imao ovlašćenja. Na primer, 19. oktobra 2020, dok Agencija nije imala legalnog rukovodioca, ona je zaključila ugovor o nabavci „opreme za obeležavanje i rad u poslovnim prostorijama“ vredan 4.992.600 dinara. Zbog nezakonitosti njegovog položaja, sporni su i svi drugi ugovori ili odluke (na primer o prijemu u radni odnos), uključujući i one manjeg značaja (na primer rešenja o godišnjem odmoru zaposlenih). Za utihu je to što direktor ove agencije nema ovlašćenja, budžet i priliku da ugovara vrednije poslove, za razliku od, na primer, 21 kvazi-direktora republičkih javnih preduzeća, koji nakon isteka mandata neosnovano raspolazu javnom imovinom čija se vrednost meri milijardama evra.

Najviša službenička mesta u državnoj upravi bila su legalni deo „partijskog plena“ do 2005. To je promenjeno kada je na osnovu Strategije reforme državne uprave, donet Zakon o državnim službenicima, koji je uz brojne promene i dalje na snazi. Obaveza koju je preuzela još Vlada Vojislava Koštunice nije ispunjena ni za mandata njegovih naslednika (Cvetković, Dačić, Vučić, Brnabić). Reč je o tome da bi politička mesta u ministarstvima trebalo da zauzimaju samo ministri i državni sekretari, a da svi drugi službenici, uključujući i oko 400 „službenika na položajima“ budu profesionalci, postavljeni nakon sprovedenog konkursa.

Ova „depolitizacija“ je isprva odlagana izmenama zakona, tako što su pomerani rokovi, a u međuvremenu se Vlada koristila mogućnošću da vrši postavljenja i razrešenja „na osnovu ranijih propisa“. Takvo stanje je trebalo da bude presečeno odredbom Zakona prema kojoj službenicima na položaju koji su postavljeni na osnovu ranijih propisa „dužnost u svakom slučaju prestaje 31. decembra 2010“.

Međutim, do toga nije došlo, pa je Vlada nastavila sa ranijom praksom (ovaj put bez jasnog pravnog osnova). Do bitne novine je došlo kroz izmene iz 2014, kada je formalno uveden institut „vršilaca dužnosti“ (član 67a), kada je ograničen njihov mandat (na 6 meseci plus tri meseca ako konkurs ne uspe ili ako nakon konkursa ne dođe do postavljenja) i kada je bilo određeno da se za vršioca dužnosti može postaviti samo osoba koja ispunjava uslove za to mesto. „Vršiocu dužnosti prestaje dužnost istekom perioda na koji vršilac dužnosti može biti postavljen u skladu sa st. 1, 4. i 5. ovog člana i položaj ostaje nepopunjen do postavljenja državnog službenika na položaj u konkursnom postupku“, jasno se kaže na kraju ovog člana.

U međuvremenu, za ovaj problem se zainteresovala Evropska komisija, koja je ovo pitanje uključila u prelazna merila napretka u vezi sa borbom protiv korupcije i koja odsustvo tog napretka redovno prati u svojim izveštajima. Iako je Transparentnost Srbija kroz više zahteva za pristup informacijama, još od 2011. pokušavala da dođe do kompletnih podataka o tome koji položaji su popunjeni po zakonu, a koje zauzimaju vršioci dužnosti, to je i dalje moguće utvrditi jedino pešački.

Da nije pomenutih zahteva EU, ne bismo imali zbirni prikaz stanja. Naime, tek iz podataka koje Vlada dostavlja EU, a koji do građana Srbije dopiru preko Brisela, može se videti koliko trenutno položaja postoji i koliko je njih popunjeno nakon konkursa, a koliko ne. Ovo je naročito bio slučaj tokom 2019. i 2020, kada Vlada nije objavljivala izveštaje o sprovođenju AP za poglavlje 23. Bilo bi dobro da medijska promocija slučaja V.D. lica F.R. dovede do toga da briselska administracija zatraži popunjavanje nove rubrike – broj v.d-a koji su postavljeni protivno Zakonu.

Inače, da ne bismo čekali da nam EU rešava domaće probleme, povodom ovog slučaja je Transparentnost Srbija pozvala Republičko javno tužilaštvo da zbog povrede zakona na štetu javnog interesa podnese

tužbu, odnosno pokrene upravni spor za osporavanje zakonitosti rešenja o retroaktivnom postavljenju na položaj vršioca dužnosti direktora Agencije za zaštitu životne sredine Filipa Radovića.

Transparentnost Srbija uputila je dopis i predsednici Vlade Srbije u kome je ukazala na ovaj slučaj i zakonske odredbe i pozvala Vladu da prestane sa praksom ozakonjenja, to jest stvaranja privida da se odluke koje građani, kojima je istekao status vršioca dužnosti direktora, i dalje donose u skladu sa zakonom. „Odgovor“ Vlade nije mogao biti jasniji – istog dana kada je dopis primljen, pored F.R. retroaktivno su postavljena još tri vršioca dužnosti! Tužilaštvo još uvek čuti.

Mogli smo javno i Jasno da čujemo stav najviših zvaničnika da držanje službenika u „v.d. stanju“, čak i kada je reč o „proverenim kadrovima“, nije samo incident i plod opterećenosti drugim obavezama, već mera koja treba da spreči bilo kog „šrafa“ da uradi nešto na svoju ruku. U međuvremenu je, kao što smo mogli da vidimo, Vlada Srbije prestala da mari ne samo za obaveze iz sopstvenih zakona i planova, već i za ograničenja koja postavlja kalendar. I to u meri gde ne bi pomoglo ni da je, po uzoru na Aleksandra Obrenovića, za potrebe retroaktivnog odlučivanja gregorijanski privremeno zamenjen julijanskim.

Novi udar na pravni sistem i poredak u Srbiji

28. jul 2021.

Ministarstvo privrede nanelo je novi udar pravnom sistemu i poretku u Srbiji pokušajem da prikaže da osobe kojima je istekao mandat vršioca dužnosti direktora javnih preduzeća i dalje zakonito obavljaju te funkcije.

U izveštaju sa javne rasprave o Nacrtu zakona o izmenama i dopunama Zakona o postupku registracije u Agenciji za privredne registre Ministarstvo privrede je ustvrdilo da Registrator (APR) ne može automatski da briše podatke o licima ovlašćenim za zastupanje javnih preduzeća nakon što im istekne period na koji su imenovani (prestanak mandata) jer im, kako tvrdi Ministarstvo, mandat ne prestaje po sili zakona, već je neophodno doneti rešenje o razrešenju. TS je u javnoj raspravi predlagala da se zakonom izričito propiše da se navedeni podaci brišu po automatizmu.

Javno saopštenim stavom da je za prestanak funkcije vršioca dužnosti direktora javnog preduzeća neophodno da „nadležni organ donese akt o razrešenju vršioca dužnosti, imajući u vidu da ne postoji zakonska odredba kojom je predviđeno da funkcija vršioca dužnosti direktora javnog preduzeća prestaje po sili zakona (ex lege) istekom propisanog roka“, Ministarstvo privrede je pokazalo zavidan stepen nepoznavanja Zakona o javnim preduzećima, koji je ono izradilo i čiju primenu je dužno da nadzire.

Zakon izričito propisuje da mandat direktora prestaje istekom perioda na koji je imenovan. U takvim slučajevima Ministarstvo je u obavezi da utvrdi da se javnim preduzećima upravlja nezakonito. Da je zakonodavac želeo da mandat vršioca dužnosti traje do imenovanja novog direktora ili v.d. direktora, onda bi tako i propisao, a ne bi ograničio maksimalno trajanje mandata.

Apsurdnost ovakvog stava i opasnost za pravni poredak može se ilustrovati sledećim primerima: kada bi se dosledno primenio, mandat predsednika Republike ili sudija Ustavnog suda prestao bi tek donošenjem rešenja o razrešenju nakon isteka mandata a ne, kako Ustav i zakoni garantuju, istekom vremena na koje su izabrani.

Sve navedeno se dešava uprkos činjenici da postoji sudska praksa, oličena u presudi Prvog osnovnog suda u Beogradu iz 2019. godine, prema kojoj je "... na osnovu člana 52 stav 2 Zakona o javnim preduzećima, koji precizira da v.d. status mora da prestane nakon dva mandata od šest meseci...Miri Petrović (v.d. direktora JP "Pošta Srbije") taj status istekao" a da "rešenja kojima su grupi radnika izdata tromesečna suspenzija sa posla, po kojima im je isplaćivana i zarada u visini od trećine osnovne plate, poništena su jer, kako navodi sud, doneta su od neovlašćenog lica".

DRI ukazuje na nezakonitog vd direktora javnog preduzeća

14. avgust 2021.

Državna revizorska institucija ukazala je da Nuklearnim objektima Srbije upravlja lice koje duže od šest godina ima status vršioca dužnosti direktora, dok je mandat istekao predsedniku i četvorici članova Nadzornog odbora, ali oni i dalje obavljaju tu dužnost.

To se navodi u izveštaju o reviziji pravilnosti poslovanja Nuklearnih objekata Srbij. Konstatuje se da to nije u skladu sa Zakonom o javnim preduzećima, kojim je propisano da period obavljanja funkcije vršioca dužnosti direktora ne može biti duži od jedne godine. Dalje se navodi da je preduzeće uputilo dopis nadležnom Ministarstvu privrede u cilju rešavanja pitanja statusa vršioca dužnosti direktora i statusa nadzornog odbora, u kojem su navedene zapažanja revizora navedena u Pismu rukovodstvu.

Na čelu Nuklearnih objekata u statusu v.d. direktora je – Dalibor Arbutina. U NO su Ilija Plečaš, Katarina Stevanović, Branislav Mijatović, Ranko Marković i Ivana Maksimović.

DRI je već u nekoliko navrata ukazala na istovetnu nepravilnost u javnim preduzećima i preduzećima u državnom vlasništvu u kojima je sprovodila reviziju. U januaru 2021. preporučila je Elektroprivredi Srbije da kod osnivača pokrene inicijativu za imenovanje direktora u skladu sa ZoJP. Istovetnu preporuku dala je u julu Akcionarskom preduzeću Srbija kargo. U izveštaju o reviziji AD Srbija voz navodi se da je Društvo 24. maja

2021. godine uputilo dopis nadležnom ministarstvu sa navodima iz Narcrta izveštaja Državne revizorske institucije da imenovano lice više od tri godine obavlja funkciju vršioca dužnosti direktora Akcionarskog društva za železnički prevoz putnika „Srbija Voz“ Beograd.

Istovetnan je slučaj i u JP Resavica - DRI je tokom revizije ukazala na položaj direktora, a ono se 19. aprila 2021. godine obratilo Vladi Republike Srbije, Ministarstvu rudarstva i energetike i Ministarstvu privrede da u skladu sa svojim nadležnostima preduzmu odgovarajuće mere. Dostavljanjem dopisa, Preduzeće je osnivača i nadležna ministarstva obavestilo da je po Rešenju Vlade Republike Srbije mandat vršioca dužnosti direktora istekao, a da lice imenovano za vršioca dužnosti direktora i dalje vrši navedenu dužnost, što nije u skladu sa Zakonom o javnim preduzećima.

Preporuka da takvu inicijativu pokrene data je i Javnom preduzeću za razvoj i unapređivanje informisanja putem elektronskih medija na srpskom jeziku u autonomnoj pokrajini Kosovo i Metohija „Mreža – Most“ Beograd. gde je vd na čelu preduzeća već šest godina.

Prema dostupnim podacima, Vlada Srbije i nadležna ministarstva nisu do sada reagovala na inicijative. TS je u maju 2021. predstavila analizu po kojoj u najmanje 16 preduzeća u državnom vlasništvu (od 34 posmatrana) ni jedan dan od usvajanja Zakona o javnim preduzećima nisu na čelu bili direktori izabrani na javnom konkursu.

To su Srbijagas, Nuklearni objekti Srbije, Pošta Srbije, Srbijašume, Putevi Srbije, Stara planina, Emisiona tehnika i veze, JP NP Kopaonik, JP NP Đerdap, JP NP Šar planina, Železnice Srbija ad, Srbija voz ad, Srbija Kargo ad, Infrastruktura železnice Srbije ad, Koridori Srbije doo, Metohija doo, a za dva nema dostupnih podataka za određeni period pa se ne može tačno utvrditi da li su ikada raspisivani konkursi (Rezervat Uvac doo i Park Palić doo).

U pojedinim preduzećima su sve vreme na čelu vršioci dužnosti (npr, u Putevima Srbije je to ista osoba, u drugim su se smenjivali razni vršioци dužnosti). Pojedina preduzeća su u nekim periodima imala direktore postavljene bez konkursa pre početka primene Zakona iz 2012. godine (nakon čega konkursi, mimo zakona, u nekim od njih nisu ni raspisani), u jednom preduzeću (Srbijašume), na primer, dve godine je rukovodio zamenik direktora (koji nije bio funkcioner i na njega se nisu odnosile obaveze i ograničenja iz Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije), da bi tek potom bili postavljeni vršioci dužnosti direktora.

Ako se saberu trajanje v.d. stanja, mandati direktora izabranih na konkursu i postavljenih bez konkursa, od 2012. godine (odnosno od osnivanja preduzeća) do danas, u svakom od ova 34 preduzeća u proseku je na čelu bio vršilac dužnosti četiri godine i tri meseca, direktor postavljen bez konkursa dve i po godine a direktor izabran na konkursu tačno godinu dana

Ko rukovodi EPS-om

15. decembar 2021.

Povodom otvaranja pitanje odgovornosti Milorada Grčića za stanje u Elektroprivredi Srbije, Transparentnost Srbija poziva Vladu Srbije da obezbedi makar elementarnu zakonitost rada u javnim preduzećima i imenuje direktore, izabrane na javnim konkursima.

Ujedno podsećamo da uspostavljanje i funkcionisanje pravne države u ovoj oblasti podriva ne samo to što Vlada ne ispunjava svoju zakonsku obavezu, već i to što o kadriranju u javnim preduzećima odlučuje predsednik Republike, koji za to nema nadležnosti. Njegova poruka Miloradu Grčiću na sednici Vlade protumačena je kao poziv da podnese ostavku, a sam je pre nepune dve godine izjavio da „ne da v.d. direktore“ jer ih je lakše kontrolisati nego direktore izabrane na konkursima.

Sam Milorad Grčić u ovom trenutku ne može da bude razrešen niti da podnese ostavku na mesto v.d. direktora EPS-a jer on već 4,5 godine nije v.d. direktora. On je građanin koji nema ništa veća prava da upravlja najvećim srpskim javnim preduzećem od bilo kog drugog i jedino što može da učini je da prestane da se lažno predstavlja i neosnovano upravlja tim preduzećem. Takođe, ni Vlada Srbije ne može da ga razreši sa funkcije koja prestala, već samo da donese rešenje kojim se konstatuje da mu je mandat prestao 23. marta 2017.

Tada je, naime, isteklo 12 meseci otkako je Grčić imenovan za vršioca dužnosti. Zakon o javnim preduzećima propisuje da „period obavljanja funkcije vršioca dužnosti direktora ne može biti duži od jedne godine“ i da „isto lice ne može biti dva puta imenovano za vršioca dužnosti direktora“.

Grčić je, prema dostupnim podacima, nezakonito imenovan za vršioca dužnosti 2016. godine, jer nije ispunjavao uslov od pet godina iskustva na poslovima za koje se zahteva visoko obrazovanje. Pre četiri godine privatni fakultet iz Sremske Kamenice EDUCONS je, u odgovoru na zahtev Istinomera, objavio da je Grčić diplomirao u aprilu 2012. godine.

Grčić nije usamljen slučaj nelegalnog direktora. Od 34 preduzeća u vlasništvu Republike Srbije na koja se primenjuje Zakon o javnim preduzećima za izbor direktora, na rukovodećem mestu u 22 (13 javnih preduzeća i devet AD i DOO) sede ljudi kojima je istekao mandat direktora ili vd direktora. Neki od njih su u nelegalnom statusu duže od sedam godina.

O stanju u EPS-u pod Grčićevim rukovodstvom, lažnom prikazivanju dobiti na uštrb investicija, partijskom zapošljavanju, TS je pisala i u studiji „Elementi zarobljene države u Srbiji“ iz 2018.

Krećenje fasade na prividu pravne države

“Svojom pameću došao je do onog znamenitog i muževnog uverenja do kojeg, pre ili docnije, stiže svaki formatni državnik, osobito ako vlast drži, da je jedino on iskreni patrijot i narodni dobromislitelj, da samo on po savjesti deluje, a da svi ostali koji s njime u sovršenome soglasju ne poju, opoziciju teraju iz srpskog inata, zbog gluposti ili za pare, ponajčešće iz sva tri razloga odjedared. Sve je drugo, dakle, zlomisleći, pod najamničkom platom držan kalabaluk, samo je on čistih ruku i pameti“.

Borislav Pekić, Zlatno runo

Ulaganje SNS-a u niški aerodrom

17. april 2018.

Manjak transparentnosti u vezi sa koncesijom za beogradski aerodrom se kao virus raširio i geografski i tematski. Vlada, ni nakon što je postupak izbora ponuđača završen, nije dostavila TS koncesioni akt i studiju o izvodljivosti, odnosno delove tih dokumenata koji bi ukazivali na to da je koncesija bolji izbor od drugih oblika razvijanja aerodroma. Ukoliko je neki razlog za skrivanje ovih dokumenata mogao postojati za vreme nadmetanja, svakako ga nema nakon odluke o izboru ponuđača sa kojim se zaključuje ugovor. Ni sam ugovor uvek nije dostupan, a predstavnici Vlade daju neproverljive informacije o tome koje je obaveze preuzela Srbija.

Nepoznate linije povezanosti između ugovora o koncesiji i vlasništva nad niškim aerodromom „Konstantnin Veliki“, dovele su do najave da će Grad pokloniti aerodrom Republici, što se čas pravda time da je u pitanju posledica štetnih poteza „bivših vlasti“, čas time da Grad Niš ni inače ne može da održava aerodrom, a čas time da će aerodrom svakako ostati u Nišu, ko god da mu je vlasnik. U međuvremenu, na političkom planu traje ubeđivanje unutar vladajuće koalicije u Nišu, jer odbornici treba da izgledaju odluku o prenosu vlasništva, kao i ubeđivanje Nišlija u ispravnost odluke. Na nedavnom partijskom skupu gradskog odbora SNS, predsednik Milovanović je kazao da će država nastaviti da ulaže u aerodrom i on će biti bolji nego do sada, ali će to i dalje biti „niški aerodrom Car Konstantin“. „Sve spekulacije u vezi aerodroma su plod čistog politikanstva onih koji su predali vlast SNS-u 2012. godine, a koji su ‘pročerdali’ velike gradske pare a nisu napravili aerodrom“. On je rekao da su ulaganja SNS-a u niški aerodrom proteklih godina bila transparentna i odnosila su se na objekte i pomoć za funkcionisanje aerodroma, a ne kao ranijih godina na subvencije avioprevoznicima.

Dok su država i partija ustavno razdvojene 1990. godine, u praksi to nije nikada izvedeno do kraja. Međutim, i državni i partijski čelnici su se makar trudili da prikažu kao da institucije države postoje i kao da je partija od njih odvojena. Ako je izjava gradskog partijskog čelnika omaška, uskoro će uslediti ispravka. U suprotnom, ostaje samo da se reči pretoče u ustavnu normu i da se državne i lokalne institucije preskoče kao nepotreban posrednik između stava partije i donošenja odluke.

Privid pravne države

8. maj 2018.

Povodom vesti o priznanju krivice i usloj osudi jedinog optuženog za slučaj „Savamala,” podsećamo na komentar koji smo dali kada je pre dve nedelje podneta krivična prijava:

„Vest da je uoči druge godišnjice policija podnela krivičnu prijavu protiv šefa smene policijske stanice na Savskom vencu, više je podsetnik na to da odgovornosti za kršenje zakona nema, nego što može da se razume kao znak da je pravna država počela da funkcionise.

Činjenice utvrđene od strane Zaštitnika građana o propustima u radu MUP u noći između 24. i 25. aprila 2016, dugogodišnji „ping-pong” na relaciji tužilaštvo-policija i između višeg i osnovnog javnog tužilaštva, označavanje „vrha gradske vlasti” za organizatore nezakonitog rušenja od strane tadašnjeg premijera i istovremeno amnestiranje od odgovornosti za to samovlašće („trebalo je da to urade po danu”), samo su neki od detalja ove paradigmatične priče. Sa stanovišta krivičnog gonjenja, prvi znak da nešto nije u redu jeste okolnost da se ovim predmetom ne bavi Tužilac za organizovani kriminal. Nadležnost ovog tužilaštva je mogla biti zasnovana na javno iznetim sumnjama da nezakonite radnje nisu mogle biti učinjene bez znanja nekog od visokih funkcionera. Međutim, i bez bilo kakve sumnje te vrste, očigledno je da poduhvat takvih razmera nije mogao da obavi skup nepovezanih pojedinaca već samo organizovana kriminalna grupa.”

Okolnost da je i taj jedini optuženi priznao krivicu (za „nesavestan rad u službi”) i da je dobio uslovnu osudu nakon toga, govori u prilog sumnjama da je reč o nagodbi prema kojoj će biti optužen samo onaj za koga postoje neposredni dokazi nezakonite radnje, a da odgovornost drugih mogućih učesnika u komandnom lancu nije ni bila utvrđivana. Čak ni tako odabrani „žrtveni jarac” na kraju, po svemu sudeći, nije podneo preveliku žrtvu. S druge strane, na ovaj način je stvoren privid da su državni organi na kraju ipak ispitali slučaj i utvrdili krivicu, nešto što može biti predočeno evropskim zvaničnicima zainteresovanim za vladavinu prava.

Imajući u vidu sve što je javnosti već poznato, informacija o tome da je policajac Goran Stamenković priznao krivicu, i da će na osnovu sporazuma biti uslovno osuđen nije dovoljna da bi se moglo zaključiti da je

makar naknadno uspostavljena pravna država. Tužilaštvo i sud bi morali da saopšte šta je utvrđeno kao motiv zanemarivanja službene dužnosti, bilo prema iskazu samog Stamenkovića, bilo na osnovu drugih dokaza koji su prikupljeni tokom istrage.

“Obogatili se od funkcije...”

06. avgust 2018.

Kadrovska politika, personalni sukobi i način iskazivanja privrženosti vođi, interna su stvar SNS ili bilo koje druge partije i zabava za publiku. Optužbe za zloupotrebe javnih funkcija ne smeju ostati samo stvar medija i bez reakcije Tužilaštva za organizovani kriminal.

Malo šta je toliko naškodilo borbi protiv korupcije kao kada politički lideri iznose optužbe za pronevere, krađu i zloupotrebe svojih protivnika, a potom niti oni podnesu krivičnu prijavu, niti ih tužilaštvo pozove ili samo prikupi dokaze o slučaju.

Najnoviji slučaj te vrste predstavlja izjava Darka Glišića, prvog “operativca” vladajuće SNS (predsednik Izvršnog odbora stranke), koji komentariše jednu izjavu Zorane Mihajlović, aktuelne potpredsednice Vlade Srbije. Na prvi pogled, optužba nije direktna: “Oni koje je opila funkcija i koji su se od iste te funkcije obogatili i počeli lepo da žive daju danas sebi za pravo da sa raznoraznih sredozemnih mora i ekskluzivnih destinacija komentarišu nešto što se njima lično nije svidelo”. Međutim, pošto se ceo intervju odnosi upravo na izjavu Mihajlovićeve, koju Glišić doživljava očigledno kao kršenje partijske discipline, ne postoji nikakav sumnja da je upravo nju optužio. Već u sledećoj rečenici kaže: “I Zorana Mihajlović i neki drugi treba da se zahvale Aleksandru Vučiću, pre svega za sve što su uradili u svojim karijerama i mestima i pozicijama koje su dobili, jer su ih dobili isključivo zahvaljujući njemu.”

Zorana Mihajlović je sve javne funkcije, počev od jula 2012. do danas imala u Vladama Srbije, kao potpredsednica i ministarka. Na ta mesta je četiri puta birana glasovima narodnih poslanika SNS i njihovih koalicionih partnera. To je ujedno jedini period u kojem je Zorana Mihajlović, kao što optužuje Darko Glišić mogla da se “obogati od funkcije”.

Izjava Glišića se ne može relativizovati ni eventualnom tvrdnjom da je mislio na prihode po osnovu vršenja javne funkcije, ili na javno poznate podatke o obogaćenju. Naime, Zorana Mihajlović iz budžeta uopšte ne prima zaradu za svoje ministrovanje, a prema izveštajima koje podnosi kao javni funkcioner, za proteklih šest godina nije stekla nepokretnosti.

Ispitati optužbe Ristovskog na račun Vučića

25. avgust 2018.

Transparentnost Srbija zatražila je od Višeg javnog tužilaštva i Tužilaštva

za organizovani kriminalne informacije u vezi sa optužbama koje je na račun predsednika Srbije Aleksandra Vučića izneo glumac, reditelj i producent Lazar Ristovski. TS je od tužilaštava zatražila informacije da li im je podneta krivična prijava u vezi sa navodima iz intervjuja koji je Ristovski dao 13. avgusta 2018. u Jutarnjem programu TV Prva i šta su preduzeli povodom tih navoda – da li su zatražili dodatne informacije od Ristovskog, Vučića i odgovornih u RTS-u.

Ristovski je u pomenutom gostovanju ispričao kako se uz podršku Vučića „u razgovoru“ sa RTS-om „došlo dotle da RTS mora da“ finansijski podrži njegov film.

Iz izjave Ristovskog, čiji je transkript dostavljen u prilogu zahteva, može se zaključiti da Javna medijska ustanova RTS odluke o tome koje će filmove podržati ne donosi isključivo na osnovu umetničkih i drugih kriterijuma, koji su od značaja sa stanovišta ostvarivanja uloge ove ustanove, već da na donošenje odluke utiču druga lica, konkretno predsednik Republike, u čiju nadležnost ne spadaju ova pitanja.

U tom kontekstu bi se izjava g. Ristovskog mogla razumeti kao optužba protiv predsednika Republike i neimenovanih rukovodilaca u RTS-u da su prekoračenjem službenih ovlašćenja, odnosno iskorišćavanjem svog službenog položaja ili ovlašćenja, pribavili korist za Ristovskog, što bi predstavljalo krivično delo zloupotreba službenog položaja iz člana 359 Kriivčnog zakonika, navela je TS.

S obzirom na moguće uznemirenje javnosti zbog takvih optužbi, smatramo da bi bilo neophodno da tužilaštvo o svojim nalazima i preduzetim merama obavesti javnost, nevezano za postupanje po ovom zahtevu.

Javite se za 18 godina

21. septembar 2018.

Transparentnost Srbija podnela je žalbu protiv Grada Beograda Povereniku za informacije od javnog značaja i urgenciju Vladi Srbije jer ova dve organa nisu odgovorila na zahtev da dostave informacije u vezi sa izgradnjom objekata javne namene u Beogradu na vodi.

Ovo ćutanje dva državna organa dopunjuje dugačak niz bahatosti, nepravilnosti i nezakonitosti, u vezi sa projektom „Beograd na vodi“. Jedna stavka zaslužuje stalnu pažnju javnosti, ako ni zbog čega drugoga, a ono zbog činjenice da je reč o gotovo 300 miliona evra, odnosno 33 milijarde dinara. Tolika je, naime, vrednost doprinosa za građevinsko zemljište koji se, po „leks specijalisu“, investitoru ne mora naplatiti ako zauzvrat izgradi objekte javne namene, iste vrednosti. A investitor će te objekte, zahvaljujući „leks specijalisu“, ukoliko ih uopšte gradi, graditi bez postupka javnih nabavki, poveravajući poslove firmama po svom izboru.

Ovo je razlog da se upale crvene lampice sa natpisom „korupcijski rizik“.

U odsustvu konkurencije investitor koji izvodi radove će imati interes da prikaže što veću cenu radova, kako bi na taj način otplatio što veći deo doprinosa za uređivanje građevinskog zemljišta. Povrh svega, ne znamo kakav je plan izgradnje objekata javne namene (nikada nije objavljen dokument), da li je išta do sada izgrađeno (da li je to „promotivni štand“ odnosno privatna kafana, ili je to „promenada“) i koliko je to koštalo (odnosno sa koliko se to nula knjižilo, jer ćemo teško saznati koliko je zaista koštalo).

Ugovor, inače, predviđa da se ceo projekat gradi 30 godina, a da se 50 sto završi za 20 godina, tako da bi se moglo očekivati da će tada javnosti biti podnet izveštaj šta je zaista planirano, a šta izgrađeno. Da ne bismo čekali još 18 godina, zatražili smo 21. avgusta od Vlade Srbije informacije o uređenju zemljišta i izgradnji i rekonstrukciji objekata javne namene na području realizacije projekta „Beograd na vodi“, što uključuje podatke o vrsti objekata koji su izgrađeni ili rekonstruisani, vrsti izvedenih radova na uređenju zemljišta, vrednosti tih investicija, postupku koji je primenjen na izbor izvođača radova i izvršenom stručnom i finansijskom nadzoru, od zaključenja ugovora do dana postupanja po zahtevu.

Od gradonačelnika, Skupštine grada, Gradske uprave i Gradskog veća Beograda zatražili smo informaciju o tome da li je bilo koji organ Grada Beograda doneo odluku kojom je propisano da se radovi na uređivanju građevinskog zemljišta uključujući izgradnju površina javne namene, kao i izgradnju objekata javne namene u javnoj svojini koje realizuje investitor na osnovu ugovora o izgradnji projekta „Beograd na vodi“ – priznaju kao izmirenje ukupne obaveze na ime doprinosa za uređivanje građevinskog zemljišta i da li je takav predlog ili inicijativa upućena ovim organima.

Naime, „leks specijalis“ je propisao da se naknada može „prebiti“, ali je potrebno da jedinica lokalne samouprave svojom odlukom to propiše.

Za slučaj da takva odluka nije doneta, zatražili smo kopije dokumenata iz kojih se može videti koliki su dospeli doprinosi za uređivanje građevinskog zemljišta na području na kojem se realizuje projekat „Beograd na vodi“. A ako se troškovi „prebijaju“ – da nam se dostave izveštaji o tome šta je izgrađeno od objekata javne namene, odnosno koliko je izvedeno radova na uređivanju građevinskog zemljišta, uključujući izgradnju površina javne namene, kao i izgradnju objekata javne namene u javnoj svojini koje realizuje investitor na osnovu ugovora.

Nadležni organi još nisu odgovorili, zbog čega smo podneli žalbu, odnosno urgenciju. Naime, protiv odluka (ili u slučaju ćutanja) šest organa, među kojima je i Vlada, ne može se podneti žalba, već samo tužba Upravnom sudu, ali procedura iziskuje da se pre tužbe uputi urgencija.

Kopija kopijine kopije

26. septembar 2018.

Ako vam se čini da je odgovor na zahtev u kome vam umesto odgovora prepričaju vaše pitanje uvreda za razum, šta reći za odgovor na dopunjene i precizirane zahtev u kome vam od slova do slova ponove prvobitni odgovor u kome su citirali vaše pitanje.

U julu je objavljeno da je Više javno tužilaštvo u Beogradu odbacilo i treću krivičnu prijavu koju je podnela Inicijativa Ne davimo Beograd povodom nabavke novogodišnje jelke za koju je trebalo da bude isplaćeno 83.000 evra.

Prijavu protiv gradskog funkcionera Darka Glavaša i direktora firme „Keep Light d.o.o“ Radovana Đumića podneo je Dobrica Veselinović iz Inicijative zbog, kako je saopšteno, malverzacija pri kupovini jelke odnosno sumnje da su Glavaš i Đumić „sklopili dogovor o raspisivanju tendera na taj način da uslovi javne nabavke budu tako precizno određeni da ih može ispuniti samo privredno društvo Keep Light d.o.o“ i zbog toga što „cena javne nabavke višestruko prevazilazi stvarnu i realnu vrednost novogodišnje jelke“. „Na taj način je oštećen budžet Grada Beograda, a Darko Glavaš i Radovan Đumić, odnosno Keep Light d.o.o pribavili su protivpravnu imovinsku korist“, saopštila je tada Inicijativa.

Transparentnost Srbija tražila je od Višeg javnog tužilaštva kopije dokumenata iz kojih se može videti koje radnje je tužilaštvo preduzelo i koje dokumente i izjave je prikupilo pre nego što je došlo do zaključka da u ovom slučaju prijavu treba odbaciti, kao i obrazloženje razloga za odbacaj krivične prijave.

TS je tražila i dokumente iz kojih se vidi da li je odluka VJT bila predmet razmatranja Republičkog javnog tužilaštva, s obzirom na to da važi instrukcija RJT da Više javno tužilaštvo mora voditi posebnu evidenciju i odmah obavesti RJT o krivičnim prijavama za krivična dela koja imaju elemente korupcije.

Samu krivičnu prijavu TS je dobila od podnosioca. Od podnosioca smo pribavili i obaveštenje koje je on dobio od Tužilaštva, odnosno od Posebnog odeljenja za suzbijanje korupcije (datirano 13. juna 2018), a u kome se navodi da nema osnova sumnji da je izvršeno krivično delo zloupotreba u vezi sa javnom nabavkom.

U krivičnoj prijavi se, međutim, ukazuje na moguće izvršenje još nekoliko krivičnih dela, što tužilaštvo u obaveštenju o odbacaju nije pomenulo. Na to smo ukazali u zahtevu, odnosno dopisu tužilaštvu. Pored toga, pozvali smo ih i da građanima saopšte da li je javni tužilac utvrdio da uopšte nisu prekršena pravila o ugovaranju javnih nabavki, ili da li je javni tužilac utvrdio da pravila jesu prekršena ali da nema umišljaja, ili da se odgovornost, ako su pravila prekršena, ne može pripisati prijavljenim licima.

A odgovor?

Tužilaštvo je nakon prikupljanja obaveštenja i dokaza donelo rešenje ko-

jim je krivična prijava odbačena jer se ne stiču obeležja krivičnog dela koja mu se stavljaju na teret, „kao nijednog drugog krivičnog dela za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti“.

Poznato?

Da ne bude zabune, TS je zahtev ponovila i precizirala: tražimo kopije dokumenata u vezi sa postupanjem tužilaštva. Znamo da je doneta odluka o odbacivanju krivične prijave, videli smo obaveštenje, što smo u zahtevu i naveli. Tražimo dokumente na osnovu kojih je ta odluka doneta.

Dvadeset dana nakon prvog odgovora i našeg dopunskog zahteva i pojašnjenja, stiže drugi odgovor. Identičan – tužilaštvo je nakon prikupljanja obaveštenja i dokaza donelo rešenje kojim je krivična prijava odbačena jer se ne stiču obeležja krivičnog dela koja mu se stavljaju na teret, „kao nijednog drugog krivičnog dela za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti“.

Podneli smo žalbu, Poverenik će doneti rešenje, a ako naloži tužilaštvu da dostavi dokumente, a ono ne postupi, tražićemo da Vlada omogući izvršenje rešenja.

A kad smo kod jelke, TS je još u decembru 2017. i Upravi za javne nabavke ukazala na taj slučaj i predložila joj da izvrši nadzor nad primenom Zakona o javnim nabavkama. U inicijativi su detaljno pobrojane nejasnoće i nepravilnosti u postupku.

Do danas nije stigao odgovor šta je Uprava uradila, niti se u javnosti pojavila informacija da je podneta neka prijava zbog utvrđenih nepravilnosti. Ali, kako u ovom slučaju nije ni bila obavezna da izvesti šta je eventualno radila po inicijativi, TS je podnela i zahtev Upravi da nam dostavi dokumenta i informacije u vezi sa tim slučajem. Odgovor nadležnih još čekamo.

Kako ministar odlučuje koga će smeniti

6. oktobar 2018.

Najava ministra Šarčevića da će biti smenjeno više od 30 direktora škola zbog korupcije ili kršenja zakona bi bila dobra vest, da nije praćena ministrovim izjavama koje ukazuju na pogrešno tumačenje propisa a u jednom slučaju i na mogući pritisak na istražne organe.

Kada je reč o smeni direktora na osnovu preporuka Agencije za borbu protiv korupcije, ministar naizgled logično rezonuje. Ako je direktor zaposlio svoje dete ili neko povezano lice sa njim ili sa članovima školskog odbora, razrešiće se, osim kada je zaposlen jedini ili najbolji kandidat. Ovakav pristup je samo naizgled ispravan. Naime, ako je neki direktor škole prekršio procedure zapošljavanja i zaposlio je preko veze kandidata koji nije najbolji, onda takav konkurs mora da bude poništen, a direktor

krivično gonjen za zloupotrebu službenog položaja. Drugim rečima, tada više lopta ne bi bila na terenu antikorupcijske agencije i ministra prosvete da daju preporuke i rešavaju po preporukama, već bi slučaj morao da bude prijavljen javnom tužiocu.

Pitanja o kojima je Agencija rešavala u slučajevima sukoba interesa imaju u svojoj srži nešto drugo – da li je funkcioner (u ovom slučaju direktor škole), koji se nalazi u situaciji da odlučuje o interesima nekog lica sa kojim je povezan, prijavio da ima sukob interesa (Agenciji za borbu protiv korupcije i telu koje vrši nadzor nad njegovim radom) i da li je sačekao da dobije mišljenje o tome da li može dalje da postupa u vezi sa tim konkursom ili zbog sukoba interesa donšenje odluke o zapošljavanju treba da prepusti nekom drugom. Pred Agenciju dolaze slučajevi u kojima su funkcioneri propustili da obelodane sukob interesa, već su nastavili da postupaju kao da ga nema. Bilo bi veoma korisno da Agencija reaguje na ovu izjavu ministra, kako bi otklonila stvaranje konfuzije u javnosti.

Takođe, i izjava ministra da još neće smenjivati uhapšenog direktora tehničke škole u Kragujevcu osumnjičenog za primanje mita dok "policija kaže svoje" naizgled deluje kao da ministar želi da poštuje presumpciju nevinosti.

Ministar nije pravnik (završio je geografiju i specijalizovao se za zaštitu životne sredine) i možda ne pravi razliku između trenutka kad "policija kaže svoje", odnosno završi istragu i pravosnažnog okončanja sudskog postupka.

Međutim, ocene da se "neke stvari tu ne uklapaju" i da "priča nije sasvim čista", koje je doneo nakon što je "zatražio sve podatke o ovom slučaju", uz argumente da je "direktor iz veoma imućne porodice" i da "novac za koji ga terete da je primio kao mito nije nađen" deluje kao pritisak i na istražne organe i na one koji bi trebalo da u daljoj proceduri odlučuju šta se "uklapa" i šta je "čisto".

Ovakve izjave se "ne uklapaju" u ideju o policiji, tužilaštvu i sudstvu koji rade bez uplitanja i pritisa izvršne vlasti i deluje kao da "nije sve čisto" u toku informacija iz istrage na relaciji MUP - ministar prosvete. Stoga bi bilo bolje da se ministar zadržao na izjavi da će sačekati da se okonča istraga ili sudski postupak i najavi da će potom postupiti u skladu sa zakonom.

Vesić o novoj godini i budžetskoj rezervi

28. decembar 2018.

Zamenik gradonačelnika Beograda, Goran Vesić, i ove godine javno tvrdi da će se „sva ulaganja koja imamo za Novu godinu više nego desetostruko isplatiti“, i za to ne pruža ni jedan valjani dokaz. Navodno je prošle nove godine Beograd zaradio 28 miliona evra, a sada Vesić očekuje dva

miliona više.

Takav porast bi, kako on sam tvrdi bio u skladu sa već ostvarenim trendom porasta broja turista i noćenja za 12, odnosno 14 posto tokom prvih devet meseci ove godine, pa je nejasno zašto bi se povećanje broja turista oko Nove godine bilo u vezi sa programima i dekoracijom koje plaća Grad, pošto je očigledno da turisti sve češće dolaze u Beograd i kada takvih „stimulansa“ nema.

„Gađanje brojevima“ se nastavlja kroz tvrdnju da „smo“ prošle godine zaradili od turizma „skoro 800 miliona evra“. Kao ni podatak za novu godinu, ni ovaj se očigledno ne odnosi na uvećanje prihoda Grada Beograda, jer je gotovo jednak celom gradskom budžetu, ali nije jasno na šta se odnosi. Naime, ako bi računicom obuhvatilo sve ono što turisti plate u Beogradu državnim organima, lokalnoj samoupravi, privatnim firmama i pojedincima, opet bi trebalo da svaki od njih potroši svakog dana preko 300 evra da bi se došlo do Vesićevog proračuna.

Postoji jednostavan test za tačnost ekonomske računice (zamenika gradonačelnika: ako se svaki uloženi dinar u novogodišnje koncerte, dekoracije, vatromete i slično zaista vraća preko deset puta, onda je izbor jednostavan – sve raspoložive budžetske prihode treba uložiti u te troškove, pa da zarada od novogodišnjeg turizma bude 10 milijardi evra, a ne sadašnjih navodnih 30 miliona.

Na istom TV gostovanju Vesić je komentarisao i sredstva u iznosu od 185 miliona dinara koja je Gradu Beogradu odobrila Republika iz tekuće budžetske rezerve. On je „istakao da je to više nego prirodno jer Grad Beograd čini 40 odsto domaćeg bruto društvenog proizvoda. Ta sredstva će biti potrošena da se delimično pokriju troškovi restauracije 70 fasada u centru Zemuna. Vlada nam je pomogla obezbedivši 185 miliona dinara, a jedan deo će obezbediti i Grad Beograd, oko stotinak miliona... Naravno da će vlada pomagati kada je to Gradu neophodno i kada su u pitanju veliki projekti.“

Jeste prirodno da Beograd, kao i druge lokalne samouprave dobija deo sredstava iz republičkih transfera. Međutim, nije normalno da te transfere dobija iz budžetske rezerve. Smisao postojanja budžetske rezerve jeste da se obezbedi pokrivanje troškova čiji se nastanak nije mogao predvideti kada je donošen budžet, ili da se podmire oni troškovi koji su neophodni u situacijama kada nekoj lokalnoj samoupravi bitno opadnu prihodi. Ni jedan od ta dva razloga ne postoji kod obnove zemunskih fasada. Ona je očigledno bila planirana ranije i nije reč ni o kakvom saniranju štete usled nepredviđenih događaja, već o akciji ulepšavanja grada. Ostalo je nedorečeno da li je ipak postojao smanjeni priliv u budžet Grada, o kojem Goran Vesić nije želeo da govori jer se ne bi dobro uklopilo u imidž koji gradska vlast želi da stvori o sebi, ili je taj pravni osnov za dobijanje sredstava budžetske rezerve potpuno izmišljen.

Presuda o "nestalim penzijama" i komentar predsednika države

4. januar 2019.

Krajem 2018. godine sud u Bačkoj Palanci doneo je prvostepenu presudu kojom je naložio Fondu PIO da jednom penzioneru isplati 478.556 dinara kao razliku između pripadajućeg i umanjenog iznosa mesečne penzije za period od 9. decembra 2015. pa do 31. decembra 2017.

Kako se navodi u ovoj presudi, "po stanovištu suda tuženi je bio dužan da svim korisnicima pa i tužitelju kojima je umanjio penziju, prethodno po službenoj dužnosti donese rešenje o umanjenju penzije sa poukom o pravnom leku". Reč je o jednom od korisnika kojem penzije nisu isplaćene u punom iznosu u vreme važenja "Zakona o privremenom uređivanju načina isplate penzija".

Kao što je TS upozorila u vreme donošenja ovog zakona, tim posebnim zakonom, donetim bez javne rasprave, penzije nisu umanjene na pravno valjan način, već je propisano da se deo tih primanja neće isplaćivati.

Na taj način su Vlada kao predlagač i Narodna skupština koja je usvojila ovaj zakon, privremeno obezbedili fiskalnu stabilnost, ali su istovremeno stvorili osnov za fiskalnu destabilizaciju u budućnosti, kada penzioneri kojima ove naknade nisu na pravnovaljani način umanjene, budu ostvarili svoja potraživanja.

Sud u Bačkoj Palanci je stao na takvo stanovište. Rešenje kojim se utvrđuje iznos penzije nije izmenjeno, pensioneru takvo izmenjeno rešenje nije dostavljeno, pa mu nije bila pružena mogućnost da se na takvo rešenje žali.

U novogodišnjem intervjuu za portal Espresso, predsednik Srbije Aleksandar Vučić, u vezi sa ovom presudom je izjavio: "...čekam da se nešto dogodi. Čekam da se nešto završi. Onda ćete da se iznenadite ko, kako i zašto je doneo takvu presudu." Ova izjava ne predstavlja "komentarisanje sudskih odluka", koje je kodeksima usvojenim u okviru procesa EU integracija zabranjeno predstavnicima izvršne i zakonodavne vlasti. Naime, predsednik nije ni komentarisao odluku suda, već je insinuirao da je odluku doneo neko drugi, a ne postupajući sudija i da presuda nije doneta iz razloga i na osnovu propisa koji su u njoj saopšteni, već iz nekog drugog motiva.

Jedino relevantno "čekanje da se nešto dogodi", u vezi sa ovom presudom, moglo bi da bude čekanje da se protiv istog tog sudije ili nekog po čijem nalogu je postupao povede krivični postupak zbog krivičnog dela "kršenje zakona od strane sudije", zato što je zloupotrebio svoj položaj da bi naneo štetu PIO fondu ili doneo korist pensionerima. Sve i da postoje takve sumnje, dokazi ili istraga, to opet ne bi bila stvar o kojoj bi bilo ko van nadležnog javnog tužilaštva i istražnih organa imao pravo da zna dok se ne podigne optužnica. U međuvremenu, izjava se s pravom može

shvatiti kao svojevrsan pritisak na novosadski Apelacioni sud koji treba da odluči po žalbi PIO na presudu Osnovnog suda u Bačkoj Palanci i na druge sudije koje rešavaju u sličnim predmetima, ali Visoki savet sudstva tim povodom još uvek nije reagovao.

Zakon za sprečavanje korupcije, ali pomalo

19. maj 2019.

Dok se Skupština koristi kao poligon bezobzirne političke promocije u vezi sa izmenama Krivičnog zakonika o kojima se nije raspravljalo u forumima koji su za to kvalifikovani, gotovo neprimetno prolaze zakoni čiji će efekti biti mnogo češće i mnogo brže vidljivi od doživotnog zatvora.

Na istoj sednici će, naime, narodni poslanici pritiskom na taster odobriti osam zajmova, od kojih dva „o istom trošku“ donose i izvođača radova, kako Železnice i Putevi Srbije ne bi morali da se muče oko raspisivanja tendera za tih 1,6 milijardi dolara.

Usvojiće se i Zakon o sprečavanju korupcije, koji verovatno nije baš tako loš kako bi se dalo zaključiti na osnovu činjenice da je TS predložila da se izmeni čak 65 od 114 njegovih članova. Glavni problem je to što je ovaj zakon morao biti mnogo bolji.

Naime, taj zakon zvučnog imena u stvari predstavlja stilizovanu verziju Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije koji se primenjuje od 2010. godine, a ne neki akt koji kodifikuje antikorupcijske propise.

Zakon je morao da bude bolji, ako ništa drugo, a onda zbog toga što je njegova priprema počela još 2014, od modela u kojem je sama Agencija predložila šta da se menja, pa zbog radne grupe koja je na njemu radila 2015/16. i Ministarstva pravde koje je samostalno pripremilo tri nacrti (2016, 2018. i 2019), te zbog mišljenja stranih eksperata i ko zna kakvog sve još uložnog truda i sredstava.

O svakom od tri nacrti jeste se vodila javna rasprava, sa prikupljanjem predloga i na javnim skupovima, od kojih je svaki dobio medijsku pratnju, pa je 2016. obnarodovano kako će funkcioneri prijavljivati imovinu za širi krug rođaka nego do sada. Sledeći put, 2018. smo slušali ministarku pravde kako „zakon jača ovlašćenja Agencije“ (ovlašćenja su, pukom koincidencijom u to vreme povećana usvajanjem Zakona o lobiranju) i kako je „u potpunosti usaglašen sa preporukama GRECO“ (što GRECO, naravno, nije potvrdio). Ove godine je udarna vest bilo to što državni sekretar u Ministarstvu pravde navodno trpi pritiske od neimenovanih lica u vezi sa nenavedenim odredbama ovog zakona koje ne zna se kome smetaju. Za razliku od spinova, kojih je svih ovih godina bilo na pretek, nije bilo onoga što je obaveza po Zakonu o državnoj upravi i Poslovniku Vlade – objavljivanja izveštaja sa javne rasprave, u kojem bi se videlo ko je davao predloge, na šta su se odnosili i zašto nisu prihvaćeni.

Generalno, svaki novi nacrt je bio u nečemu lošiji od prethodnih, mada se mogu naći i neka poboljšanja ili makar poboljšanja „do pola“. Tako, u poslednjoj verziji, o kojoj će se i glasati u Skupštini, članovi Odbora (sada Veća) Agencije biraju se posle sprovedenog konkursa. To nesumnjivo može garantovati veću stručnost. Međutim, kada se ovo pravilo upari sa drugom novom odredbom – da će i članove Veća i direktora Agencije birati narodni poslanici među svim kandidatima koji su prošli test (bez obzira na redosled), jasno je da će rukovodstvo Agencije činiti kandidati koji su po volji vladajućoj partiji još više nego danas, ako je to uopšte moguće.

Predlog zakona koji je pred poslanicima bez obrazloženja je odstranio odredbu koja je figurirala u svim nacrtima tokom prethodnih pet godina – da se funkcionerima smatraju rukovodioci zavisnih preduzeća (npr. firma koju osnuje EPS ili neko drugo javno preduzeće). Zbog toga su takođe propali planovi da se ubuduće podvrgnu kontroli direktori drugih, po raznim osnovama neprivatizovanih preduzeća.

Ni za slovo nisu popravljena pravila o razdvajanju javne i političke funkcije, iako se u praksi pokazalo da mnoge očigledne zloupotrebe ostaju nekažnjene. Na primer, postojeća pravila (koja će ostati nepromenjena) nalažu funkcionerima da uvek jasno predoče sagovornicima da li sa njima komuniciraju ispred partije ili države. Od te obaveze su (logično) izuzeti narodni poslanici, ali nimalo logično i predsednik Republike. Upravo ova odredba je iskorišćena kao izgovor da Agencija izađe sa stavom da navodno nema kršenja zakona kada su u (državnoj) kampanji „Budućnost Srbije“ napadani politički protivnici predsednika.

Drugi nedotaknuti problem „funkcionerske kampanje“, na čije rešavanje su mogla uticati bolja zakonska rešenja, jeste pitanje aktivnosti koje će javni funkcioneri smeti da vrše u izbornoj kampanji. Ako i inače vest o otvaranju puta, fabrike, škole ne može da prođe bez predsednika, članova Vlade i predsednika opština, onda bi se barem zakonskim pravilima mogla postaviti zabrana da se u doba pred izbore funkcioneri promovišu izmišljenim povodima (npr. „slučajni“ obilasci škola, policijskih stanica i domova zdravlja u gradu gde se održavaju lokalni izbori).

Novi zakon zadržava rešenja koja su se u praksi pokazala kao loša, u vezi sa kumulacijom funkcija (sistem odobrenja), prijavljivanjem sukoba interesa javnih funkcionera i prijavljivanjem poklona. Kada je reč o prijavljivanju imovine, najveći apsurd je to što i dalje nema izričite obaveze da funkcioneri prijave posedovanje gotovog novca, zbog čega kontrola vrednosti i porekla imovine stečene tokom mandata nema mnogo smisla.

Zakonopisci nisu poboljšali ni pravila o kažnjavanju onih koji lažiraju prijavu, iako se tokom proteklih osam godina pokazalo da su efekti ove pretnje kaznom mizerni. Radnja krivičnog dela je pogrešno postavljena, a uz to treba dokazati tačno određenu nameru za davanje lažnih podataka. Na stranu što Ministarstvo pravde, iako resorno nadležno i za Zakon o

Agenciji i za Krivični zakonik, uporno ne prenosi ovo krivično delo tamo gde mu je mesto – u jedinstveni KZ.

Poseban kuriozitet ovog predloga zakona jesu razlozi zbog kojih je predloženo da se o njemu raspravlja po hitnom postupku. Navodni razlog za to je ispunjavanje preporuka iz četvrtog kruga evaluacije Grupe zemalja za borbu protiv korupcije. Međutim, reč je o obavezama koje je Vlada Srbije trebalo da ispuni još do 31. decembra 2016. Pošto to nije učinila, određivano je nekoliko dodatnih rokova, a trenutno je aktuelan 31. decembar 2019. S druge strane, početak primene Zakona o sprečavanju korupcije planiran je za septembar 2020, šesnaest meseci posle „hitnog usvajanja“ kojim je trebalo ubrzati stvar za nekoliko dana ili možda nedelja.

A kao šlag na tortu u ovom „ispunjavanju preporuka GRECO“ dolazi to što je upravo GRECO zatražio da se obezbedi dovoljno vremena za podnošenje amandmana i da se „hitna procedura primenjuje kao izuzetak, a ne kao pravilo“.

Posebne specifikacije

3. avgust 2019.

Ministarstvo unutrašnjih poslova nastavlja da krije podatke o novcu građana koje troši za nabavku vozila. Nakon skrivanja podataka o ceni patrolnih vozila, sada se krije podatak koliko je plaćeno 60 „marica“, 12 vatrogasnih i osam sanitetskih vozila.

Kao i prilikom prethodne „tajne“ nabavke, i sada su vozila bila izložena, napravljen je medijski spektakl, ali je ministar odbio da kaže koliko vozila koštaju „jer jedinice policije traže posebne specifikacije“. Kakve su to posebne specifikacije zbog kojih je tajna koliko košta „marica? Kako bi objavljivanje podatka koliko košta sanitet za policijsku jedinicu u jednom gradu, ili vatrogasno vozilo za neki drugi grad, moglo da ugrozi njihov bezbedan rad?

Da li bi moral jedinica mogao da bude ugrožen ako se sazna da je vatrogasno vozilo za jedan grad drugačije opremljeno nego za neki drugi (jer jedinice traže posebne specifikacije), pa da je zbog toga više koštalo?

I ponovo je, u prepoznatljivom maniru, ministar pokušao da napravi privid transparentnosti, tvrdnjom da je, iako ne može da nam pokaže ugovor da bismo se uverili koliko su vozila plaćena, „sve transparentno“ jer u „budžetu MUP-a postoji deo za te namene“.

Činjenica je, međutim, da je ova nabavka samo „deo nabavke za ovu godinu“, a da u budžetu postoji više stavki koje se odnose na nabavke za sektor za vanredne situacije ili za nabavku vozila. Tako je, na primer, za podizanje kapaciteta Sektora za vanredne situacije u cilju adekvatnog reagovanja u vanrednim situacijama predviđeno

200.000.000, za podizanje logističkog specijalno-tehničkog kapaciteta organizacionih jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova 350.000.000, a za osavremenjivanje voznog parka MUP-a 850.000.000.

Na osnovu ovoga ne može se ni pretpostaviti koliko su koštala ova vozila sa "posebnim specifikacijama".

Može li se voziti autoputem bez presecanja vrpce?

13. avgust 2019.

Objave zvaničnika od 11. avgusta 2019, prema kojima je „deonica autoputa "Miloš Veliki" od Obrenovca do Ljiga spremna je za saobraćaj", ali da će „u rad svečano biti puštena sledeće nedelje, 18. avgusta, kako je najavio predsednik Srbije Aleksandar Vučić", nameću logično pitanje - zbog čega se građani ne bi vozili ovim autoputem između 11. i 18. avgusta, a JP Putevi Srbije ubirali putarine na toj deonici.

Dodatni razlog za to da autoput bude što pre pušten u saobraćaj su i brojne saobraćajne nezgode koje se događaju u letnjem periodu. O tome svedoče i izjave predstavnika resornog ministarstva: "Puštanjem u saobraćaj deonice autoputa od Obrenovca do Ljiga, koja vodi do Čačka, očekuje se značajno rasterećenje saobraćaja na Ibarskoj magistrali, čime bi se i na tom državnom putu značajno poboljšala bezbednost učesnika u saobraćaju."

Ovo nije jedinstven slučaj u Srbiji. Pre samo tri godine, kada je otvaran deo ovog istog autoputa, na puštanje u rad se čekalo deset dana, „zbog obaveza "najviših srpskih zvaničnika", kao i "prisustva gostiju iz Azerbejdžana"

Ako se već ne može suzbiti želja političkih funkcionera za promocijom kada dobiju priliku da se pohvale nečim što je izgrađeno novcem građana za njihovog mandata, onda bi stvari trebalo organizovati sa što manje posledica po bezbednost građana i finansijske interese državnih preduzeća. Na primer, tako što bi posle stvarnog otvaranja, auto-put bio na sat - dva zatvoren, a zatim svečano otvoren uz kamere. Naravno, takva odložena svečana otvaranja ne bi trebalo održavati u doba izborne kampanje, ili na njima ne bi smeli da učestvuju kandidati na izborima i predstavnici političkih subjekata.

Koliko vredi zemljište "Beograda na vodi"?

15. septembar 2019.

Vest o prodaji građevinskog zemljišta "Marine Dorćol", pored obale Dunava pruža odličan uvid u razmere štete koje su Beograd i Srbija pretrpeli zaključivanjem ugovora za projekat "Beograd na vodi".

Prema vestima, četiri hektara zemljišta pored reke, na kojem se može

izgraditi 76.000 "kvadrata" bruto, izlicitirano je (po početnoj ceni) za 32,8 miliona evra. To znači da mogućnost građenja jednog kvadratnog metra stambenog ili poslovnog prostora budućeg investitora košta 431 evro. Kada se na to zaračuna već izvesni popust za plaćanje cele cene odjednom od 30%, cena se spušta na 302 evra. Ako bi se računalo po hektaru zemljišta, cena iznosi 5.740.000 evra sa uračunatim popustom.

S druge strane, na lokaciji "Beograda na vodi", koja je svakako atraktivnija za građenje, i gde je osim zemljišta novom vlasniku u svojini ili besplatan zakup preneto i niz vrednih zgrada, predviđena je izgradnja oko 1,7 miliona metara stambenog i poslovnog prostora, na oko 170 hektara građevinskog zemljišta. Primenom računice iz ovogodišnje prodaje "Marine Dorćol", dolazimo do toga da bi zemljište na području "Beograda na vodi" vredelo 975.800.000 evra (ako se računa po hektaru), odnosno 513.578.947 evra, ako se računa po kvadratnom metru izgrađene površine.

Država Srbija je uloživši zemljište i sve drugo pride, stekla 32% udela u zajedničkom preduzeću "Beograd na vodi". S druge strane, privatni partner je platio 150 miliona evra, i obezbedio još 150 miliona evra kredita zajedničkom preduzeću. Ovim ulaganjem, koje je između 3,5 i 6,5 puta manje od ulaganja države (ako se kao parametar uzme cena postignuta za "Marinu Dorćol", stekao je duplo veći udeo u vlasništvu zajedničkog preduzeća!

Pored toga, za razliku od drugih investitora koji nakon kupovine zemljišta plaćaju i doprinos za uređivanje građevinskog zemljišta, u slučaju "Beograda na vodi", posebnim zakonom je predviđeno da će investitor te naknade, u vrednosti oko 300 miliona evra, platiti izvođenjem radova na objektima javne namene (npr. putevi, parkovi, most). Za te nabavke investitor ne mora da primeni Zakon o javnim nabavkama, tako da može izabrati izvođača po svojoj volji, direktnom pogodbom. Nikada nije objavljeno šta je predviđeno da se izgradi od objekata javne namene i po kojoj ceni, a do danas nije saopšteno ni šta je u prethodne četiri godine izgrađeno i u kojoj vrednosti.

Kao posledica činjenice da je reč o zajedničkom preduzeću koje je samo u manjinskom vlasništvu države, ne postoji obaveza da se direktor izabere na konkursu, kao ni obaveza da preduzeće postupa po zahtevima za pristup informacijama od javnog značaja, niti bilo koji drugi mehanizam zaštite javnog interesa iz antikorupcijskih zakona.

Uzbunjivač iz Krušika

15. oktobar 2019.

Sudbina eventualnog krivičnog postupka protiv uzbunjivača iz „Krušika“ za „odavanje poslovne tajne“ zavisi od nekoliko elemenata. Prvo od toga da li je podatak koji je on dao novinarima uopšte imao status „poslovne

tajne". Da li je, drugim rečima, to bila informacija koja ima komercijalnu vrednost zato što nije opšte poznata niti je dostupna trećim licima, da li će neki konkurent „Krušika“ imati ekonomsku korist od odavanja i da li je „Krušik“ zaštitio tajne podatke, doneo neki akt kojim je odredio tajnost i slično. Dalje, ako je reč o nekom „podatku od interesa za Republiku Srbiju“, onda bi se gledalo i da li su poštovana pravila iz Zakona o tajnosti podataka, a ne samo iz Zakona o zaštiti poslovnih tajne.

Druga bitna, i u ovom sporu ključna tačka, jeste to da li je obelodanje- na informacija uopšte smela da bude proglašena za tajnu. Naime, oba pomenuta zakona sadrže pravilo prema kojem se tajnom ne smatra informacija koja je označena kao takva „radi prikrivanja krivičnog dela, prekoračenja ovlašćenja ili zloupotrebe službenog položaja ili drugog nezakonitog akta ili postupanja“. Ukoliko je, dakle, u ovom slučaju tajnost određena kako bi se prikrilo poslovanje na štetu državnog preduzeća, onda ne bi bilo osnova za krivično gonjenje uzbunjivača. Nevolja sa takvim konceptom oslobađanja od odgovornosti za odavanje tajne, jeste to što je dužnost čuvanja tajne verovatno određena na neki uopšteni način, a ne posebno i upravo za ove informacije. Namera za donošenje nekog takvog opšteg akta verovatno nije skrivanje nezakonitih i štetnih radnji. Problem je kada se u praksi, primenom takvog opšteg akta, štiti tajnost i podataka o konkretnom poslovnom potezu koji je štetan ili protivan pravilima.

U takvim situacijama bi uzbunjivači morali da uživaju zaštitu jer rade u javnom interesu. Međutim, i Ministarstvo pravde i Narodna skupština nisu bili voljni da prihvate predloge koje je TS davala tokom rasprave. Naime, srpski Zakon o zaštiti uzbunjivača, iako mnogo hvaljen, sadrži najmanje jedan sistemski nedostatak – uzbunjivanje u javnom interesu, na žalost, ne predstavlja pravni osnov za oslobađanje od krivične ili druge odgovornosti. Konkretno, kada je reč o postupanju sa tajnim podacima, ovaj Zakon predviđa mogućnost da se uzbunjivač obrati „ovlašćenom organu“ (npr. tužiocu, državnoj reviziji, ministarstvu), ali ne i direktno javnosti ili novinarima.

Usled toga, uzbunjivač iz „Krušika“ neće moći da traži zaštitu na osnovu tog zakona. Međutim, to ne znači da on treba da bude optužen ili osuđen zbog ovog što je učinio. Naprotiv, trebalo bi insistirati na tome da se dokaže kako je reč o obelodanjivanju podataka za koje tajnost nije ni trebalo da bude određena, kao i na tome da se krivični postupak protiv njega ne vodi pre nego što se razreši ovo prethodno pitanje.

Ministar najavio, ministarstvo ne zna o čemu priča

23. oktobar 2019.

Ministar finansija Siniša Mali izjavio u aprilu 2019. da će do 10. maja 2019. biti gotova studija opravdanosti izgradnje nacionalnog fudalskog stadiona. TS je početkom maja zatražila od Ministarstva finansija infor-

macije - kome je, kako, u kom postupku poverenja izrada studije, kopiju dokumentacije o poveravanju izrade studije i samu studiju. Šest meseci kasnije, posle žalbe Povereniku TS je dobila odgovor Ministarstva finansija da nemaju studiju, niti bilo koju drugu traženu informaciju, odnosno dokument.

Iako je ministar s prilično sigurnosti i samopouzdanaj najavio završetak izrade studije, po svemu sudeći, Ministarstvo finansija ne zna ni da li neko drugo ministarstvo ili neki drugi državni organ ima studiju. Naime, po Zakonu je ono, kada nema dokument koji sadrži traženu informaciju, dužno da izvesti tražioca „u čijem se posedu, po njegovom znanju, dokument nalazi“.

Inače, procene troškova izgradnje stadiona kretale su se između 70 i 250 miliona evra, a predsednik Srbije Aleksandar Vučić najavio je izgradnju još „7 ili 8 stadiona“.

Izjava o davanjima za sportske klubove – priznanje zloupotrebe javnih resursa

24. oktobar 2019.

Izjava ministra finansija o tome da su dva najveća fudbalska i košarkaška kluba od 2014. do danas „dobili od države“ oko 4,7 milijardi dinara predstavlja priznanje da je kod dodele tih sredstava bilo zloupotrebe službenog položaja ili trgovine uticajem.

Prema ovoj izjavi, koja nije praćena objavom dokumenata, državna pomoć je dodeljivana „direktno iz budžeta, preko ministarstava“ ili indirektno, „preko javnih preduzeća“. Pored toga, pomoć je davana „kroz kredite, davanje različitih garancija i reprogram poreskih obaveza“. Ključni deo izjave ministra jeste to da „država za oba kluba izdvaja i podržava ih podjednako i da se trudi da bude uravnotežena na najbolji mogući način“.

Državni organi mogu, u skladu sa zakonom, da pomažu razvoj sporta i rad sportskih društava. Distribucija ovih sredstava bi trebalo da se odvija isključivo preko za to nadležnog, Ministarstva omladine i sporta. S druge strane, odluke javnih preduzeća i preduzeća u državnom vlasništvu o tome hoće li sponzorirati sportske klubove trebalo bi da bude zasnovana isključivo na ekonomskim kriterijumima, a nipošto na političkim odlukama njihovih direktora ili sugestijama državnih rukovodilaca. Isto tako, odluke o davanju kredita, državnih garancija i reprograma poreskih dugova morale bi se donositi na jednak način prema svim privrednim subjektima. Izjava ministra pokazuje ili u najmanju ruku daje snažne razloge za sumnju da su pri dodeli državne pomoći sportskim klubovima bili primenjeni kriterijumi i metodi koji nisu zasnovani na zakonu.

Ulaganja za realizaciju nepostojećeg plana

27. februar 2020.

Ministar finansija je saopštio da će sredstva dobijena prodajom Komercijalne banke, biti uložena „na pametan način“, i to „pre svega u investicioni plan „Srbija 2025““. Tih 400 miliona evra će možda biti iskorišćeno pametno, ali sigurno ne na osnovu „investicionog plana Srbija 2025“, zato što takav dokument ne postoji.

Nakon konferencije za štampu od 28. decembra 2019, na kojoj su predsednik Republike i predsednica Vlade najavili više ulaganja u putnu infrastrukturu, nakon čega su informacije o tome objavila i ministarstva finansija i građevine, a sve to pod nazivom „program Srbija 2025“, TS je zatražila od Vlade i oba ministarstva kopije tog plana, informacije o procesu njegove izrade i usvajanju. Iz odgovora Generalnog sekretarijata Vlade jasno je da Vlada Srbije nije usvojila ni jedan konkretan akt koji bi se odnosio na plan, program ili strategiju pod nazivom „Srbija 2025“. U tom odgovoru se takođe kaže da su na konferenciji za štampu predsednik države i predesednica vlade „predstavili viziju razvoja Srbije“.

TS je ranije ukazala da „Srbija 2025“, ne može biti ni program, ni investicioni plan u smislu Zakona o planskom sistemu, jer se ovi dokumenti ne donose na tri ili sedam godina, a da ne može biti ni program rada vlade, jer se mandat aktuelnoj vladi uskoro završava.

Od Ministarstva građevinarstva smo takođe dobili odgovor sa brojnim, ali ne i svim traženim informacijama. Naime, MGSI je dostavilo spisak projekata u kojima će „imati učešće“, za koja su obezbeđena sredstva ili se „razmatraju načini finansiranja, izrada dokumentacije i dalji koraci“, ali ne i informacije o procesu izrade plana „Srbija 2025“, ili kopije dokumenta.

Ministarstvo finansija na zahtev uopšte nije odgovorilo. Upravo ovo Ministarstvo je inače zaduženo za pripremu planova javnih rashoda, ne samo za tekuću godinu, već i za trogodišnji period, kroz Fiskalnu strategiju. U Zakonu o budžetu Srbije, niti u Fiskalnoj strategiji koja se odnosi na period 2020-2022, nema ni pomena plana/programa „Srbija 2025“.

Odgovornost načelnika opštinske uprave partiji za postupanje potomaka

19. jul 2020.

Jedan od bizarnijih primera zarobljavanja države i deformisanosti političkog života u Srbiji stigao je ovih dana iz Čačka. Tamošnji opštinski odbor Socijalističke partije Srbije saopštio je da načelnica Gradske uprave za urbanizam, Vesna Dmitrić, „više neće obavljati tu funkciju“.

Kao razlog za to je navedeno da je njen sin (ne kaže se da li je punoletan

ili ne), „na svom Facebook profilu objavio fotografiju sa protesta u Beogradu pod nazivom „Miran protest““.

Kao osnov za smenu, lokalni ogranak SPS navodi da je to partija koja participira u vlasti u Čačku, i „koja je preuzela odgovornost za tu gradsku upravu“, odlučila da reaguje „shodno svojoj odgovornosti i moralu“. Da stvar bude još čudnija, načelnica čačanske uprave uopšte nije član SPS, a ta partija nije imala nikakve zamerke za njen rad i čak joj se izražava zahvalnost. Pa ipak, „smatramo da svako ko je povezan sa protestima na direktan ili indirektan način, nije moralno da bude na funkcionerskoj poziciji“ - kaže u saopštenju ogranak SPS.

Načelnike gradskih uprava postavlja i razrešava gradsko veće. Međutim, ovo telo koje čine lokalni političari iz vladajućih stranaka ne može to da čini po svom nahođenju i bez ikakvih pravila. Za mesto načelnika gradske/opštinske uprave može da se imenuje samo onaj službenik koji ispunjava određene uslove, (najmanje pet godina iskustva, 240 bodova iz visokoškolske ustanove). Štaviše, razrešenje je moguće jedino ako postoji neki od snažnih zakonskih razloga: безусловna kazna zatvora od najmanje šest meseci, konačna disciplinska kazna prestanka radnog odnosa, ocena „ne zadovoljava“ na vanrednom ocenjivanju službenika (ili u dva redovna ocenjivanja), preporuka za razrešenje od Agencije za borbu protiv korupcije ili lokalnog ombudsmana.

Čačanska načelnica, za čiji rad predlagači smene imaju samo reči hvale, očigledno ne bi mogla da bude zakonito smenjena ni po jednom osnovu. Ona takođe nije ni vršilac dužnosti, već načelnica u punom petogodišnjem mandatu. Pototovo, ona ne može biti smenjena sada, kada nova gradska vlast tek treba da se formira. U čemu je onda stvar? Kako se može videti sa sajta grada Čačka, načelnica za urbanizam, Vesna Dmitrić, postavljena je 5. novembra 2015, što znači da će joj mandat svakako isteći za četiri meseca. Socijalisti su na ovaj način najavili da načelnici neće pružiti podršku da i narednih pet godina obavlja tu funkciju, iako je to činila dobro.

I tako dolazimo do bizarnosti ovog slučaja – širom Srbije i sveta se političari upinju da pokažu kao da rade za dobro naroda, čak i kada im je partijski interes na prvom mestu. Ovde je pak, lokalni odbor partije kroz svoje saopštenje jasno obnarodovao da će učiniti nešto protivno interesima građana. O pozadini ovakvog poteza govori vrh iste partije, koja na razne načine dokazuje vernost starijem partneru iz prethodne, a možda i buduće vladajuće koalicije.

Odložiti otkrivanje spomenika do otkrivanja podataka o troškovima izrade i postavljanja

25. decembar 2020.

Transparentnost Srbija uputila je inicijativu gradskim vlastima da se otkrivanje spomenika Stefanu Nemanji odloži do ukidanja tajnosti podata-

ka o troškovima njegove izrade i postavljanja.

Prema trenutno dostupnim informacijama, Vlada Srbije proglasila je te informacije tajnim u julu 2018. godine, sa periodom važenja oznake tajnosti od pet godina. Sama odluka o određivanju tajnosti nije objavljena.

Otvaranje spomenika je više puta najavljeno za neodređeni datum "po završetku radova na uređenju Savskog trga". Okončanje pomenutih radova bilo je najavljeno prvobitno za jul 2020. godine, potom za novembar i konačno za početak 2021. godine, za 27. januar. Bez obzira na dosadašnje kašnjenje i iskustva u vezi sa rokovima za završetak radova na uređenju nekih drugih lokacija u Beograda, gotovo je izvesno da će radovi biti okončani pre jula 2023. godine.

Bilo bi, međutim, neprimereno da na spomenik i prigodnu svečanost padne bilo kakva senka sumnje i da taj, kako je ukazao doskorašnji generalni sekretar predsednika Republike, „simbol stvaranja srpske države“, visok 28 metara, nadvisi pitanje zbog čega je to jedini spomenik čiji su troškovi izrade i postavljanja proglašeni tajnim i da li je ta tajnost određena u skladu sa zakonom.

Iako proces stvaranja ni jedne, pa ni srpske srednjevekovne države nije u celosti transparentan, već je uključivao i niz tajnih dogovora i planova aktivnosti koji su sa dobrim razlogom bili skrivani od ondašnjeg Vizantijskog carstva, verujemo da nije bila namera da se kroz tajnost cene spomenika simbolično obeleže ti aspekti državotvornog procesa. Štaviše, ovde je reč o spomeniku rodonačelniku dinastije koja je ustanovila načelo zakonitosti, pa bi bilo primereno da se pre otkrivanja spomenika razveje svaka sumnja u pogledu toga da li je tajnost izrade i postavljanja spomenika zakonita.

Podsećamo da je današnja Republika Srbija, u kojoj se ovaj spomenik podiže, svoju državnost utemeljila na Ustavu. Prema članu 3. najvišeg pravnog akta „Vladavina prava je osnovna pretpostavka Ustava i počiva na neotuđivim ljudskim pravima“, a jedno od Ustavom zagarantovanih prava je „pravo na pristup podacima koji su u posedu državnih organa“.

Imajući to u vidu, očekujemo da gradske vlasti prihvate našu inicijativu. Konačno, umesto dvogodišnjeg odlaganja, bolje rešenje bi bilo da založe svoj nesumnjivi autoritet kod republičkih vlasti kroz inicijativu da se tajnost što pre opozove i da se dokumenti koji sadrže pomenute podatke objave.

Kako se dodeljuju sredstva iz budžetske rezerve

5. mart 2021.

Izjava predsednika opštine Čajetina, Milana Stamatovića, baca dodatno svetlo na oblast raspolaganja javnim finansijama koji je u Srbiji već godinama netransparentan – davanje novca iz budžetske rezerve lokalnim

samoupravama.

Naime, kako se može zaključiti iz izjave Stamatovića, Vlada Srbije je uplatila toj opštini 120 miliona dinara iz budžetske rezerve, čemu je prethodila poseta predsednika Srbije Aleksandra Vučića prilikom početka rada gondole na Zlatiboru. On je naveo da će deo sredstava koje je opština dobila iz državnog budžeta biti iskorišćen za otplatu kredita kojima se zadužila za izgradnju gondole.

“Praksa predsednika, kada dolazi u posetu lokalnim samoupravama je da, koliko sam video, obeća neka sredstva i tako je bilo na Zlatiboru”, rekao je Stamatović.

Iako formalno predsednik Republike nema ovlašćenja da obećava bilo šta u ime Vlade, izjava ukazuje da je upravo to bio kanal za transfer sredstava iz republičkog budžeta. Na osnovu Zakona o budžetskom sistemu, sredstva tekuće rezerve budžeta Republike Srbije mogu se koristiti i za izvršavanje obaveza budžeta lokalne vlasti „usled smanjenog obima prihoda budžeta lokalne vlasti i drugih razloga koje nije bilo moguće predvideti u postupku pripreme i donošenja budžeta, a koji mogu dovesti do ugrožavanja tekuće likvidnosti budžeta lokalne vlasti“.

TS već godinama pokušava da dođe do informacija od Ministarstva finansija i Vlade o tome na osnovu kojih kriterijuma se vrši raspodela novca lokalnim samoupravama iz tekuće budžetske rezerve. Tako smo pokušavali da saznamo na koji način Vlada utvrđuje da je transfer neophodan kako se ne bi ugrozila likvidnost lokalnog budžeta, da nije bilo moguće predvideti troškove u postupku pripreme budžeta, i najvažnije, na koji način vrši odabir između gradova i opština koje iskažu potrebe za transferima.

Brojni slučajevi u praksi, o čemu smo pisali u istraživanju o upotrebi budžetske rezerve ukazuju na to da su ovi transferi vršeni i kada nije bilo zakonskog osnova za to, a u nekim situacijama su se takve odluke mogle jasno povezati sa potrebom političke promocije funkcionera lokalne vlasti.

Utvrđiti odgovornost za nezakonitu subvenciju u slučaju „GEOX“

16. novembar 2021.

Rešenje Komisije za kontrolu državne pomoći iz novembra 2021. potvrdilo je nalaze Transparentnosti Srbije iz maja 2017, da je državna pomoć za izgradnju fabrike obuće u Vranju dodeljena nezakonito. Nezavisno od toga da li će preplaćeni iznos biti vraćen u budžet u postupku likvidacije, trebalo bi utvrditi krivičnu odgovornost za nezakonitu dodelu novca i proпуст da se ona spreči.

Komisija za kontrolu državne pomoći je u svom rešenju od 1. novembra 2021. utvrdila da je korisnik “Technic Development doo Vranje – u

likvidaciji” dobio državnu pomoć koja prelazi maksimalno dozvoljenu za 414.044.391,33 dinara (ukupna državna pomoć tom preduzeću je bila preko 1,5 milijarde dinara). U pitanju je pomoć za investicioni projekat „Izgradnja fabrike za proizvodnju obuće”, gde se proizvodila obuća italijanske firme „GEOX”. Prema nalazu Komisije, prekomerni iznos državne pomoći dodelilo je Ministarstvo privrede i to 1. aprila 2016. godine, u iznosu od 90.687.891,33 dinara, i 23. decembra 2016. godine, u iznosu od 323.356.500,00 dinara.

Time su potvrđeni navodi iz studije „Subvencije investitorima - svrsishodna državna pomoć ili promocija”, koju je TS objavila pre četiri i po godine, u maju 2017. TS je analizirajući ovu subvenciju tadašnjoj Komisiji za kontrolu državne pomoći ukazala da odluka Komisije o razmatranju dodele ove državne pomoći nije objavljena, a javnosti da je „ugovor o subvenciji za fabriku obuće GEOX sporan, zbog iznosa koji izlazi iz limita postavljenog Uredbom o pravilima za dodelu državne pomoći.” Upravo to je utvrdila i Komisija za kontrolu državne pomoći, ali sa četiri i po godine zakašnjenja.

Bitno je naglasiti da je aktuelni saziv Saveta Komisije za kontrolu državne pomoći izabran 23. decembra 2019., nakon što je ovo telo uspostavljeno kao samostalna i nezavisna organizacija koja za svoj rad odgovara Narodnoj skupštini. Pre donošenja aktuelnog zakona, pravni status Komisije je bio nedefinisan, i ona je predstavljala neobičan hibrid između radnog tela Vlade i nezavisnog organa. Ta činjenica je verovatno imala uticaja na propust Komisije u prošlosti (u periodu od 2012, kada je zaključen ugovor, do 2016. kada je prekoračen iznos dozvoljenih subvencija). Komisija u to doba, kada je šteta mogla da se spreči, nije utvrđivala da li je državna pomoć dozvoljena. Aktuelno rešenje, na osnovu kojeg su te činjenice naknadno utvrđene, doneto je protiv preduzeća koje je već u likvidaciji, što će otežati ili onemogućiti povraćaj novca. Tim pre, postoji potreba da se utvrdi i eventualna krivična odgovornost svih koji su učestvovali u nezakonitoj dodeli budžetskog novca u resornom ministarstvu, tako i onih koji nisu sprečili da do nje dođe (članovi ranijih saziva Komisije).

Preduslov za tako nešto jeste da pomenuto rešenje bude dostavljeno nadležnom javnom tužiocu i likvidacionom upravniku.

Kako Vlada utvrđuje koliko treba platiti radove?

27. decembar 2021.

Za vikend je u prisustvu predsednika Aleksandra Vučića i ambasadorke NR Kine u Srbiji u Sjenici potpisan komercijalni ugovor o pripremi tehničke dokumentacije i izvođenju radova na izgradnji auto-puta od Požege do Duge Poljane, u dužini oko 75 kilometara. Ugovor su potpisali ministar građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture Tomislav Momirović, direktor “Puteva Srbije” Zoran Drobnjak i potpredsednik kineske kompanije CRBC. Predsednik Vučić je tom prilikom rekao da je u februaru sledeće godine

“biti potpisan ugovor sa cenom, ali da će to svakako biti, ne manje od 1,5 milijardi evra za deonicu do Duge Poljane”. Vučić je zamolio kinesku kompaniju “da malo spuste cene ako mogu”.

Za početak, ovaj ugovor je ništav, makar u delu u kojem je neke obaveze preuzelo JP „Putevi Srbije”, jer ga je ispred tog preduzeća potpisao građanin Zoran Drobnjak, kojem je mandat vršioca direktora tog preduzeća po sili zakona prestao 29. novembra 2014. godine. Međutim, i pored toga ugovor je stvorio obaveze za državu Srbiju, jer je jedan od potpisnika bio ovlašćeni predstavnik Vlade.

Izjava predsednika Vučića o ceni izgradnje ovog puta je dobar podsetnik na to da javnosti Srbije uopšte nije poznato na koji način se određuje vrednost infrastrukturnih radova koji se ugovaraju bez nadmetanja. Kada izgradnji puta prethodi javni tender, i kada se na tenderu postave nediskriminatorni uslovi i kriterijumi za ocenu ponuda, onda to nadmetanje firmi služi da se utvrdi koja je tržišna cena radova u datom trenutku, a država, kao naručilac posla odlučuje da li će tu cenu prihvatiti ili ne, u zavisnosti od svojih mogućnosti.

Kada se posao dogovora sa unapred odabranim izvođačem radova, kao što je slučaj sa ovim i sa većinom infrastrukturnih projekata u Srbiji, predstavnicima države očekuju od građana da im veruju na reč da su ugovorili posao po najboljoj mogućoj ceni.

Ne samo da nema mogućnosti da se kao dokaz navede poređenje sa drugim ponudama, jer nije bilo nadmetanja, već izostaju i druge informacije koje bi u odsustvu nadmetanja mogle da posluže za poređenje – npr. o ceni izgradnje puteva sa sličnim karakteristikama u drugim državama, koje su uzete u obzir kada su predstavnici države Srbije odlučivali o tome da li treba da prihvate ponudu druge strane.

Na direktno pitanje o načinu na koji predstavnici države Srbije utvrđuju da li je cena koja se plaća za radove ugovorene na osnovu međudržavnih sporazuma tržišne, predsednica Vlade nije dala odgovor, već je samo iznela tvrdnje da bez ovakvih sporazuma Srbija ne bi mogla da realizuje značajne infrastrukturne projekte. Resorni ministar, Tomislav Momirović, je gostujući u emisiji „Pravi ugao” na RTV, na slično pitanje, umesto odgovora, poredio cenu po kilometru raznih puteva koji se sada grade sa izgradnjom mosta na Adi i odbio mogućnost da poređenje vrši sa putevima koji su izgrađeni u drugim državama (Australija, Norveška).

Pored toga što ne postoji praksa da se građanima, koji će otplaćivati kredite za njihovu izgradnju, saopšte podaci o načinu na koji je utvrđeno da je cena za infrastrukturnih projekata realna, još veći problem predstavlja to što, po svemu sudeći, ne postoje zakonom propisane procedure na osnovu kojih bi to bilo utvrđeno unutar same Vlade Srbije, a pre preuzimanja finansijskih obaveza.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

35.083(497.11)
35.077:343.352(497.11)
316.334.3(497.11)
343.353(497.11)

МИНИЋ, Златко, 1971-

I dalje pod lupom / [autori Nemanja Nenadić, Zlatko Minić]. - Beograd :
Transparentnost Srbija, 2022 (Beograd : Unagraf). - 112 str. ; 21 cm

Podaci o autorima preuzeti iz kolofona. - Tiraž 150. - Napomene i biblio-
grafske reference uz tekst.

ISBN 978-86-84711-40-5

1. Ненадић, Немања, 1972- [аутор]
а) Јавна управа -- Транспарентност -- Србија б) Политичко
понашање -- Србија в) Јавна управа -- Корупција -- Србија г)
Кривично дело против службене дужности

COBISS.SR-ID 57631497

Transparentnost Srbija
Palmotićeva 31
11000 Beograd

381 11 3033 827
ts@transparentnost.org.rs
www.transparentnost.org.rs

[facebook/Transparentnost.Srbija](https://facebook.com/Transparentnost.Srbija)
twitter.com/TransparencySer